

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

PARÇALANMIŞ VE PARÇALANMAMIŞ AİLEYE SAHİP
ERGENLERİN AKADEMİK BAŞARI, ÖZNEL İYİ OLUŞ VE
YALNIZLIK DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMEL TATAY

TOKAT
EYLÜL-2015

**T.C.
GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA BİLİM DALI**

**PARÇALANMIŞ VE PARÇALANMAMIŞ AİLEYE SAHİP
ERGENLERİN AKADEMİK BAŞARI, ÖZNEL İYİ OLUŞ VE
YALNIZLIK DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMEL TATAY

Danışman: Prof. Dr. Recep KOÇAK

**TOKAT
EYLÜL-2015**

JÜRİ ONAY SAYFASI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Emel Tatay'ın "Parçalanmış ve Parçalanmamış Aileye Sahip Ergenlerin Akademik Başarı, Öznel İyi Oluş Ve Yalnızlık Düzeylerinin Karşılaştırılması İncelenmesi" adlı çalışması 16/09/2015 tarihinde jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim dalı/ Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

Başkan : Doç.Dr.Tuncay DİLCİ

Üye : .Prof.Dr. Recep KOÇAK

Üye : Yrd.Doç.Dr. Fatih KAYA

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

26.10.2015

Enstitü Müdürü:

Doç.Dr. Adem İŞCAN
Enstitü Müdürü

ETİK SÖZLEŞME

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgi toplama ve raporlaştırma sürecinin Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna, genel akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak gerçekleştirildiğini; bu tez çalışmasını “intihali engelleme” programı ile taradığımı, bana ait olmayan tüm bilgi, düşünce ve bulgulara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan eder, sorumluluğun tarafıma ait olduğunu kabul ederim.

Tarih: 16 /09/ 2015

Tezi hazırlayan Öğrencinin

Adı Soyadı

Emel TATAV

İmza

ÖNSÖZ

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca benden desteğini ve bilgisini hiç esirgemeyen değerli Tez Danışmanım Prof. Dr. Recep KOÇAK'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek Lisans Tez yazım aşamasında benden desteğini ve vaktini esirgemeyen meslektaşlarım ve arkadaşlarım A. Sıla ÖNVERMEZ, Aynur UĞUR, Sezen GÜLEÇ 'e teşekkürü bir borç bilirim.

Her zaman hayat tecrübeleri ve bilgileri ile bana yol gösteren, emin adımlarla hayatta yürümemi sağlayan, yanımda olan ve her daim güvenen sevgili annem Hürü TATAY, babam Kadir TATAY'a, sevgili kardeşlerim Onur TATAY ve Oktay TATAY'a çok teşekkür ediyorum.

Bu tezi hayatta ki en büyük şansım olduğuna inandığım aileme adıyorum.

ÖZET

PARÇALANMIŞ VE TAM AİLEYE SAHİP ERGENLERİN AKADEMİK BAŞARI, ÖZNEL İYİ OLUŞ VE YALNIZLIK DÜZEYLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Tatay, Emel

Eğitim Bilimleri Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof.. Dr. Recep KOÇAK,

Eylül-2015, xi + 83 sayfa.

Bu çalışmada parçalanmış ve parçalanmamış aileye sahip ergenlerin akademik başarı, öznel iyi oluş ve yalnızlık düzeylerinin karşılaştırılması olarak incelenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırma, nedensel karşılaştırma modelinde betimsel bir çalışmadır. Bu araştırmanın çalışma gurubunu kolayda örneklem yoluyla seçilen 162 erkek ve 145 kız olmak üzere toplamda 307 öğrenci oluşturmaktadır.

Bu çalışmada veri toplama araçları olarak; Tuzgöl- Dost (2004) tarafından geliştirilen Öznel İyi Oluş Ölçeği, aslı DiTommaso, Brannen ve Best (2004) tarafından geliştirilen ve daha sonra Çeçen (2007) tarafından Türkçe'ye uyarlanan SELSA (Yetişkinler için Sosyal ve Duygusal Yalnızlık Ölçeği) ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Verilerin analizi için “İlişkisz Örneklemeler İçin *t*-testi” ve “Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon” analizleri kullanılmıştır.

Yapılan analizler sonucunda; araştırmaya katılan öğrencilerin akademik başarı düzeyleri ile toplam yalnızlık düzeyleri arasında [$r = .16$ $p < .001$] ve öznel iyi oluş düzeyleri ile toplam yalnızlık düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı ilişki bir olduğu [$r = .26$ $p < .001$] tespit edilmiştir. Diğer yandan Parçalanmış ve parçalanmamış aileye sahip ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri arasında [$t (.633) = 2.93$, $p < .05$], akademik başarıları düzeyleri arasında [$t (11.07) = 5.509$, $p < .05$], ve toplam yalnızlık puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulgusuna ulaşılmıştır [$t (2.07) = -4.64$ $p < .05$]. Ancak cinsiyete göre araştırmaya katılan ergenlerin akademik başarı düzeyleri arasında [$t (.078) = -.601$ $p > .05$], öznel iyi oluş düzeyleri arasında [$t (.337) = -.352$ $p > .05$] ve yalnızlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı [$t (2.02) = -.099$ $p > .05$] sonucuna ulaşılmıştır.

Öznel iyi oluş düzeyini ölçmede Tuzgöl- Dost (2004) tarafından geliştirilmiş öznel iyi oluş ölçeği kullanılmıştır. Öznel iyi oluşun alt boyutları olan yaşam doyumu, olumlu, olumsuz

duygulanım gibi boyutlar da ele alınıp ölçeklerle test edilebilir. Bu araştırma lise öğrencileri üzerinde gerçekleşmiştir. Araştırma farklı örneklem gruplarına da uygulanabilir. Bu sayede uygulama alanı genişletilebilir. Elde edilen bulgular rehberlik araştırma merkezleri tarafından kullanılabilir. Ortaöğretim kurumlarına yönelik yapılan faaliyetlere ilişkin yol gösterici olabilir. Aile içi ilişkilerin, aile yapısının öznel iyi oluş, yalnızlık ve akademik başarı düzeylerini etkilediğinden ailelere yönelik eğitim programları yapılabilir. Bu kavramlar hakkında aileler bilgilendirilebilir. Aile içi iletişim seminerleri verilebilir.

Anahtar Kelimeler: *Ergenlik, öznel iyi oluş, akademik başarı, yalnızlık, parçalanmış aile, parçalanmamış aile (tam aile),*

ABSTRACT

The Comparison of Teenagers Who Have Unbroken or Broken Families in terms of Academic Achievement, Subjective Well-Being and Loneliness Levels

TATAY, Emel

Guidance and Counseling Department of Educational Sciences

Advisor: Prof. Dr. Recep KOÇAK,

September-2015, xi + 83 pages

In this study it was aimed to compare the academic achievement, subjective well-being and their loneliness levels of the adolescents having broken or unbroken families. The relational screening model was used in this descriptive study. The participants were composed of a total of 307 students with 162 male and 145 female chosen through simple sampling technique.

In this study, subjective well-being scale which was developed by Tuzgöl-Dost (2004), SELSA (Social and Emotional Loneliness Scale For Adults) which was developed by DiTommaso, Branned and Best (2004) and later adapted into Turkish by Çeçen (2007) and personal information form were utilized as data collection instruments. T-test for Independent Samples and Pearson Product Moments Correlation analysis were conducted for data analysis.

According to results, negative significant relationships between the academic success and the total loneliness levels [$r = .16$ $p <.001$] and between the subjective well-being and the total loneliness levels [$r = .26$ $p <.001$] of the students have been found. On the other hand, it has been discovered that there are significant differences between the subjective well-being [$t (.633) = 2.93$, $p <.05$], the academic success [$t (11.07) = 5.509$, $p <.05$] and the total loneliness levels [$t (2.07) = -4.64$ $p <.05$] of the adolescents in terms of having broken and unbroken families. However, a significant difference could not be found between the academic success [$t (.078) = -.601$ $p >.05$], the subjective well-being [$t (.337) = -.352$ $p >.05$] and the total loneliness levels [$t (2.02) = -.099$ $p >.05$] of the adolescents in terms of gender.

The Subjective Well-being Scale which was developed by Tuzgöl- Dost (2004) to determine the subjective well-being levels. The dimensions of the subjective well-being can be also be tested and studied. This research was conducted with high school students. It is possible to conduct a similar research with other samples. Thus, the scope of this research can be extended. The data obtained can be used by the counseling and research centers. They can work as a pathfinder in the activities about the high schools. Training programs can be designed since inter-family relationships have an effect on the subjective well-being, loneliness and academic achievement. The families can be made aware of these concepts. İnter-family communication trainings can be organized.

Key words: Puberty, broken family, unbroken family, subjective well-being, academic success, loneliness.

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ONAY SAYFASI.....	i
ETİK SÖZLEŞME.....	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu	1
Alt Problemler	3
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	4
Sayıtlılar	4
Sınırlılıklar.....	5
Tanımlar	5
BÖLÜM II.....	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
AİLE KAVRAMI.....	6
Aile Tipleri.....	7
Geniş Aile	8
Çekirdek Aile	8
Geçiş Ailesi.....	9
Ailenin İşlevi ve Önemi	9
Ailenin İşlevi İle İlgili Görüşler.....	11
Sağlıklı Aile ve Sağlıklı Ailenin Çocuğa Etkileri.....	11
Sağlıksız Aile ve Sağlıksız Ailenin Çocuğa Etkileri	13
Ailede Parçalanma ve Parçalanma Şekilleri	14
Parçalanmış Aile	14
Aile içi Parçalanmanın Nedenleri	15
Aile içi Parçalanma Şekilleri	15
Ailede Parçalanmanın Çocuk Üzerine Etkisi.....	16
Aile İçi Parçalanmanın Ergenlik Döneminde Ki Çocuklar Üstündeki Etkisi.....	18
Boşanmanın Çocuğun Sosyal Uyumu Üzerinde ki Etkileri.....	18
Kuramsal Yaklaşımlar	19

Bağlanma Kuramı	19
Sistemler Kuramı	19
YALNIZLIK	20
Yalnızlık Türleri.....	21
Ergenlerde Yalnızlık	23
Yalnızlıkla İlgili Kuramsal Yaklaşımlar	23
Bilişsel Yaklaşım	23
Bilişsel- Davranışçı Yaklaşım.....	24
Etkileşim Kuramı	25
Psikodinamik Yaklaşım	25
Rogers'ın Fenomolojik Yaklaşımı.....	26
Varoluşçu Yaklaşım.....	26
Yalnızlıkla İlgili Değişkenler.....	26
Yalnızlık Ve Cinsiyet.....	26
Yalnızlık ve Yaş.....	27
Kişisel Özellikler Ve Yalnızlık.....	27
Aile İlişkileri Ve Yalnızlık.....	27
ÖZNEL İYİ OLUŞ	28
Öznel İyi Oluşu Açıklayan Kuramlar	29
Ereksel Kuramı	29
Etkinlik Kuramı	31
Aşağıdan-Yukarı ve Yukarıdan-Aşağı Kuramlar	31
Bağ Kuramı.....	32
Yargı Kuramları.....	32
Dinamik Denge Kuramı.....	33
Uyum Kuramı	33
Sabit Nokta Kuramı	34
Akış Kuramı.....	35
Öznel İyi Oluşu Etkileyen Etmenler	35
Ergenlik ve Öznel İyi Oluş	39
BAŞARI VE AKADEMİK BAŞARI	40
Akademik Başarıyı Etkileyen Faktörler	42
BÖLÜM III	45
YÖNTEM.....	45
Araştırmanın Modeli	45
Çalışma Grubu.....	45
Ölçme Araçları	46

Öznel İyi Oluş Ölçeği.....	46
Sosyal ve Duygusal Yalnızlık Ölçeği.....	47
Kişisel Bilgi Formu	49
İşlem Yolu-Verileri Toplama Süreci	49
Verilerin Analizi.....	49
BÖLÜM IV	51
BULGULAR.....	51
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	57
SONUÇ VE TARTIŞMA	57
Sonuçlar.....	57
Tartışma ve Yorum.....	59
ALTINCI BÖLÜM	64
ÖNERİLER.....	64
Araştırmacılara Öneriler.....	64
Uygulayıcılara Öneriler	64
KAYNAKLAR	66
EK-1KİŞİSEL BİLGİ FORMU	79
EK-2ÖZNEL İYİ OLUŞ ÖLÇEĞİ	780
EK-3SELSA-S	80
EK-4. ARAŞTIRMA İZİNİ	82
ÖZGEÇMİŞ	83

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı	46
Tablo 2. Öğrencilerin Aile Yapılarına Göre Dağılımı	45
Tablo 3.Araştırmaya Katılan Ergenlerin Öznel İyi Oluş, Yalnızlık, ve Akademik Başarılarına Yönelik Puanların Normallik Değerleri	51
Tablo 4.Araştırmaya katılan ergenlerin akademik başarı, öznel iyi oluş düzeyleri, sosyal yalnızlık ölçeğinden aldıkları toplam puan ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında ilişki	52
Tablo 5.53Ergenlerin Aile yapısına Göre Öznel İyi Oluş Ölçeği Puanlarına İlişkin T-testi Sonuçları.....	53
Tablo 6.Ergenlerin Aile yapısına Göre Akademik Başarı Puanlarına İlişkin Değerler	53
Tablo 7.Ergenlerin Aile Yapısına Göre Sosyal Yalnızlık, Aile İlişkilerinde Yaşanan Yalnızlık, Duygusal Yalnızlık Ve Toplam Yalnızlık Puanlarına İlişkin Değerleri	54
Tablo 8.Ergenlerin Cinsiyete Göre Öznel İyi Oluş, Akademik Başarı, Sosyal Yalnızlık, Aile İlişkilerinde Yaşanan Yalnızlık, Duygusal Yalnızlık ve Toplam Yalnızlık Puanlarına İlişkin Değerler.....	56

BÖLÜM I

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde araştırma problemi, alt problemleri, araştırmanın gerekçesi amacı ve önemi bilimsel araştırma raporlaştırma sistematigi dikkate alınarak düzenlenmiş ve açıklanmıştır.

Problem Durumu

Bireyler yaşamları boyunca sürekli gelişim ve değişim içindedir. Ergenlik dönemi bu sürecin en kritik evresindedir. Bu evrede çevresi ergen bireyi artık çocuk gibi görmeyi bırakır fakat yetişkin rolü ve işlevinin de tam olarak vermez. Başka bir ifade ile bu dönem çocukluk ile yetişkinlik arasında geçiş dönemidir ve bu dönemde bireyde bedensel, bilişsel, duygusal, sosyal ve cinsel yönden hızlı bir değişim oluşur. Ergenlik gençlik dönemi olarak da ifade edilir. Bu dönemdeki değişim biyolojik ve duygusal süreçlerle başlar, cinsel ve biyolojik olgunluğa doğru sürer. Birey belirlenmemiş bir zamanda bağımsızlığını ve sosyal üretkenliğini tamamlar. Ergenlikte değişim ve gelişim kronolojik şekilde sürer. (Özbay ve Öztürk, 1992).

İnsanlar kişilik özelliklerini ve sosyal algılarının birçoğunu sosyal gruplar içinde geliştirir ve bu sebeple en küçük sosyal grup olan aile çocuk için çok önemlidir. Ergenin kendi aile sistemini algılaması, sosyalleşme sürecini etkiler. Bu nedenle aile, ait olma ve ayrı olma yoluyla ergenin yaşadığı temel çatışmanın çözümlenmesinde ilk sosyal grup rolüne sahiptir (Kulaksızoğlu, 2006). Aile üyeleri arasındaki ilişkiler, psikososyal yönden gelişen bireyin en çok etkileşime uğradığı yerdir. Aile ortamındaki ilişkiler bireyin kendine güvenmesini, kendine ve diğer bireylere sevgi duymasını, kendi kişiliğini, kimliğini kazanmasını, sosyal beceriler geliştirmesini ve topluma adapte olmasını sağlar.

Ergenlik döneminde ergenler için yakın ilişkiler kurmak ve sürdürmek çok büyük önem taşır (Inderbitzen, 1994). Bu dönemde ergenlerin sosyal gelişimi için çevresindeki arkadaş gruplarının ve sosyal etkinliklerin içine girmek gereklidir. Fakat bununla birlikte arkadaş ilişkileri kurmada güçlük, karşı cinsle ilişkiye girmede çekingenlik, duygularını dile getirmede zorluk yaşayan ergenler de pek çoktur (Uzamaz, 2000).

Ergenlik dönemi toplumsal gelişim ve uyum yılları olarak da nitelendirilebilir. Bu dönemde ergenin değerlerin kazanması ve sosyal yönden sorumluluklarını öğrenmesi amacıyla yardıma ihtiyacı vardır. Ve bu yardımı ergenin hayatındaki en etkili toplumsal kurum olan aile yapar (Yavuzer, 2001). Çocuk büyüdükçe davranışların şekillenmesinde anne ve babanın etkisi fazlalaşır. Anne babanın ve içinde yaşadığı çevrenin ona sunduğu sosyal öğrenme yaşantıları ve gördüğü modeller çok önemlidir. Bu modeller çocuğun olumlu ve olumsuz bir sosyal ilişki tarzına gireceğini belirlemede büyük önem taşır (Morgan, 1998).

Weiss (1973)'e göre, ergenlik çağında ailesinden gerekli ilgiyi göremeyen, ailesi ile sürekli çatışma içinde olan ve paylaşım konusunda güven problemi yaşayan genç kendini güvensiz, yetersiz, öz güveni düşük ve arkadaşlık ilişkileri zayıf birey olacaktır. Aile içerisinde anlaşılmadığını ve sorunlarıyla ilgilenilmediğini fark eden ergen çevresine karşı güvensizlik geliştirecek ve yakın ilişkiler kurmada problemler yaşayacaktır. Yukarıda anlatılanlar dikkate alındığında ergen gelişimini en sağlıklı şekilde, sağlıklı aile içerisinde tamamlar. Fakat aile içerisinde eşlerden birinin kaybolması veya evi terk etmesi, ölüm durumu ya da boşanma durumunda aile parçalanabilir. Ailenin parçalanması ergen için sarsıcı bir duruma sebep olabilir.

Yapılan araştırmalar evlilikte yaşanan çatışma sonucu boşanmanın çocukta anksiyete, davranış bozukluğu, saldırganlık gibi uyumsuz davranışlara sebep olurken, sosyal yönden ve bilişsel yönden eksiklik yaşamasına ve düşük ders başarısına sebep olduğunu göstermektedir (Uluğ ve Candan, 2008). Ayrıca boşanma çocuklarda olumsuz duygu olan korku, kaygı, üzüntü ve stres gibi birden çok duygunun oluşmasına sebep olur (Amato, 1986). Benedek (1997), yaptığı bir çalışma sonucunda anne ve babanın boşanmasının ergenlerin akademik başarılarının düşürdüğü, motivasyonlarını azalttığı, okula devamsızlıklarının arttığı ve arkadaşlık ilişkilerinin bozulduğu sonucuna ulaşmıştır. Ergenlik döneminde aile içi parçalanma ergen için büyük bir şoktur ve can sıkıcı bir olaydır. Ergenlik çağında ergenin cinsellik, değişen bedene uyum sağlama, alkol, sigara, sevilmeyen arkadaş grubu gibi bu döneme özgü birden çok sıkıntı olmasının yanı sıra bir de ailede yaşanan parçalanma ergen için kötü bir olaydır. Bu çağda ergenler aileye hala bağımlıdır ama aileden ayrılmaları gerektiğini düşünürler. Bu ergenliğin en büyük çelişkisidir. Bağımsız değillerdir ama bağımsız olmaları gerektiğini düşünürler. Aile içi parçalanma ile gencin dünyası alt üst olur ve zorunlu bir

bağımsızlık durumu ile karşı karşıya kalırlar. Bu duruma hazır değildirler. Bu karmaşık olaya takılıp kalırlar (Dingiltepe, 2009).

Ergenin çevresinde sağlıklı aile modelleri olduğunda kendi ailesindeki parçalanma ile kıyas yaparak kendisini diğer insanlardan farklılaştırıp onların hayatlarına gıpta ile bakabilir ve kendisini ve ailesini eksik hissedebilir. Yaşadığı duygular davranışlarını etkileyeceği için arkadaş gruplarından kopabilir ve grup içinde yeri değişebilir (Kulaksızoğlu, 2006). Ergenlik dönemi gelişim ve değişim dönemi içerisinde kritik bir evre olduğu için aile içi parçalanma durumunda ergenlerde öznel iyi oluş, yalnızlık ve akademik başarı düzeylerinin incelenmesi gerekir.

Yapılan literatür taramasında ergenler ile ilgili çok araştırma yapıldığı anlaşılmaktadır. Ancak parçalanmış ve parçalanmamış ergenleri akademik başarı, öznel iyi oluş ve yalnızlık düzeylerini birlikte ele alıp karşılaştırma yapan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle parçalanmış ve parçalanmamış aileye sahip ergenlerin öznel iyi oluş, yalnızlık ve akademik başarı düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığı bu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır.

Araştırmanın yukarıdaki temel problemine dayalı olarak aşağıdaki alt problemlere de yanıt aranacaktır.

Alt Problemler

1. Araştırmaya katılan ergenlerin akademik başarı, öznel iyi oluş düzeyleri ve sosyal ve duygusal yalnızlık ölçeğinden aldıkları toplam puanlar ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında (sosyal yalnızlık, aile ilişkilerinde yaşadığı yalnızlık, duygusal yalnızlık) anlamlı ilişki var mıdır?

2. Parçalanmış ve parçalanmamış aileye sahip ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3. Parçalanmış ve parçalanmamış aileye sahip ergenlerin akademik başarı düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

4. Parçalanmış ve parçalanmamış aileye sahip ergenlerin sosyal ve duygusal yalnızlık ölçeğinden aldıkları toplam puanlar ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında (sosyal yalnızlık, aile ilişkilerinde yaşadığı yalnızlık, duygusal yalnızlık) anlamlı bir farklılık var mıdır?

5. Cinsiyetlerine göre araştırmaya katılan ergenlerin akademik başarı düzeyleri, öznel iyi oluş düzeyleri ve sosyal ve duygusal yalnızlık ölçeğinden aldıkları toplam puanlar ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında (sosyal yalnızlık, aile ilişkilerinde yaşadığı yalnızlık, duygusal yalnızlık) anlamlı bir farklılık var mıdır?

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın temel amacı parçalanmış ve parçalanmamış aileye sahip ergenlerin öznel iyi oluş, yalnızlık ve akademik başarı düzeylerinin aile yapılarına göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemektir.

Bu araştırmada incelenen ergenlik dönemindeki bir bireyin aile içi parçalanma yaşaması ergenlerde öznel iyi oluş, yalnızlık ve akademik başarı düzeylerini etkilemektedir. Ergenlik dönemi gelişim aşamaları içerisinde çocuklukla yetişkinlik arasında bir geçiş dönemidir ve son derece önemlidir.

Yapılan literatür taramasında ergenler ile ilgili çok araştırma yapıldığı anlaşılmaktadır. Ancak parçalanmış ve parçalanmamış ergenleri akademik başarı, öznel iyi oluş ve yalnızlık düzeylerini birlikte ele alıp karşılaştırma yapan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle parçalanmış ve parçalanmamış aileye sahip ergenlerin öznel iyi oluş, yalnızlık ve akademik başarı düzeyleri açısından karşılaştırmalı olarak incelemek bu araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır. Bu yönü araştırmanın alandaki önemli bir eksikliği tamamlayacağı ve alana katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Ayrıca bu araştırma ergenlerin yaşadıkları ergenlik döneminden kaynaklanan birden çok problemin yanı sıra ailede parçalanma olması durumunda yaşanacak problemlere daha bilimsel bir çerçeveden bakabilme olanağı sağlayacaktır. Bu araştırma bulgularının ergen sorunları ile ilgilenen anne-babalara, rehber öğretmenlere, öğretmenlere ışık tutmasına yardımcı olması beklenilmektedir.

Sayıtlılar

Araştırmaya katılan ergenlerin veri toplama araçları olarak kullanılan Öznel İyi Oluş Ölçeğine, Sosyal ve Duygusal Yalnızlık Ölçeğine ve kişisel bilgi formundaki öğrenci karne başarı puanlarının akademik başarılarını yansıttığı ve aile içi parçalanma durumlarının gerçeği yansıtacak şekilde samimi olarak cevap verdikleri ve araştırma bulguları çalışma grubunu temsil ettiği varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

Araştırmada elde edilen veriler Öznel İyi Oluş Ölçeği, Sosyal ve Duygusal Yalnızlık Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formunun ölçtüğü özellikler ve araştırma bulguları çalışma grubu ile sınırlıdır.

Tanımlar

Aile: Aynı ortamda yaşayan maddi olarak gelirlerini paylaşan kan bağı yada resmi bir evlilik ile birbirine bağlanmış farklı rollerle birbirlerini etkileyen bireylerden oluşan toplumsal, ekonomik ve yasal bir kurumdur (Özgüven, 2000).

Parçalanmış Aile: Anne babanın uzun süreli seyahati, ölüm, birbirlerinden ayrı yaşamaları ya da resmi olarak boşanmaları şeklinde aile içi değişimlerini içeren durumdur (Özgüven, 2001).

Parçalanmamış Aile (Tam Aile): Aileyi oluşturan bireyler yani anne, baba ve çocukları arasında sevgi, saygı, dayanışma ve birbirlerine ait olma duygusu olan topluluktur (Kuyucu, 1999).

Yalnızlık: Bireyin halihazırda süren sosyal ilişkisi ile aslında olmasını istediği sosyal ilişkisinin arasındaki farklılıklar sonunda ortaya çıkan, bireyin hoşuna gitmeyen öznel psikolojik hal olarak ifade edilmektedir (Peplau ve Periman, 1982).

Öznel İyi Oluş: Kişinin yaşantısından aldığı doyumunu içinde barındıracak şekilde bireyin duygusal ve bilişsel durumu şeklinde ifade edilir (Tuzgöl-Dost,2004).

Akademik Başarı: Öğrencilerin bazı bilgi ve becerileri kazanmayı gerektiren konularda istenilen düzeyde kabiliyet göstermesi veya kendisine bazı ölçme araçları uygulanan öğrencinin pozitif tepkileriyle meydana gelen bir sonuçtur (Arıcı, 2007).

Ergenlik: Milli Eğitim Bakanlığına göre ergenlik, biyo-psikolojik olarak çocuğun toplum hayatında sorumluluk alma dönemi olan 12-24 yaşları arasında yani çocukluk ve genç yetişkinlik dönemi arasında kalan buluş çağındaki gruptur (Kulaksızoğlu, 2006).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

AİLE KAVRAMI

Aile; evlilik, kan bağı, çocuklarla alakalı bağları olan aynı çatının altında yaşayan, yaşadığı toplumla etkileşimde bulunan her biri kendine özgü değerlere sahip olan bireylerin oluşturduğu en ufak toplumsal kurumdur (Dönmezer, 1999). Devlet planlama teşkilatı tarafından aile için yapılan tanıma göre ise (2000); aile, evlilik, farklı tür yasal yollar nedeniyle aralarında akraba ilişkisi olan ve genel olarak aynı evde yaşamlarını sürdüren bireylerden oluşan her bir bireyin psikolojik ihtiyaçlarının karşılandığı ve bu bireylerin topluma karşı uyum ve katılımının sağlandığı en küçük toplum birimidir.

Ozankaya (1991)'ya göre aile içerisinde insan türünün üretildiği, onların topluma hazırlanma sürecinin ilk olarak ve etkili şekilde cereyan ettiği cinsel ilişkilerin de belli bir şekilde düzenlendiği, anne babalarla çocuklar ve eşler arasında güvene dayalı sıcak ilişkilerin kurulduğu ve yaşanılan toplumsal düzene uygun olarak etkileşimlerin yer aldığı toplumsal yapıdır. Aile toplum içinde yerine getirilen sorumluluklara göre açıklandığında genelini eşler ve onların çocuklarının oluşturduğu ekonomik, psikolojik, biyolojik ve toplumsal bazı sorumlulukları olan sosyal bir kurumdur (Yazıcıoğlu, 1995). Geniş bir tanım olarak ise aile; aynı ortamda yaşayan maddi olarak gelirlerini paylaşan kan bağı yada resmi bir evlilik ile birbirine bağlanmış farklı rollerle birbirlerini etkileyen bireylerden oluşan toplumsal, ekonomik ve yasal bir kurumdur (Özgüven, 2000). Aile insanın tek başınayken kendisini yetersiz hissettiği bu duyguyu hissetmeye başladığı andan itibaren birbirinden farklı iki cinsin bir araya gelerek oluşturduğu tarihte ki en eski kurumdur (Budak, 1990).

Aile üzerine en geçerli tanımı Murdock yapmaktadır. Murdock aileyi iki farklı cinsiyetin yeniden üretildiği aralarında ekonomik dayanışmanın olduğu çocuk yetiştirilecek ortamın en iyi şekilde sağlandığı ve eşler arasında süregelen cinsel beraberliğin onaylandığı bir kurum olarak tanımlamaktadır (Jones, 1995). Sistem perspektifindeki tanıma göre aile, aynı geçmişi paylaşan aralarında duygusal bağ olan bireysel aile üyelerinin ve ailenin tamamının her türlü ihtiyacını karşılamak için planlamalar yapan bireylerden oluşmuş karmaşık bir kurum olarak tanımlanmıştır

(Nazlı, 2001). Sayın (1990)'a göre aile aralarında ki biyolojik ilişkilerin sonucu olarak insan neslinin devamını sağlayan insanoğlunun toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı ve bireylerin karşılıklı ilişkilerinin bir takım kurallara bağlanmış olduğu, o zamana dek toplumda oluşturulmuş ruhsal zenginliklerini gelecek kuşaklara aktaran psikolojik, ekonomik, biyolojik toplumsal ve hukuksal vb. birçok yönleri bulunan toplumsal bir kurumdur.

Tolumun en ufak birimi olarak kabul görmüş ailenin insan hayatında yadsınamayacak bir önemi vardır. Her insanın ihtiyaçlarını karşılayacağı doğal yeri kendi ailesinin yanındır. Bireylerin yaşamlarında doyuma ulaşması her türlü fonksiyonunu etkili şekilde yerine getirebilmesi ve yaşadığı topluma uyumlu bir birey olarak yetişmesi en başta aile çevresinde sağlanır (Nazlı, 2003). Ailenin işlevi çocuğun sosyalleşmesi sürecinde yaşayabileceği veya yaşadığı büyük problemler, ihtiyaçları ve bu ihtiyaçlarının giderilmesini içermektedir (Özağı, 2007).

Parçalanmış ailelerde ebeveynlerin uzun bir süre aileden ayrı kalması aile içinde yaşanmış olan hastalık ya da ölümler kişilerin duygusal yapılarına onların kişilerarası iletişimlerine zarar verir ve aile sağlıklarına olumsuz etkiler. Bu olumsuzluklar peş peşe geldiğinde ailenin devamını, düzenini sağlamak ise imkansız hale gelir ve aile içinde parçalanmalar yaşanabilir (Erürker, 2007).

Bugün dünyada ki aile kavramı çok çeşitli özellikleri, samimi ve etkileyici ilişkileri ve kalıcılık ölçütüne bağlı olarak içine almaktadır. Farklı yaklaşım ve farklı anlayış biçimlerine göre yüzlerce aile yapısından söz edilebilir. Aile tipi kadar tipoloji ölçütleri de fazla sayıdadır. Evlilik bağlılığına, büyüklüğüne, fonksiyonuna göre çok çeşitli aile yapıları vardır (Gülerce, 1996).

Aile Tipleri

Aile kavramının ilk ortaya çıkışından bugünlere kadar geçirdiği değişim göz önün alındığında bir tek aile tipinden ziyade birbirinden farklı özellikler taşıyan birçok aile tipinin olduğu göze çarpmaktadır. Ancak etnoloji, antropoloji ve etnografya ve araştırma bulguları farklı zaman, mekan ve toplumlarda gözlenen birbirinden çok farklı aile yapılarının varlığını ortaya çıkarmıştır. Bu bulgulardan hareket ederek yapılan aile sınıflandırmalarında ise birbirinden farklı değişkenler dikkate alınmıştır. Aile içindeki hakimiyetin türü evlilik şekilleri, akrabalık yapıları, evli olan çiftlerin yerleşim yerleri ve şekilleri hanede beraber yaşayan nüfus sayısı, aile tiplerinde akla gelen ilk

değişkenler olmuştur (Tolan, 1996). Günümüzde aile yapısı belirlenirken en çok üzerinde durulan değişken nüfus olmaktadır. Nüfus yapılarına göre aile türleri geniş aile, çekirdek aile ve geçiş ailedir.

Geniş Aile

Büyükanne, büyükbaba ve çocuklarının, torunlarının aynı evde yer aldığı aile yapısıdır. Bazense amcalar, teyzeler, halalar ve gelinlerde aileye dahildir. Genç kuşaklar bir süre aynı evde yaşarlar. Bu sebeple de bu aile tipinde yapılan evlilikler de bu aile ortamında bulunurlar (Esen, 2010). Bu aile türü geleneksel, birleşik, büyük, kök yada eski aile olarak da ifade edilir. Geniş aile türü daha çok kırsal alanda yaşayan insanların oluşturduğu, ekonomileri tarımsal üretime dayanan akrabalık bağlarının kuvvetli ve aile kavramının çok fazla önem taşıdığı, yaşlı bir erkeğin veya erkeklerin aile sorumluluğunu yüklendiği ve gelenek, görenek adetlerinin aile üzerinde etkili olduğu aile tipini ifade etmektedir (Tolan, 1996).

İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak için meydana getirdikleri farklılık konusunda yaşadıkları yerleşim yeri sonucu etkilemektedir. Geniş aile yapısı ile kırsal alan yerleşimi özellikleri arasında benzerlik konusunda bu gerçeklik bulunmaktadır. Bu sebeple geniş aile en çok kırsal alanlarda görüldüğünden kırsal yerleşim yeri özellikleri ve aile içinde alınan kararlarda baba otoritesinin hakim olmasından dolayı ataerkil aile yapısı özelliklerini beraber taşımaktadır (Şentürk, 2006).

Çekirdek Aile

Anne, baba ve henüz evlenmemiş çocuklardan meydana gelen kent tipi bir aile yapısıdır. Kent kendisine ait etmenlerinin sonucu olarak köylerde daha farklı özellikleri olan aile yapısını ortaya çıkarmıştır (Esen, 2010). Kentlerde kırsal alanlardan farklı olarak daha farklı özellikleri olan bir aile yapısı ortaya çıkmaktadır. Modernleşmenin ve sanayileşmenin belirginleştiği kentlerde iş bölümü ve uzmanlaşma beraberinde kentlerde kendine özgü bir yaşam tarzı getirmektedir. Sosyal alanlar ve ekonomik alanlarda ki değişime paralel bir şekilde çekirdek aileler bireylere girişimciliklerinin yanında coğrafi ve sosyal alanda hareketlilik sağlayacak özelliklere sahiptir. Bireyler eş, meslek, yaşayacakları mekân ve dünyaya getirecekleri çocuk sayısı konusunda kendi kararlarıyla hareket etmektedir. Günümüzün en yaygın aile tipi olarak ortaya çıkan

çekirdek aile geniş aile yapısı ile karşılaştığında birçok özellik kaybına maruz kalmıştır (Kızılçelik, 1992).

Sanayileşme ve çeşitli iş olanaklarının artması sonucunda fazlaca görülmeye başlayan çekirdek ailelerde aile artık bir üretim birimi olmaktan çıkmıştır. Aile içinde ki her birey pek çok açıdan özgür ve bağımsızdır. Yaşantısıyla ilgili her türlü kararda bireyin kendisinin tercihleri etkilidir. Evlenme yaşı yükselirken bu konudaki ölçüt ise bireyin geçimini sağlayacak olgunluk düzeyine gelmesi, bir mesleğinin olmasıdır. Aileler kurulurken akrabaların yakınlığından daha çok farklı etmenler tercih etmektedir. Sanayileşmenin ve eğitilmiş iş gücü ihtiyacından dolayı artık eğitim ailenin denetiminde değildir. Aileler çocuklarının eğitimine yaşlıların ve hastalarının bakımına yönelik olan uygulamaları yeni oluşturulan farklı kurumlara sevk etmiştir (Karataş, 2001).

Geçiş Ailesi

Genel anlamda geçiş ailesi geniş aile ile çekirdek ailenin özelliklerini birlikte içinde barındıran taşıyan aile tipi olarak ifade edilmektedir (Gökçe, 1991). Geniş aile ile çekirdek ailenin birçok özelliğinin bir araya toplanarak yürütüldüğü geçiş ailesi toprağa bağlı ekonomiden sanayileşmenin olduğu bir üretime doğru hızlıca bir geçişin yaşandığı, nüfusun artmakta olduğu toplumsal yapı yaşam biçimi ve yaşantının içeriğinin hızlı bir şekilde değiştiği toplumlarda oluşan aile tipidir (Gül, 2004).

Hızlı bir şekilde değişen ve gelişen toplumların doğal bir getirisi olarak birkaç süreç bir arada eş zamanlı yaşanmaktadır. Hızlı bir modernleşme ve sanayileşmenin var olduğu toplumlarda ikili bir yapı özelliği ön plana çıkmaktadır (Topçuoğlu, 1991).

Ailenin İşlevi ve Önemi

Bireyin sağlıklı bir gelişim sürdürebilmesi için psikolojik ve fizyolojik beklentilerinin karşılanması gerekir. Foley (1989)'e göre bireyin bu tür ihtiyaçlarını karşılayacağı en doğal ve en olası ortam ailesidir ve aile samimiyet anlamı bir yaşam ve güç ihtiyaçlarını karşılama konusunda önemli bir etkidir (Nazlı, 2001).

Yörükoğlu (2000)'na göre güvenli bir aile ortamında saygı ve sevgi aşılanarak büyüyen çocuklar çabuk olgunlaşır ve sağlam bir kişilik kazanırlar. Ayrıca çocuklar desteklendikçe kendilerine olan saygıları artar, ailelerinden anlayış gördükçe hoşgörülü bireyler olurlar, kendileri sevilerek, sevmeyi öğrenirler. Çocuklar ana-babalarını örnek

aldıkça cinsel kimlik rollerini kazanırlar. Anne- babaları birbirine sevgi ve saygı ile bağlıysa anne- baba olma eş olma sanatına çocuk yaşta hazırlanırlar. Bir insan dünyaya geldiğinde alıcı ve bencilken aile ortamında paylaşmayı ve sevmeyi öğrenir. Bu sebeple bir bireyin ruh sağlığını koruyan en önemli etken huzurlu, sıcak bir aile ortamında yaşadığı yıllardır.

Ailenin hem kendi içinde hem de toplumda önemi oldukça büyüktür. Aile içinde ki bağlar bireylerin sosyal ve bireysel gelişimlerine ve toplumun bu kişilere karşı bakış açısına büyük etki etmektedir. Her bir insanın bir aile ortamında yetiştiğini düşündüğümüz de bireyler yetiştikleri aileden aldıkları ne varsa bunları ilerde oluşturdukları ailelerde uygulamaktadır (Akdoğan, 2012). Yörükoğlu (2002)'na göre toplumların kültürlerinin gelecek kuşaklara aktarılması bireyin ailesinde başlar, okulda ve bulunduğu çevrede ise devam eder.

Aile bireylerde ki cinsel dürtülerin düzenlenip neslin devamını sağlamak çocukların bakımını, çocukların toplumsal çevreye ilk hazırlıklarını sağlamak onların samimi ve sevgi ağırlıklı ilişkiler kurarak çocukların hem gelişimleri için en uygun yaşam alanını sağlamak, hem de çocukların anne babalarında alışkanlıklar kazanmasını sağlamak gibi fonksiyonlara sahiptir. Bunun yanı sıra ise ailenin en önemli yükümlülüklerinden biri de bireylerin temel sevgi ve ilgi beklentilerinin karşılanmasıdır (Ozankaya, 1991). Çağdaş (2002) ise ebeveynler ve çocuk arasında ki ilişkinin sağlıklı bir şekilde sürebilmesinin en başta anne babanın aralarında ki iletişimin, ilişkinin sağlıklı bir şekilde sürüyor olmasına ve çocuğun sağlıklı bir benlik geliştirmesine, içinde yaşadığı ortama uyum sağlamasında, ebeveyn çocuk ilişkisinin öneminin her gün biraz daha iyi algılanmakta olduğunu vurgulamaktadır.

Aile yapıları incelenirken üzerinde durulması gereken önemli konulardan birisi de ailenin işlevidir. Aile bireylerin kültürel, psikolojik, biyolojik her türlü gereksinimini karşılama, onların topluma uyum ve katılımlarını sağlama da işlevi şeklinde tanımlanır ve tüm bunlardan sorumlu görülür (Türk Aile Yapısı İhtisas Komisyonu Raporu, 1989).

Ailenin İşlevi İle İlgili Görüşler

İşlevselliği Normal Olan Ailede Etkileşim Sisteminde Var olan Özellikleri

- **Homeostazis (Denge):** Ailenin dengesine aile içerisinde bulunan bireyler etkileşim halinde katkıda bulunur. Aile içindeki dengenin bozulması durumunda huzursuzluk ortaya çıkar ve aile bireyleri kendi döngüleri içinde bu huzursuzluğu gidermek için çalışırlar.
- **Morfogenezis (Başkalaşım):** Aile içerisinde denge kurulmaya çalışılırken esneklik yeterli düzeyde var olmalıdır ki aile içten ve dıştan gelen farklılıklara uyum sağlayabilsin.
- **Circular Causality (Döngüsel Nedensellik):** Aile içerisinde bulunan her birey hem kendisi bireysel olarak hem de grup olarak birbirlerini etkiler. Aralarında ki etkileşime bağlı değişim arka arkaya devam eder.
- **Nonsummativite (Toplanamazlık):** Aile yalnızca bireylerin birleşiminden oluşmaz. Ailede hep bir etkileşim vardır. Var olan bu etkileşim aileyi oluşturan bireylerin birbirini kenetleyici davranışları ile oluşur.
- **Family Rules (Aile içi kuralları):** Aile yapısı ister açık olsun ister kapalı olsun aile içerisinde ki kurallar ailenin işlevinin ve aile sisteminin tutarlı ve güçlü olmasını sağlar ve en çok aile hayatına yön verir.
- **Eguality (Eşit Sonuçlanma):** Değişik nedenler aynı sonuçlara varabilirken aynı neden ise farklı sonuçları çıkarabilir.
- **Communication (İletişim):** Aile içerisindeki bütün davranışlar aile bireylerinin arasında ki her türlü mesajı ileten araçlar olarak düşünülebilir (Walsh, 1982).

Sağlıklı Aile ve Sağlıklı Ailenin Çocuğa Etkileri

Aileyi meydana getiren bireyler arasında ki en önemli ilişki karı-kocanın birbiri ile olan ilişkisidir. Çocuklar aileyi gözlerken anne- babanın ilişkisini her yönden irdelemekte ve yaşamaktadır. Annesinin ve babasının kendisine karşı tutumları hatta birbirleriyle olan ilişkilerinin çocuğa yansması çocukta ki kişiler arası ilk duygunun, tutumların ve davranışların oluşmasında çok önemlidir (Cüceloğlu, 1994). Sağlıklı aile bireylerin öz-değerleri yüksek aralarında ki ilişkinin belirgin, açık, net dürüst bir iletişim ve etkileşim olan ve bu şekilde bireylerin kendilerinin değerli olduklarının ve ailelerine ait olduklarını hissettikleri bir ortamdır (Satir, 2001).

Sağlıklı ailelerde her bireyi kendine özgü özellikleri olduğu bilinir ve bu durum herkesçe kabul edilir. Bu şekilde her bireyin kendine has özellikleri farklılıkları korunmuş olur (Dönmezer, 1999).

Nazlı (2001)' ya göre sağlıklı aile bireylerin ihtiyaçları dışında da ailenin, bireyin ve toplum açısından üzerine düşen görev ve sorumluluklarını yerine getirebilen ve aile bireylerini doyum aşamasına ulaştırabilen aileler olarak tanımlamış ve sağlıklı ailenin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır;

- Duyguları paylaşma
- Duyguları anlama
- Bireysel farklılıkları kabullenme
- İlgı ve sevgi duygularının gelişimi
- İşbirliği
- Mizah duygusu
- Yaşamı sürdürmek ve güvenlik için temel ihtiyaçların karşılanması
- Problem çözme
- Geniş bir felsefi düşünce
- Taahhüt
- Takdir duygularını ifade etme
- İletişim
- Birlikte zaman geçirme
- Maneviyat
- Başa çıkma becerileri

Bütün bu sayılanlar dışında çocuğun beslenmesi, bakılması, korunması gibi birincil ihtiyaçlar karşılanarak çocuğa güven ortamı yaratılır. Onun yeteneklerinin gelişmesine yardımcı olunur. Kurallar öğretilir ve kazanacağı davranışlara yön verilir. Her güç durumda ailesi yanında olur. Çocuklar anlaşma bağıllık, uzlaşma, işbirliği gibi olumlu özellikleri evde kazanırken, çatışma, çekişme, uyumsuzluk gibi olumsuz durumlarda takınacağı durumları da evde öğrenir (Yörükoğlu, 2002).

Sağlıksız Aile ve Sağlıksız Ailenin Çocuğa Etkileri

Aile ortamının sağlıklı veya sağlıksız olması konusunda aileyi oluşturan ebeveynlerin kişilik özellikleri ve birbirleriyle olan ilişki çok önemlidir. Kendi içinde bütünlüklerini tamamlayamamış kendisine ve dolayısıyla başka insanlara sevgi, saygı gösteremeyen onları samimi duygularla sevemeyen, katı kuralları olan ve ilişkilerinde bireyler arası sevgi, samimi bir bağlılık yoktur. Bu tür ilişkiler genelde korkuya ve nefrete dayanmaktadır (Candan, 2006).

Sağlıksız ailelerde iletişimde tarafların birbirlerine verdikleri mesajlar dağınık olabilir, gerçek anlamlarından farklı algılanabilir yani iletişim yetersizliği yaşanabilir. Mesajın içeriği ile ifade edilişi arasında uyumsuzluklar olabilir. Bu nedenle bireyler birbirleri ile daha az iletişim kurarlar veya mesajlar çarpıtılabilir (Frude, 1991).

Sağlıksız ailelerde bireyler arasında sevgi ve bağlılık yoktur bireyler arası ilişkiler korku ve nefrete dayanabilir. İçten pazarlıklılıdır. Duygusal bağlar zayıflamıştır. Anne, baba ve çocuklar arasında bir yabancılaşma vardır herkes kendi dünyasında yaşarlar. Eşler birbirlerinin çevredeki diğer insanlarla olan ilişkilerini fazla önemsemezler. Çocuklar ise aile içerisinde zevklerine, keyiflerine çok düşkündürler. Anne ve babalar çocuklarına sadece harçlık vererek her sorunu çözdüklerine inanırlar. Çocuklar aile içerisinde çok uyumsuzdurlar ve suç işlemeye meyilli olurlar. Yaşları büyüdüğü zamanda aileden ayrılırlar. Bu tür aile yapısında büyüyen çocuklarda çeşitli kişilik bozuklukları görülebilir. Sağlıksız ailelerde bireylerin kişilikleri tam olarak oluşmamıştır. Bu gelgitler içerisinde yetişen çocuk dengesizliklerin kurbanı olur ve bunalımlı bir ruh haline sahip olabilir (Demirsar, 1992).

Sağlıksız yapıya sahip ailelerde gizli kurallar vardır. Ailede bütün bireyler bu kurallara uymak zorundadırlar. Bunlar;

- **Konuşma Yasağı;** ailenin içinde bulunduğu hiçbir olumsuz durum, davranışlar ve aile içindeki kurallar hakkında konuşmak yasaktır. Çocuk bu ortamda belirli kurallara göre baskılandığı için büyüdüğü zaman kendi ailesinin içinde yaşanan olumsuzlukları ve yanlış hiçbir davranışı dile getiremez.

- **Güven Yasağı;** aile içinde bireylere destek verilmiyor olması onların hiçbir şekilde desteklenmemesi, samimi saygı ve sevgi ortamının yaşanmaması çocuklarda ki güven duygusunun gelişmesine engel olur. Sonuç olarak bu tür bireylerde aşırı güvensizlik hakim olur ve her yapılan davranışta bir art niyet aranır.

- **Kırgınlık ve Küskünlüğün Sürdürülmesi;** aile içerisinde yaşanan küskünlük ve kırgınlıklar bireylerin iletişimlerini engeller, onların birbirlerini anlamalarına izin vermez bu sebeple de sağlıklı ilişkiler kurulamaz. Sağlıksız ailelerde bu durum sürekli korunduğundan kişilerin arasında iletişim bozuklukları ve çatışmalar sürekli hale gelir.

- **Denetleme;** bebekliklerinden itibaren belli kalıplar içinde yetiştirilen bireyler onlara kendilerini ifade fırsatı tanınmadığından her türlü düşünce ve davranışlarının sürekli denetlenmesinin ihtiyacını duyarlar. Yaptıkları her davranışın denetim şeklinde kontrol altında tutulacağına inandığı için ailelerine karşı sağlıksız bir güven duygusu yaşarlar.

- **Mükemmeliyetçilik;** sağlıksız ailelerde ki bireyler düşünceleriyle ve davranışlarıyla takdir edilmek ve mükemmel olmak durumunda hissederler. Bireyin kendi duyguları ve davranışlarının dikkate alınmaması onlarda değersizlik duygusunun ön plana çıkmasına neden olur. Bu durumda bireyleri yaşantılarında umutsuzluğa sürükler.

- **Suçlama;** birey bazı durumlarda kendisini denetleyemez ve mükemmel olmayan kötü davranışlar sergiler. Bu noktada bireyin ailesinden gelen yargılama sürekli bir kaygı ve utanç yaşamasına sebep olur. Bireyin davranış, düşünce ve duygularında samimi ve tamamen doğal olması ortadan kaldırıldığından dolayı bu bireyin toplum içinde sağlıklı bir kişilik geliştirmesi beklenemez (Cüceloğlu, 1994).

Ailede Parçalanma ve Parçalanma Şekilleri

Parçalanmış Aile

Günümüzde içinde bulunulan kültürel ve sosyo-ekonomik değişimler geleneksel olan aile yaşamını da etkilemiştir. Kadınların bir birey olarak çalışma hayatına girmesi aile içinde ki rol paylaşımında da değişiklikler yaratmıştır. Aile ekonomisine katkı sağlama, ev içerisinde söz sahibi olma hakkını getirmekte, kadının hem iş hem de ev yaşamını bir arada idare etmeye çalışması ve eşinden de beklediği desteği alamaması aile içerisinde çatışmalara bazen de ayrılmalara sebep olmaktadır

Aile toplumu oluşturan temel bir yapı olmakla birlikte son zamanlarda özellikle de batı ülkelerinde aile kavramında önemli değişiklikler olmaktadır. Sanayileşmesini tamamlamış ileri seviyeye gelmiş ülkelerde aile kavramı konusunda çok ciddi sıkıntılar vardır. ABD’de ailelere bakıldığında %25 ten daha çoğunun boşanmış, bağımsız bir ilişkiye girmiş ya da yeniden evlenmiş aile yapıları var olduğu görülmektedir. Bugün

yaşanan birçok toplumsal sıkıntının sebebinde aile içi dağılmalar yatmaktadır (Özgüven,2001).

Ailede parçalanma anne babanın uzun süreli seyahati, ölüm, birbirlerinden ayrı yaşamaları ya da resmi olarak boşanmaları şeklinde aile içi değişimlerini içeren durumdur (Özgüven, 2001). Parçalanmış aile sadece ailenin olmaması anlamına gelmez. Evde anne ya da babadan birisi vardır ve çocuklar hayatlarını bir kişiyle devam ettirirlerse aile yine parçalanmış sayılır (Yıldırım, 1992).

Aile içinde çoğalan tartışmalar zaman zaman aileyi parçalanma seviyesine kadar getirebilmekte, bu aile içersinde yaşayan çocuğun yaşamını sarsacak etkiye psikolojik anlamda problemlere de neden olabilmektedir. Stres düzeyi yüksek bu yaşantı şekli çocukta depresyona benzer nitelikte belirtilerin gelmesine neden olur (Karakuş, 2003).

Aile içi Parçalanmanın Nedenleri

Az gelişmiş ülkelerde nüfus artışının fazla olması, köyden kente yapılan göç ve işsizlik beraberinde gelen ekonomik sorunlar ve devlet politikalarında ki yetersiz işleyişler ailelerin yaşadığı sorunları artırmaktadır. Bu durumda beraberinde aile bütünlüğünün bozulmasını getirmektedir (Karatay, 1996).

Aile içi Parçalanma Şekilleri

1. Kaybolma ya da Terk Etme: Bazı anne babalar evlenip çocuk sahibi olduktan sonra aniden, habersiz evlerini bırakıp giderler. Bu çocuklar için ciddi bir travma sebebidir. Hatta çocuk bu terk edilme durumunun sorumlusu olarak kendini görebilir. Kaybolan ebeveyninin sağlığını, nerede olduğunu ve geri dönüp dönmeme durumunu merak eder. Evi terk etmiş bir anne babanın geri dönmesi durumunda çocuk özlemin sona ermesi nedeniyle mutludur. Fakat bu ve benzeri olayla tekrar karşılaşacağından tedirgindir. Sürekli olarak anne ya da babasının sebepsiz yere kendisini yada evi terk edeceğinden şüphe duyar (Salk, 1993).

2. Ölüm: Anne veya babanın her ikisinin ya da birinin hayatını kaybetmesiyle çocukların sağ kalan bir ebeveynle yaşaması yada çocuk esirgeme kurumlarına bakılması için verilme durumu söz konusu olabilir. Bir çocuk hem anne hem babasını kaybetmişse etkisi daha büyük olur. Bu durumda çocuk dünyada kendini yalnız hisseder ve yaşadığı bu güçlüğü yanı sıra başkalarının kendisine bakıyor olmasına alışmak zorunda kalır. Bu aile parçalanmasının nedeni olarak çocuklar kaybettikleri

ebeveynlerin yerine hayatta olan ebeveyne sevgilerini, duygularını transfer ederler (Özgüven,2001).

Anne ya da babadan birinin ölümü durumunda çocuğun ebeveynlerinden yoksun kalması durumunda geride kalan aile bireyelerine karşı fazla yakınlığı beraberinde getirir. Çocuk ya kendi içinde yalnızlık duygusuna girer ya da sağ kalan ebeveyne daha çok yaklaşır. Anne babasının çok üstün bir varlık olduğunu düşünen çocuklar onların kaybı ile büyük bir hayal kırıklığına uğrarlar (Saygılı, 2005).

3. Boşanma Ya da Ayrı Yaşama: Boşanma hukuksal kurallar etrafında yapılmış bir evliliği ve tarafların karı koca olarak hiçbir ortak noktaları olmaksızın fakat varsa ortak çocuklarının hakları saklı kalması üzere bir yargıç kararıyla sona erdirilmesine ve tarafların başkalarına yeniden evlenmelerine olanak veren yasal bir işlemdir (Özen, 1998). Toplum içerisinde genel olarak evlilik ölümle sona ereceği düşünülse de çoğunluğunda da evliliği boşanma yoluyla sona ermesi durumu meydana gelir. Evlilik ilişkisinde bireysel isteklerin gerçekleşmemesi ve sosyal ilişkilerin bozulmaması aile içi uyum sürecini etkiler ve boşanma ile sonuçlanan sebebe neden olur.

Boşanma iki insan arasında ki kişisel ve duygusal birlikteliğin bitmesi olarak tanımlanmaktadır. Boşanma tıpkı evlilik gibi bir olay olarak değerlendirilir. Boşanmanın öncesi, boşanma esnası ve boşanma sonrasında yaşanılacak bazı ortak duygulardan ve onlara eşlik eden bazı davranışlardan söz etmek mümkündür. Evli olan çiftin birlikteliğinde sıkıntı hissi keyifli hissetmekten daha fazla yoğunlaştığında bu çiftin problemleri de ortaya çıkmaktadır. Evlilikte neden sıkıntının ortaya çıktığı sorunu ise çiftlerin özelliklerine göre değişir (Dokur ve Profeta, 2006).

Ailede Parçalanmanın Çocuk Üzerine Etkisi

Aile içi parçalanma doğrudan veya dolaylı olarak o ailede yaşayan çocukları etkilemektedir. Aile içi parçalanmadan sonra yaşanan birçok duygu vardır. Ailesi tarafından reddedilmekten dolayı öfke, kayıptan dolayı üzüntü ve bunun gibi daha birçok incitici duygu yaşanabilir (Ketterman, 1998).

Aile içinde özellikle boşanmadan kaynaklanan parçalanmalar sonucunda çocukların verdiği tepkiler beş aşamadır. Bunlar;

- Çocukların ayrılığı inkar etmeleri
- Ailenin ayrılmasına sebep olan nedenlere kızmaları
- Anne ve babayı birleştirme çabaları
- Depresyon ve çöküntü
- Ayrılığı kabullenme (Özgüven, 2001).

Ciddi bozukluk gösteren ve fazlaca huzursuz evlerde büyümüş çocuklar ileride mutsuz bir evlilik yapma ve boşanma potansiyeline sahiptirler (Aslıhan, 1998). Ayrı yaşama boşanma yada ölüm nedeniyle aileden annenin ya da babanın yada her ikisinin de kopmasıyla çocukların yetişmesi tehlikeye girer (Başaran, 1978). Ayrılık ya da boşanma sonunda meydana gelen kopmalarda çocuğun beraber yaşadığı ebeveyn, diğer ebeveyne karşı kötü, düşmanca duygular içinde olabilir. Buda çocukların üzerinde olumsuz bir etki bırakır (Sermin, 1992).

Aile içi parçalanmanın sonucunda babasının yanında kalan kız çocuğu ya da annesinin yanında kalan erkek çocuğu kendisini özdeşleştireceği bir model bulamazlar. Bunun sonucunda da çocuk kendi cinsel kimliğine uygun davranışlar geliştirme konusunda sorun yaşar (Nazlı, 2003).

Geçtan (1993)' a göre boşanma olayını kendi açısından terk edilme olarak algılayan çocukta değersizlik duygusu ön plana çıkar. Annesinin ya da babasının gidişini terk edilme olarak algıladığı gibi, giden kişiye duyduğu kızgınlık duygusu çocuğun kendisine çevrilir. Altı ile sekiz hafta süren depresyon durumu ile karşılaşabilir. Anne ya da baba öldüğü zaman çocuk onu yüksek bir mertebeye koyar; boşanmada ise evden ayrılan ebeveyn önemini yitirir. Böylelikle ise çocuk yitirdiği kişinin aslında onun için çokta önemli olmadığına kendini ikna etmeye çalışır.

Aile İçi Parçalanmanın Ergenlik Dönemindeki Çocuklar Üstündeki Etkisi

Ergenlik dönemine özgü çocuğun baş etmesi gereken sorunlar varken bir de aile içi parçalanmayla uğraşmak ergen için sıkıntı verici bir durumdur. Ergenler de aileyi suçlamaya yönelir. Olaylara karşı aldırılmaz görülseler de farklı sıkıntılı duygular yaşayabilir (Wolf, 1998).

Boşanma durumu ergen için stres ve kaygı vericidir. Ergenlik döneminde bulunan genç boşanma durumunun direk sebep olduğu birçok olumsuz etki ile karşı karşıya kalır. Boşanma süresince anne ve babaları çocukları ihmal etmeleri ve onların üzerinde gerektiğinden daha az disiplin uygulamaları söz konusu olabilir. Bu durum ise boşanma etkilerini ergen üzerinde daha büyük sorun olmasına yol açabilir (Yavuzer, 2005).

Aile bu durumda biraz daha dengeli ve tutarlı davranabilirse ergen bu sorunla baş edebilir (Benedek ve Brown, 1997). Ergenlik döneminde ki genç bu durum sonucunda terk edilmişlik duygusu ile ev ortamından tamamen uzaklaşabilir. Okula derslerine ilgi göstermekte güçlük yaşayabilir. Yorgunluk ve bitkinlik gibi duygular ağır basar. Aile içerisinde güven duygusu desteklenmezse depresyona bile girebilir (Weyburne, 2000).

Baba kaybının kız evlat üzerinde ki etkisi daha çok ergenlikte kendini gösterir. Bu kız ergenler erkek arkadaşlarıyla kurdukları ilişki de haşin, saldırgan bazılarının ise sıkılgan davranışlar gösterdiği görülür (Nazlı, 2003).

Boşanmanın Çocuğun Sosyal Uyumunu Üzerindeki Etkileri

Bireyler içerisinde bulunduğu ortamda bazı beklentileri meydana geldiğinde, bu talepleri ölçüp tartar ve bunun sonucunda birtakım tepkiler verir. Birey sosyal hedefler edinmeye başladığında ve potansiyelini içinde bulunduğu toplumun beklentileri doğrultusunda işe koşmak için kullandığında sağlam bir uyum göstermiş olur (Gençöz, 1998).

Köknel (1993)'e göre uyum iç ve dış ortamdaki kaynaklanan toplumsal ya da doğal bazı koşulların neden olduğu farklılıklara alışma sürecidir. Uyum bireyin kendi özellikleriyle ve bulunduğu çevre ile dengeli iyi bir ilişki kurabilmesi bu ilişkileri geliştirebilmesi ve sürdürebilmesidir.

Yapılan araştırmalara göre çocuğun velayetini alamayan ebeveyn ile daha çok zaman geçiren çocukların toplum içinde her türlü uyum alanında daha iyi olduklarını göstermiştir (Sayar, 2006). Boşanma sonrasında kendilerini daha huzurlu bir ortamda hissedeni ebeveynlerin yanında ki çocuğunda anne ya da babasından aynı enerjiyi alıp daha mutlu olduğu gözlenmiştir (Sönmez, 2001). Aile ve ocuk arasındaki bağ kuramlarla da açıklanmıştır. Bunlar;

Kuramsal Yaklaşımlar

Bağlanma Kuramı

Çocukluk ve yakın ilişkileri anlamaya ve bu ilişkileri araştırmaya yönelik en önemli kuramsal açıklamalardan biri Bowlby ve Ainworth'in bağlanma kuramıdır. Bowlby'e göre bebeğin yaşamında ki ilişkiler üzerine kuramsal çalışmalar yapan en önemli kişidir ve ortaya attığı bağlanma kuramı hala daha gelişim psikolojisinin kuramsal çalışmalarına yol gösterecek özelliktedir. Bowlby, bağlanma kuramının temel özelliklerini Darwin'in kuramından gelişim psikolojisinden, psikanalizden ve etolojiden etkilenererek oluşturmuştur. Ainworth ise aynı kuramı farklı lme teknikleri ile daha genişletmiştir. Başlarda bağlanma kuramının araştırmalarını bebekler oluşturmuş olsa da sonraları bağlanma kuramı insanların bütün yaşamını kapsayan bir kuram şekline gelmiştir. Son zamanlarda yetişkinlerin yakın ilişkileri ile ilgili araştırmalardan bağlanma kuramı hep temele alınmaktadır. Son yirmi beş yılda bağlanma kuramı yoğun bir ilgi çekmiş pek çok araştırmaya da konu olmuştur (Elmacı, 2001).

Sistemler Kuramı

1967 yılında İtalya'da oluşturulmuş bir yaklaşımdır. Aile ve kişileri birbirini takip eden bir yapı içinde nasıl değişik düzeylerde anlam aktardığını incelemişlerdir. Ayrıca yapı yerine bilgilenme ve örüntüler üzerine yoğunlaşmışlardır (Kılıç, 1996). Sistematik kurama göre neden sonuç yerine döngüsel açıklama modeli tercih edilmiştir (Perman, 1996).

Sistemler kuramı genelden özele, büyükten küçüğe doğru bir sistem sıralar. Bu sistemlerden her birisi kendi içinde bir yapıdır. Aynı zamanda da hepsi bir diğeri ile ilişkilidir. Sistemlerin arasında hiyerarşi bulunur. Bu yaklaşıma göre aileyi tanımada kullanılan anahtar kavramlar; örgütleme, tümlük ve ilişkidir. Sistemler kuramı evre ile kendisi arasında ki karşılıklı ilişkileri anlamak üzere geliştirilmiştir. Her sistem

kendinden küçük alt sistemler ile daha büyük bir üst sistem arasında yer alır (Erürker, 2007).

Minuchin (1981)'e göre aile bireylerin tek tek davranış örüntülerinden daha karmaşık bir yapıdır. Bu sistemin kontrolü ise Homeostaz, morfofaz gibi kavramlarla açıklanan denge kuralları ile sağlanır (Fidaner, 1995).

YALNIZLIK

Yalnızlık konusunda çok fazla farklı tanım olmasına rağmen literatürler de en çok Peplau ve Periman(1982) tanımları yer almaktadır. Bu isimlere göre yalnızlık bireyin hali hazırda süren sosyal ilişkisi ile aslında olmasını istediği sosyal ilişkisinin arasında ki farklılıklar sonunda ortaya çıkan, bireyin hoşuna gitmeyen öznel psikolojik hal olarak ifade edilmektedir.

Asher, Parkhurst ve Willians (1998)'a göre yalnızlık çevresindekiler tarafından onaylanmama, kabullenilmeme gibi duygularına; çevresinde olan olaylara yabancı hissetmeye, geçmiş yaşantısında sahip olduğu değerlerin yokluğuna, yalnız kalarak bulunduğu durumdan başka seçimler yapma şansının olmamasına yol açan durumdur. Weiss (1973)' e göre yalnızlık kavramı bireyin ihtiyacı olan sosyal ilişkilerin gerçek yaşamında olmaması yada çok farklı sosyal ilişkileri olmasına rağmen ilişkilerinde arzu ettiği samimiyetin duygu ağırlığının bulunmaması durumuna bireyin vermiş olduğu tepkidir. Rogers (1994), yalnızlık kişinin diğer kişilerle en ufak bir gerçek paylaşımının olmadığını sezdiği an ortaya çıkmakta olan bir durum olduğunu belirtmiştir. Sadler (1974)'e göre yalnızlık bireyin hayatında birey için önemli olan birinin kaybı yada insanlardan uzaklaşma halinin dışa yansıtılması olarak tanımlanmıştır. Sullivan' a göre yalnızlık insanın ona ihtiyacı olan kişilerle yakınlık beklentisinin karşılanmadığı an ortaya çıkan kişi tarafından hoşuna gitmeyen kişinin bu durumdan kurtulmak için her şeyi yapabileceği bir yaşantıdır. Bir çok literatürde yalnızlık hakkında genel olarak istenmeyen aynı zamanda da bireyler tarafından pek hoş karşılanmayan bir deneyim olduğu söz edilmiştir. Jones, Freeman ve Goswick (1981), ; Russer, Peplau ve Cutrona(1980), Di Tommaso ve Pinnars (1997).

Yalnızlık kavramı biraz karmaşık yapıdadır. Bu sebeple de yalnızlık kavramını tanımlamak pek de kolay olmamıştır. Her insan içinde var olan yalnızlık duygusu ile yüzleşmeyi istemez (Geçtan, 1999). Var olan tanımlarına bakıldığında yalnızlık, daha çok sosyal bağlam olarak ele alınan bir kavram olmuştur (Booth, 2000). Booth, Barlett ve Bohncak (1992)' a göre ise yalnızlık kişilerin sosyal olarak sınırlanması sonucu kişilerarası iletişim becerisi gelişmemiş, izole olmuş bireylerin yaşadığı durumdur.

Yalnızlık Türleri

Weiss (1973), bireylerin birbirinden farklı ihtiyaçları olduğundan ve farklı kişisel ilişkilerinin varlığından yalnızlığın iki kategoriye ayrılacağını savunmuştur.

Bunlar duygusal yalnızlık ve sosyal yalnızlıktır.

Duygusal Yalnızlık; Weiss'e göre yalnızlığın duygusal boyutunu olması gereken aile, sevgili gibi ilişkilerde doğal eksiklikler besler. Bu düşünceye göre ilişkiler yüzeysel olduğunda, samimi olmadığında kişi yalnızlık duygusunu çok yakında hisseder. Weiss'in savunduğu başka bir düşünceye göre ise kişi duygusal yalnızlığı çocukluk döneminde çok fazla terk edilme duygusu yaşadığında fazlaca hisseder. Ayrıca Weiss'e göre duygusal yalnızlık bağlanma ile ilişkili bir durum olup sevgilisinden ayrılan, eşinden boşanan veya sevdiği bir insanı kaybetmiş bireylerde çokça rastlanan bir durumdur.

Sosyal Yalnızlık; Sosyal olarak paylaşımların azlığından kaynaklandığı savunulmaktadır. Sosyal ilişkilerde ki zayıflığın sıkıntı ve depresyon halinde ortaya çıktığı yalnızlık durumudur. Young (1982)'a göre durumsal yalnızlık, geçici yalnızlık ,kronik yalnızlık olarak üç boyutta ele alınmaktadır.

- **Durumsal Yalnızlık;** Kişinin fizyolojik ve kronik bazı rahatsızlıklarından ötürü ortaya çıkan yalnızlık türüdür.
- **Geçici Yalnızlık;** Kişilerin farklı zamanlarda yaşadığı kısa süreli yalnızlık duygusudur. Belirtileri çok kuvvetli değildir. Saatler dakikalar sürebilir.
- **Kronik Yalnızlık;** Kişilerin farklı bireylerle ilişki kurmakta ki başarısızlık durumunda ortaya çıkan yalnızlık türüdür.

Jones (1987)'e göre iki tür yalnızlık vardır. Bunlar durumsal yalnızlık ve sürekli yalnızlıktır.

- **Durumsal Yalnızlık;** Yakın bir zaman içerisinde diğer kişilerle kurulacak ilişkilerde oluşan eksiklikten kaynaklanan yalnızlıktır.
- **Sürekli Yalnızlık:** Kişinin süregelen ilişkilerinde ki yaşadığı başarısızlıkların neden olduğu yalnızlık türüdür.

Demir (1990)'a göre yalnızlık ise sebepleri ve belirtilerine göre sınıflandırılmıştır. Bunlar Derin yalnızlık, sosyal durum yalnızlığı ve gizli yalnızlıktır.

- **Derin Yalnızlık;** kişinin çevresiyle ilişkisinin sonlanıp depresyonla beraber oluşan bir yalnızlık türüdür.
- **Sosyal Durum Yalnızlığı;** kişinin toplumda kalabalık içinde kendini yalnız hissetmesi ile oluşan yalnızlık türüdür.
- **Gizli Yalnızlık;** kişinin kendi dünyasında ki üzüntülerinden kaynaklanan ve dış dünyasına pek yansıtılmayan davranışlarının görünen davranışların ise normal olduğu yalnızlık türüdür.

Yalnızlık Yaşayan Bireylerin Özellikleri

Gençtan (1995), yalnızlığa mutsuzluğa eşlik eden bir duygu olarak tanımlamıştır. Bireyler bu durumdan kurtulmak için her şeyi yapabilirler. Çünkü bu acı veren bir duygudur. Raven ve Rubu (1995), yalnız bireylerin duygularını tespit etmek için yaptıkları araştırmada; bu durumu çaresizlikle aynı olarak nitelmişler. Yalnızlık yaşayan bireylerde başka ortamlarda olma arzusu, kendisini çirkin düşünme, utangaçlık ayrıca kendini sevmemesi şeklinde bunu ifade ettikleri belirtilmiştir.

Özadaşık (2001)'da yalnız kişilerin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır. Yalnızlık yaşayan bireyler kendilerini ifade ederken sorun yaşarlar, genel anlamda kendilerine dönüktürler. Bu sebeple de sevinçlerini, kederlerini pek fazla paylaşmazlar. Sosyal faaliyetlere çok fazla katılmazlar çünkü farklı bireylerle var olan ortak alanlardan pek hoşlanmazlar, bu ortamlarda bulunmazlar. Diğer bireylerle çok yakın olmadıklarından ilişkileri derin değildir ve yapmacıktır.

Ergenlerde Yalnızlık

Yalnızlık duygusunun en çok yaşandığı dönem ergenlik dönemidir. Pek çok yazarın anlatımına göre gelişim dönemlerinin içinde yalnızlığın en çok hissedildiği zaman ergenlik dönemi olmuştur.

Marcoen ve Bumagne (1985)'e göre ergenlik döneminde yalnızlığı hoş gitmeyen bir durum olarak mutsuz olma, kaygı duyma, utanma akranları tarafından kabul görmeme gibi durumlarla bağlantı kurmaktadır. Richaud De Minzi ve Sacchi (2004), ergenlerde ki yalnızlık durumunun tam olarak değerlendirilmesi noktasında kişinin sosyal iletişimini sürdürdüğü arkadaşlarının, ailelerin ilişkilerinin birey tarafından nasıl hissedildiğine bakılmalıdır.

Noller ve Callan (1980), yaptığı araştırmadan ergenlerin anne ve babaları ile olan paylaşımlarını iletişimlerini nasıl algıladıkları konusuna eğilmiştir. Bu araştırma sonucunda ergenler anne babalarının dominant olduklarını ve kendilerini ifade etme fırsatı bırakılmadığını savunmuştur. Ergenlerin ebeveynlerle kurdukları ilişkide cinsel tutumlara sahip oldukları bilgiler, problemlere etken olmaktadır. Kız çocuklar anne, erkek çocuklar ise babaları ile daha fazla iletişim halindedir. Olweus (1993), ergenlerin çevrede ki bireyler tarafınca kabul görmediğinde sosyal anlamda kendini yetersiz gördüğünü ve zamanla içine kapanma ve depresyon gibi sorunlarında fazlaşma olduğunu belirtmiştir. Ergenlik döneminde ki yalnızlık fizyolojik, bilişsel, psikolojik gelişim ve kimlik gelişimi, bireyin yakın ilişkileri ve bireyin anne babasından bağımsızlaşması, arkadaş ilişkileri çevresinden ele alınmıştır.

Yalnızlıkla İlgili Kuramsal Yaklaşımlar

Bilişsel Yaklaşım

Bilişsel yaklaşım bireyin çevresiyle ilişkilerini en çokta kendisini nasıl gördüğü ile ilgilidir. Bu yaklaşıma göre bireylerin var olan sosyal çevresinde ki eksik kalan yanlar yalnızlık durumunu etkiler. Yalnızlık boyutları bireyde kendisi belirlemiş olduğu oranlarda ortaya çıkar. Bireylerin sosyal ortamda ki ilişkileri kişinin önceki yaşanmışlıklarından ya da çevresinde ki bireylerden dolayı olarak gözlemlendiği deneyimlerden etkilenir.

Bilişsel- Davranışçı Yaklaşım

Bilişsel- davranışçı kuramcılar yalnızlıkla ilgili çok fikir belirtmemişlerdir. Ancak Young (1982), birçok ciddi çalışma meydana getirmiştir. Young (1982)'ye göre bireylerde ki yalnızlık durumunun engellenmesi bireylerin pek de akıla yatkın olmayan inançlarının üzerinde durulmasıyla mümkündür der. Ayrıca Young'a göre yalnızlık olgusu farklı gruplara ayrılabilen ve yalnızlık duygularına neden olabilecek otomatik düşünceleri on ikiye ayırmış, bu şekilde tanımlamıştır. Bunlar;

- Tek başına olmaktan mutsuzluk duyma; bu bireyler yalnızlıktan aşırı derecede korkan, dağınık ve güçsüz kişilerdir. Yalnız olduklarında her şeyin olumsuz gideceği hissine kapılırlar.
- Düşük benlik kavramı; yalnızlığı tercih eden kişiler kendilerini sevimli, hoş, çekici hissetmezler. Bu sebeple de yakınlık kurmaktan çekinirler.
- Sosyal kaygı; bu duyguya sahip bireyler kendilerini diğer bireyler yanında rahat hissetmezler. Olumsuz karşılanacaklarına inanırlar.
- Sosyal uyumsuzluk; bu duyguya sahip bireyler kendilerinin diğer bireyler tarafından sevilmediklerine inanırlar.
- Güvensizlik; bu bireyler insanları güvenilir bulmamakla beraber onların bencil oldukları, hep kendilerini düşündüklerini savunurlar.
- Sınırlama; bu bireyler kimsenin kendilerini anlamadıklarını düşünürler. Bu sebeple de her türlü duygularını kendi içlerinde tutmayı tercih ederler.
- Eş Seçiminde Problemler; bu bireylerde iletişim kurmada sorun vardır. Bu sebeple de anlaşabilecekleri iletişim kurabilecekleri çok az kadın/erkek olduğuna inanırlar ve kendilerinden çok daha farklı insanlarla arkadaş ya da sevgili olurlar.
- Yakınlığı Reddetme; Geçmişte olan her olumsuzluk bu bireyleri çok etkiler. Geçmişte olan hataları düzeltemeyeceklerine inanırlar. Bu yüzden hayal kırıklığı yaşamaktansa yalnız olmayı seçerler.
- Cinsel Kaygı; yalnız kişiler kendilerini her konuda yetersiz sevgili olarak görürler. Bu sebeple karşı tarafın değerlendireceğine inandıkları bir performans olduğundan uzak dururlar.
- Duygusal bağlanma ile ilgili kaygı; duygu konusunda yoğun bir kaygı taşırlar. Çünkü sevgililerini yada arkadaşlarını tatmin edemeyeceklerine inanırlar.

- Pasiflik; hep karşı tarafın kendisini anlamasını beklerler. Her ilişkisinde ki problemin kendi hatasından kaynaklandığına inanırlar.
- Gerçekçi olmayan beklentiler; bu bireyler arkadaşları ve sevgililerinden çok büyük beklentilere girerler. Bu yüksek beklentilerinin karşılanmaması onları mutsuz eder. Hayal kırıklığına uğratar. Kesinlikle karşı tarafın yaptığı hatalara tahammülü yoktur.

Etkileşim Kuramı

Weiss (1973), etkileşim kuramından en çok bahseden isim olmuştur. Weiss'in yalnızlık üzerine yaptığı araştırmalar iki sebep temele alınarak etkileşim kuramı içerisinde yer bulmuştur. Bu sebeplerden ilki Weiss için yalnızlık ne tam olarak kişinin kendisi ile alakalıdır ne de tam olarak sosyal çevresi ile alakalı olduğu konusudur. Yalnızlık hem çevrenin hem de kişinin ortak sonucu olarak ortaya çıkmıştır. İkinci etmen olarak ise birey toplumun isteklerini karşılayamadığı takdirde yalnızlıkla biter.

Weiss (1973)'e göre iki tür yalnızlık vardır. Bunlar duygusal ve sosyal yalnızlıktır. Bireyin duygusal yalnızlığı ailesi, eşi vb. insanlarla istenilen oranda samimi ilişkiler kuramaması şeklinde tanımlanırken sosyal yalnızlığı ise sosyal çevresinde istenilen anlamda ilişki kuramaması halinde tanımlanmıştır. (Di Tommaso ve Spinner, 1977, Hsu, Hailey ve Range 1986, Russel , Cutrona, Rose ve Yurko, 1984; Sadler ve Johnson 1980).

Psikodinamik Yaklaşım

Zilborg (1938), tarihte yalnızlığın psikolojik analizini yapan ilk isimdir. Zilborg'a göre narsizm, megalomanya ve düşmanlık özellikleri yalnızlığa yansımıştır. Yalnız olan bir birey çocukça olan duygularını korur, çevresinden sürekli övgü ister, nadiren de olsa kendisinin ve çevresindekilere açık kalpli davranışlarda bulunur.

Sullivan (1953)'te yetişkinlikte ortaya çıkan yalnızlık algısının temellerinin çocuklukta atıldığını görmüştür. Sullivan'a göre insanlarda yakınlık kurma algısı vardır ve bu yakınlık kurma algısı bebeklikte dokunma, hissetme ihtiyacı ile ortaya çıkarken ergenlik döneminde ise yakın bir arkadaş ve dost edinme şeklinde kendini gösterir. Sullivan çocukluk yıllarında anne baba ilişkilerde hatalı etkileşimde bulunan bireylerin sosyal becerileri olmadığından dolayı sosyal çevrelerinde, arkadaş ortamlarında yakınlık duygularını doyumaya çalıştığını belirtmiştir.

Rogers'ın Fenomenolojik Yaklaşımı

Rogers'e göre yalnızlık kişinin zayıf olan uyumunun göstergesi olarak ortaya çıkar. Toplum kişilerin kişi ve davranışları kısıtlanmış ve çevrenin onaylayacağı bir yola sokmuştur. Bütün bu sebeplerle kişinin gerçekte olan benliği ile sosyal ortamlarda sergilediği benliğinin farklı olmasına yol açmıştır. Rogers'e göre yalnızlığın en önemli nedeni içinde sakladığı bu gizli yanlarını ortaya çıkıyor olması durumunda çevresinden kimsenin bu gizli yanına ilgi göstermeyeceğini, benimsenmeyeceğine olan inancıdır. Bireylerin kendilerinin sevimsiz olduğuna etrafı tarafından kabullenilmeyeceğine ilişkin düşüncesi kendisi ile alakalı olan gerçekleri başka insanlarla paylaşmasına engel olmakta, tüm bunların sonucunda da yalnızlık yaşamasına sebep olmaktadır.

Varoluşçu Yaklaşım

Varoluşçu kuramcılara göre yalnızlık evrensel bir duygudur. Tüm insanların hayatlarında belirli bir dönem varlık gösteren bir duygudur. Varoluşçulara göre insanlar doğaları gereğince yalnızlardır. Bu sebeple de eninde sonunda kaçınılmaz bir şekilde yalnız olmaya mahkûmdur. Varoluşçulara göre yalnızlık olumlu bir durum olarak bile değerlendirilmiştir. Kişiler kendilerini hür, bağımsız hissetmek için diğer kişilerden ayrılmalıdır. Bu bakış açısından yalnızlık olumlu olarak karşılanmıştır. Varoluşçulara göre yeryüzünde kimse bir diğerinin duygu ve düşüncelerini anlayamaz, yaşayamaz.

Yalnızlıkla İlgili Değişkenler

Yalnızlık Ve Cinsiyet

Çeşitli araştırma sonuçlarına bakıldığında erkek öğrencilerin yalnızlık duygularının kızlardan daha yüksek çıktığı görülmüştür (Buluş, 1996, Güngör, 1996; Saraçoğlu, 2000). Demir (1990), üniversite öğrencilerinde ki yalnızlık durumunu etkileyen faktörler üzerine yaptığı araştırmada sonuçlara bakıldığında erkeklerdeki yalnızlık duygusunu kızlardan anlamlı ölçüde yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Başka bir çalışma sonucunda kız öğrenciler %52.08, erkek öğrenciler %46.75 yalnızlık konusunda şikayetçilerdir.

Yalnızlık ve Yaş

Yalnızlık, subjektif olarak ele alındığından bireylerin yaşama ait deneyimleri kişisel özellikleri gibi farklı etmenler, farklı yaş zamanlarında farklı şekilde yaşanacağı kabul edilmektedir(Orzeck ve Rokach, 2004). Frank ve Woodward (1988), yalnızlık konusunda ergenlerin daha fazla risk altında olduğunu savunmuştur. Quay (2002), okul önceki düzeyde ki 876 çocukta yaptığı araştırma sonucunda yaşı büyük çocuklarda yalnızlığın daha fazla olduğunu bildirmiştir. Demir (1990), üniversitede okuyan öğrencilere yaptığı araştırmada yalnızlık durumunun yaşa göre değişmediğini bulmuştur.

Kişisel Özellikler Ve Yalnızlık

Yapılan birçok çalışmaya göre kendine olan güven çekingenlik, utangaçlık gibi özellikler kişilerin yalnızlık düzeylerini etkiler (Wiseman, Myseless, Sharabany, 2005, Tommasa, Mc Nulty, Ross, Burgess, 2003, Cacioppo ve Ernst, 1999). Parker, Low, Walker, Gamm (2005), bireysel olarak veya arkadaş grubu içinde kıskanç sıfatı ile tanımlanan kişilerin ilişkilerinde yalnızlığın var olduğunu belirtmiştir. Yapılan pek çok çalışmada ise kişilerde var olan sosyal beceri eksikliği ve yalnızlıkları arasında yüksek bir ilişki vardır. Breman ve Auslander (1981), yalnızlık durumunun kişinin popüler olmama duygusu ile yakından ilişkili olduğunu bulmuşlardır.

Aile İlişkileri Ve Yalnızlık

Wiseman, Mayseless ve Sharabany (2005), üniversitede öğrenim görmeye yeni başlayan öğrencilerin aile ile olan bağlılıklarını bu ilişkilerin niteliğini incelemek için bir çalışma yapmışlardır. Çalışmaya 146 öğrenci katılmıştır ve sonucunda bireylerin aileleri ile kurdukları güvenli-İlgili bağlılık belirtme ile yalnızlıkları arasında negatif korelasyon olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Olson(1993), ailelerin tipleri ve gençlerin yalnızlık durumları arasında var olan ilişkide yalnızlığı doğrudan etkileyecek iki aile yapısı ortaya sürmüştür.

Sıkı Sarmalayan Aile

Duygusal yönleri baskın olarak çocuklarını sarmalayan bu tür ailelerde narsistik müdahaleler vardır. Bireylerin yüksek düzeyde korunması onların sosyal becerilerini geliştirme konusunda onlara engel teşkil eder. Ailelerin çocuklarının kendi benliklerini ortaya koymasına fırsat vermemesi çocukların hep ailenin istediği şekilde bağımlı bir birey olarak gelişmesine yol açmakta ve bu bireylerin yalnızlık duygusunu yaşama ihtimalleri kaçınılmaz bir durum olmaktadır.

Karma Karışık Düzensiz Aile

Bu şekilde ki ailelerde ebeveynler arasında ki görüş farklılıklarına çokça rastlanır. Bu durumda çocuklarda doğru olan şeyleri kestirememesine sebep olur ve çocuğun kendi iç dünyasında çatışmalar ve huzursuzluklara neden olur.

ÖZNEL İYİ OLUŞ

Tarihin çok eski yıllarından beri mutluluk ele alınmış ve insanlar iyi bir yaşamda bulunması gereken kriterleri üretmişlerdir. Bazıları zenginliği bazıları ise insanlarla ilişkinin olumlu olmasının iyi yaşam için kriter olacağını söylemiştir. Fakat insanların söylediği bu ölçüler içsel ya da dışsal olduğundan çok öznel iyi oluşları olmuştur (Eryılmaz, 2009). Öznel iyi oluş kişinin yaşantısından aldığı doyumunu içinde barındıracak şekilde bireyin duygusal ve bilişsel durumu şeklinde ifade edilir (Tuzgöl-Dost, 2004).

Ed Diener (1984), öznel iyi oluşun insanların hayatlarında nasıl, neden mutlu olduklarına dair soruları cevaplarken bilişsel ve duygusal öznel değerlendirmelerden yararlandığını söylemiştir. Bu açıdan öznel iyi oluşun tanımını yaparken yaşam doyumunu değerlendirmeleri, olumlu duygulanım, olumsuz duygulanım olmak üzere üç bileşenden yararlanmıştı.

Çalışmalar olumlu olumsuz duyguların birbirine bağımlı olmadığını, farklı etkenlerden etkilendiğini göstermiş, öznel iyi oluşta bu iki ölçümün ayrı ayrı bulunması gerektiği sonucunu çıkarmıştır (Diener, 1984). Güven, ilgi, ümit, neşe gibi duygular olumlu duyguları, öfke, nefret, suçluluk, üzüntü ise olumsuz duyguları içerir (Myers ve Deiner, 1995). Çoğunlukla mutlu olup, çok az zamanda olumsuz duygular yaşayan insanlar yüksek seviyede mutlu olduklarını diğer bir ifade ile olumsuz duyguların yoğunluğunun ötesinde olumsuz duyguları ne kadar sıklıkla yaşadığına bakarak iyi oluş

seviyelerine ulaşabiliriz (Diener, 2000). Öznel iyi oluşun bilişsel bileşeni olan yaşam doyumu ise “kişinin yaşamının bilişsel olarak eleştirel biçimde değerlendirilmesi” olarak tanımlanır (Diener, 1984).

Bireyin haz veren yaşantıları çok, haz vermeyen yaşantıları ise daha az deneyimlemesi yüksek öznel iyi oluşa sahip olduğunu gösterir. Yani öznel iyi oluş bireyin kendi yaşantısını bilişsel ve duyuşsal olarak değerlendirmesidir (Eryılmaz, 2009). Bireylerin hayatlarını değerlendirmeleri ne kadar fazla olumlu düşünce ve duygu dolu ise öznel iyi oluş düzeyleri de o kadar yüksektir (Cihangir ve Çankaya, 2005).

Duyguların öznel iyi oluş halinde ki önemini insanların yaşamlarında, anlarında duygu yaşadıklarını ve bütün duygularını olumlu ve olumsuz bir değere sahip olduklarını söylemeliyiz. Duygular sürüp giden bir yaşamın hoşluğunu yada hoş olmadığını belirlediğinden iyi olma değerlendirmelerinde büyük oranda yer alırlar (Yetim, 2001).

İyilik ve mutluluk duygusu olumlu bir psikolojinin beklenen sonuçlarıdır. Olumlu duygularımız geçmiş zaman, gelecek zaman ve şimdi ki zamanda değişir. Olumlu duygular (geçmiş); hoşnutluk, huzur ve doyum. Olumlu duygular (gelecek); umut, güven, inanç ve iyimserlik. Olumlu duygular(şimdiki zaman); sıcaklık, bedensel zevkler, güzellik sevinç ve rahatlık gibi yüksek seviyede ki zevklerdir. Doyuma ulaşan yaşam; şimdiki zaman, gelecek ve geçmişle ilgili pozitif duyguların başarıyla geçirildiği bir hayat olarak tanımlanır (Seligman, 2002).

Öznel İyi Oluşu Açıklayan Kuramlar

Öznel iyi oluş uyum kuramı, sabit nokta kuramı, erek kuramı, bağ kuramları, etkinlik kuramı, akış kuramı, dinamik denge kuramı, aşağıdan yukarıya, yukarıdan aşağıya kuramı ve yargı kuramı gibi birden çok kuramla açıklanmıştır. Aşağıda bu kuramların açıklamaları verilmiştir.

Ereksel Kuramı

Ereksel kuramda amaç ve gereksinimler iki önemli noktayı oluşturur. Günümüzde gereksinimler ve öznel iyi oluş arasındaki ilişkiler, öz belirleyicilik kuramı ile ele alınmaktadır. Bu kurama bakıldığında bireyler doğuştan getirdiği ve sonradan kazandıkları gereksinimler vardır. Ait olma, özerklik ve yetkinlik gereksinimleri

doğuştan gelen gereksinimlerdir ve bu gereksinimlerin karşılanması bireylerin öznel iyi oluş düzeylerini olumlu etkilemektedir (Ryan, Sheldon, Kasser ve Deci, 1996).

Bireyin farkında olduğu özel istekleri ise ereksel kuramın amaç boyutunu oluşturur. Bu istekler bireylerin günlük yaşamlarında gerçekleştirebilecekleri bilinçli hedefleri, kişisel projeler ve meydan okumalardır. Bazı amaçların ardında bireylerin gereksinimlerini karşılama isteği vardır ve bu nedenle amaçlar ve gereksinimler birbirleri ile ilişkilidir (Cantor, 1990; Deiner, 1984; Plays ve Little, 1983; Ryan ve Deci, 2000).

Bu kuram belirlenen bir amaca ulaşıldığı zaman ya da belli bir ihtiyaç (gereksinim) giderildiği zaman öznel iyi oluşun sağlandığını söyler. Maslow'un ihtiyaç hiyerarşisi bu kurama örnektir. Hiyerarşideki herhangi bir seviyedeki ihtiyacın karşılanması sonucunda öznel iyi oluş sağlanır (Diener, 1984). Eğer belirli bir seviyedeki ihtiyaç karşılanmazsa bireyin olumsuz duyguları ve olumsuz tepkileri artmakta öznel iyi oluş seviyesi düşmektedir.

Bireyler amaçlarının çok önemli olduğuna ve amaçlarını gerçekleştirebileceklerine inandıkları zaman yüksek düzeyde öznel iyi oluşa sahip olmaktadır. Bireyin her amacı öznel iyi oluş düzeyini olumlu etkilememektedir. Sadece bireylerin önemseddiği amaçlar, bireyin öznel iyi oluş düzeyini artırmaktadır (Deiner ve Fujita, 1995).

Bazı amaçlara ulaşmaya karar vermek bireyde günlük yaşamında anlam ve planlılık duygusu sağlar. Bunun dışında farklı amaçlar oluşturmak bireye yaşamında farklı problemlerle baş etme konusunda yardımcı olabilir ve sıkıntılı anlarında bile iyi oluş duygusunun devam etmesini sağlar. Bu kuramın özelliklerine göre kişinin belirlediği amaçların tipleri amaçlarının öznel iyi oluşa etkilerinde fark yaratır. Bireyler makul bir düzeyde yaşamlarını kolaylaştıracak bir biçimde kendi bireysel hedeflerini takip altında tuttuklarında iyi oluşları artmaktadır. Bu tür kaynakların iyi oluşu dolaylı yoldan bireylerin önemli hedeflerini sürdürme ve erişmeye yol vermesi açısından kolaylaştırılabilmektedir (Dost, 2004).

İnsan hedefleri olan bir varlıktır. Ve insanların davranışlarının bir amaca yönelik olması onu şekillendirir. Hedeflere yönelik davranışlar örgütlü bir yapıyı takip eder. İçinde bulunulan her hedefin kendisiyle bütün haline gelmiş bilişsel, duyuşsal ve davranışsal kavramları vardır. Hedefin bilişsel ögesi onun bilişsel zihinsel temsilinin ve planlarının doğrultusunda ulaşma yollarının oluşturulmasını kapsar (Yetim, 2001).

Etkinlik Kuramı

Bu kurama göre bireyin hedeflere ve etkinliklere odaklanması kendiliğinden öznel iyi oluş seviyesini yükseltir. Sadece mutluluğa ulaşmaya odaklanmak yerine kendi yetenekleri bünyesinde kendilerine hedefler belirlemeli bu hedefleri gerçekleştirirken amaçları doğrultusunda etkinliklere yönelmesi onlara doyum sağlayacaktır (Tuzgöl-Dost, 2005). Örneğin dağa tırmanan bireyler etkinlik kuramı bağlamında ele alınabilir. Etkinlik kuramına göre dağın zirvesine ulaşmak dağa tırmanma etkinliğinden az öznel iyi oluş düzeyimizi olumlu etkiler (Deiner, 1984; Ryan ve Deci, 2000).

Mutluluk dış dünyada gerçekleşen olaylara değil bireylerin tüm bu olayları kendilerince nasıl yorumladığına bağlıdır. İçsel yaşantıların kontrol altında tutulmasıyla kişiler içinde buldukları hayatın niteliğini, kalitesini belirleyebileceklerdir. Buda kişileri hayatlarında doyuma götürecektir. Kişiler hayatlarında önem teşkil eden etkinliklere ve bu yönde ki amaçlara odaklanmalıdırlar. Mutluluk, etkinliklerin sonucunda niyetli olarak beklenti içinde olmadan gelecek bir sonuçtur. Elde edilecek mutluluğa odaklanmak ise kişide bir takım zorlanmalar yaratabilir (Yetim, 2001).

Aşağıdan-Yukarı ve Yukarıdan-Aşağı Kuramlar

Aşağıdan-yukarıya kuramına göre, gün içerisinde kişinin hoşuna gitmeyen olaylar kötü duygulanım ile zevkli olaylar ise iyi duygulanım ile ilişkilidir. Yukarıdan-aşağıya kuramına göre ise iyi oluş yaşanan çeşitli durumlar birey tarafından nasıl algılandığını belirleyen bireyin kişisel özelliklerdir (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999).

Aşağıdan yukarıya kuramına göre öznel açıdan iyi ya da kötü olduklarına kararına, bireyler yaşadıkları hazların ve acıların değerlendirmesini yaparak vermektedirler. Bireye haz veren olayların ve bireyin yaşam alanlarından elde ettiği doyumunun sıklığı bu kuram için önemlidir. Bireylerin küçük küçük yaşadıkları öznel iyi oluşların toplamı bu kurama göre öznel iyi oluştur. Yani birey öznel açıdan iyiyim

derken yaşamış olduğu hazların ve acıların toplamını hesaplayarak cevap vermiştir (Eryılmaz, 2009).

Bu kurama göre öznel iyi oluş bireyin kişiliğindedir. Öznel iyi oluş bireyin dışında değil içindedir. Bireyler yaşadığı olayları olumlu ya da olumsuz diye değerlendirir ve bu yorumlayış biçimi öznel iyi oluş durumlarını etkilemektedir (Deiner, 1984).

Bağ Kuramı

Sağlam olumlu bağlar kurmanın öğrenilmesi ile mutlu olunacağını savunan bağ kuramı; hafıza, koşullanma ve ya bilişsel prensiplere dayalı kuramları içerir. Bilişsel bağ kuramında bireyin başına gelen olayları iyi olarak algılayanların veya sabit ve içsel faktörlere bağlayanların mutlu olacağını savunur. Hafıza ile kurulan bağ yaklaşımında ise; bireyler geçmişte yaşamış ve hatırlanan olaylarla daha az olumsuz bağlar ve daha çok olumlu bağlar kuran kişiler hafızalarında daha mutlu düşünceler ve hisler uyandıracığını belirtir. Koşullanma ile bağ kurmada ise; uyaranlar ile olumlu duyuşsal bağ kuran kişiler daha mutlu olurlar (Diener, 1984).

Yargı Kuramları

Bireyler öznel iyi oluşun bilişsel bileşenini bir yere kadar bilinçli olarak değerlendirirken, duygular bileşeninin değerlendirilmesi ise tamamen bilinçsiz olur. Diğer insanlar, kişinin hedefleri ya da kişinin anne ve babasının söyledikleri bireyin mutluluk seviyesini karşılaştırmak için kullanılabilecek bir ölçüt olabilir. Bu ölçütü geçen durumlar bireye mutluluk vereceği düşünülür (Diener, 1984).

Bu kurama göre öznel iyi oluş seviyesi bireyin bazı ölçütleri ile gerçek koşullar arasında yaptığı karşılaştırmanın bir sonucudur. Yani eğer birey gerçekteki durum ile belirlediği ölçütü aşarsa öznel olarak iyi olur. Bu durumun tam tersi olarak gerçekteki durum, belirlediği ölçütün altında ise öznel olarak iyi olmaz. Yapılan çalışmalara bakıldığında öznel açıdan iyi olan bireyler kendilerini kendilerinden kötü olan bireylerle, öznel açıdan iyi olmayan bireyler ise kendilerini kendilerinden hem daha iyi hem de daha kötü bireylerle karşılaştırma eğilimindedirler (Deiner, 1984).

Dinamik Denge Kuramı

Bireyin sosyal geçmişi, kişilik özellikleri ve sosyal ağlar öznel iyi oluş durumunu sabitler ve bu duruma normal denge denir. Aniden gelişen mutlu, mutsuz yaşam olayları bu dengeyi değiştirebilecek tek güç olduğu söylenir. İnsanda bozulan dengenin yeniden sağlanması için yaşanan olayları sıfırlayacak bir sistem vardır (Headey ve Wearing, 1991).

Kişiliğin bireyin tepkilerinin temel düzeyine yol gösterdiğini savunmaktadır (Tuzgöl- Dost, 2004). Bu kurama göre kişinin yaşadığı olumsuz ve olumlu olaylar üzerine öznel iyi oluş düzeyinde bazı farklılaşmalar olsa bile bir zaman sonra kişiliğinin kendi belirlediği düzeye yeniden dönerek bir uyum sağlanmaktadır (Diener ve Diener , 2000).

Uyum Kuramı

Öznel iyi oluşa dair yapılmış birçok çalışma da demografik değişkenlerde ki farkın yokluğunun fark edilmesi üzerine araştırmacılar, kişileri farklı durumlara uyum sağlamalarını araştırma konusuna eğilmişlerdir. Farklı bir uyarıcıya uyum sağlama düşüncesi en başlarda bireyin kuvvetli tepki göstererek uyum sağlamasına karşı direnç geliştirmesine neden olabilir. Fakat daha sonra bu bir alışkanlığa dönüşür. Örneğin milli piyangoyu kazanmak gibi bir olumlu durum dahi kişinin yaşamını bozup alt üst edebilir. Fakat zaman geçtikçe bireyin hayatı eski normal seviyesine geri döner. Uyum kuramı çevreyi olağanüstü bir şekilde koymayarak çevrenin öznel iyi oluş konusu üzerinde uzun sürecek bir etkisinin olmayacağını belirtmektedir (Diener, Suh ve Oishi, 1997).

Bireyin yaşadığı olumlu ve olumsuz olaylar sonrasında mutlulukları ve mutsuzlukları kalıcı olarak değişmez ve eski seviyesine dönerek dengeyi korur. Bunun nedeninin insanların olaylara ve durumlara uyum sağlama gücünden kaynaklandığı savunulmaktadır (Tuzgöl-Dost, 2005).

Uyum kuramı, bireyin en başta yeni karşılaştığı koşullara ve olaylara tepki vereceklerini, fakat zamanla koşullara ve olaylara alışarak eski seviyelerine geri döneceklerini belirtir. Olaylar yada koşullar olumlu ve olumsuz olmasına bağlı olarak bireylerde düşük yada yüksek öznel iyi oluş oluştururlar fakat zaman geçtikçe oluşturduğu etki kaybolmaya başlar. Çünkü bireyler karşılaştıkları olay ve koşullara uyum sağlar (Brickman ve Campbell, 1971; Heady ve Wearing, 1989; Lucas, Clark,

Georgellis ve Deiner, 2003). Örneğin yapılan araştırmalarda lotodan çok fazla para kazananların yada omurilik felci yaşayanların öznel iyi oluş düzeyleri zamanla normal insanların öznel iyi oluş düzeyi ile farklı olmadığı görülmüştür (Brickman, Coates ve Bulman, 1978).

Bireylerin öznel iyi oluş durumları uyum kuramına göre geçici bir olgudur. Bireylere haz veren aktiviteler yinelenince haz verme özelliğini yüksek uyum seviyesinin bir sonucu olarak yitirecektir (Buss, 2000; Deiner, 1984).

Kültürler arası çalışmalara bakıldığında bütün kötü koşullara bireylerin uyum sağlayamadıklarını göstermiştir. İnsan haklarının önemli olduğu, zengin, ve gelişmiş demokratik kurumlara sahip ülkelerin insanların insan haklarının önemli olmadığı, yoksul ülkelerin insanlarına göre daha yüksek öznel iyi oluşa sahip olduğu sonucuna varılmıştır (Myers ve Deiner, 1995). Bu bulgular insanların karşılaştıkları her koşula uyum sağlayamayacaklarını göstermektedir.

Durumsal koşullar uyum kuramına göre kişilerin öznel iyi oluş düzeylerinde geçici bir etkiye sahiptir. Öznel iyi oluş düzeyleri bireylere arasında nasıl farklılaştığını ortaya konmak için durumsal faktörlerden ziyade kalıcı özelliklere göre yani genetik yatkınlık ve kişilik özellikleri açısından ele alınması daha doğrudur. Bu durumda sabit nokta kuramı karşımıza çıkmaktadır (Lykken ve Tellegen, 1996).

Sabit Nokta Kuramı

Bu kurama göre bireylerin öznel iyi oluşlarının sabit bir düzeyi vardır. Uzun süreli olarak bireylerin öznel iyi oluşları incelendiğinde genetik yatkınlık nedeniyle bir kararlılık gösterdiği görülmektedir. Bireylerin öznel iyi oluş düzeyleri karşılaştıkları çeşitli yaşam olaylarından etkilenecek değişse de genetik yapı gereği zamanla sabit noktalarına tekrar dönecektir (Emmons ve McCullough, 2003).

Sabit nokta kuramı ile uyum kuramının açıklamaları paralellik göstermiş fakat temelde odak noktaları farklıdır. Sabit nokta kuramında bireylerin öznel iyi oluş düzeylerini üzerinde etkili olan faktör, genetikken, Uyum kuramında ise, bireylerin öznel iyi oluş düzeyleri; bireylerin geçmiş yaşantıları, geleceğe yönelik umutlarına bağlıdır. Yani uyum kuramında yaşam olayları ve yaşamdan beklentiler önemlidir (Emmons ve McCullough, 2003).

Akış Kuramı

Csikszentmihayli (1997), bireylerin bir aktiviteye tamamen katıldıklarında hissettikleri yüksek düzeydeki psikolojik hoş olma haline akış der. Akış kuramı; genetik, kültür ve benlik olmak üzere üç güdüye uygun şekilde davranır. Genetik; bireyin organizmasında önceden programlanmış olan amaçlarını ve zevklerini aramakla ilgilidir. Kültür; toplum tarafından önceden belirlenmiş sosyal ve ekonomik başarıları aramak ve bu başarıları sürdürmekle ilgilidir. Benlik ise; genetik ve kültürel pekiştireçlerin yokluğunda bile bilinçte karmaşıklığı ve düzeni artırmayı amaçlamaktadır. Bireyler yeteneklerinin altında etkinlikler yaparken sıkılırlar, yeteneklerinden üstün etkinlikler yaparken kaygılanırlar, yetenekleri düzeyinde etkinlikler yaparak ise akış duygusunu yaşarlar (Csikszentmihayli, 1990).

Csikszentmihayli (1999) 'ye göre, bireylerin öznel iyi oluş düzeylerini artırmanın yolu, onların akış yaşamalarına neden olacak faaliyetlerde bulunmalarını sağlamaktır. Akışa neden olacak deneyimleri yaşamak, bireylerde olumlu duyguların artmasına ve olumsuz duyguların azalmasına neden olacaktır.

Aydın (2005)'e göre ise akış kuramının özünde öne sürülen görüşler ön plana alındığında bilişsel kuram olduğu yatar. Çünkü bu kuramda uyarıcılar yeniden anlamlandırılır, değerlendirilir ve biyolojik sosyal ilkelerin, kalıp yarguların aşılabileceği vurgulanır. Kuramda hedef belirlenirken ve mutluluk duygusunda bireysel seçimlerin ve içsel ödüllerin önemi vurgulandığından içsel güdülenme kuramıdır.

Öznel İyi Oluşu Etkileyen Etmenler

Genetik yatkınlık

İnsanlarda doğuştan genetik olarak gelen mutlu ve mutsuz olmalarına yatkınlıklarını araştıran çalışmalar, öznel iyi oluşun genetik temeli olduğunu göstermektedir. Ancak duyguları yaşamak için genler tek etmen değildir. Genlerin ortaya çıkmasında çevresel etmenlerde etkilidir fakat insanların birden çok durum karşısında benzer ortalama bir duygu yaşama yatkınlıkları vardır (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999).

Kişilik Özellikleri

Yapılan birçok araştırma öznel iyi oluş ile nevroitiklik ve dışadönüklük arasındaki kuvvetli bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999). Dışadönük olma kişide ki olumlu duyguları artırırken, nevroitiklik ise depresyon ve düşük düzeyde iyi oluş ile bağlantılıdır. Öznel iyi oluş ile bağlantılı olan birçok kişilik özelliği bulunmaktadır. Bunlar; iyimserlik, girişkenlik, duygusal tutarlılık, yalnızlık ve öz-güvendir (Hefferon ve Boniwell, 2011) Bu özellikler değişik çalışmalarda mutluluk ile bağlantılı olduğu desteklense de doğrudan ilişkili olmadığı ifade edilmektedir (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999).

Sağlık

Wilson (1967)'e göre mutlu insan sağlıklıdır. Esasen sağlıklı insanın öznel iyi oluş seviyesinin yüksek olması onun bakış açısına bağlıdır. Örneğin kronik hasta olan insanların olumsuz duyguları diğer insanlara göre daha çok olduğu görülmüştür (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999). Ayrıca iyi oluş bireylerin stres seviyesini azaltmakta, bağışıklık sistemini güçlendirmekte ve hastalıklara karşı direnç sağlamaktadır (Hidalgo v.d., 2010).

Evlilik

Wilson (1967) mutlu insanı *“herhangi bir cinsiyetten ve zekâ seviyesinden genç, sağlıklı, iyi eğitilmiş, maaşı iyi olan, dışadönük, iyimser, kaygı taşımayan, dindar ve evli kişidir ki öz-güveni ve iş morali yüksektir; istekleri makuldür”* şeklinde tanımlar (Akt. Diener, 1984). Bireysel ve toplulukçu kültürlerde evlilik öznel iyi oluş ile pozitif bir ilişki içindedir. Hiç evlenmemiş, boşanmış ve ayrılmış kişilere göre evli olan kişiler daha yüksek öznel iyi oluş seviyesine sahiptir (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999). Mutlu insanlarda evlenmeye ve evliliklerini devam ettirerek mutluluklarını devam ettirmeye daha yatkınlardır (Hefferon ve Boniwell, 2011).

Gelir Düzeyi

Bir ülkede yaşayan kişilerin gelir ve mutluluk düzeyleri arasında ki ilişki incelendiğinde zengin insanların fakirlere göre bir nebze mutlu olduğu yapılan araştırmalar sonucunda bulunmuş olsa da bu etkinin çok küçük olduğu bildirilmiştir (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999).

Ülkelerarası gelir ile mutluluk düzeyleri karşılaştırıldığında kişi başına düşen gelirin yüksek olduğu ülkelerde mutluluk seviyeleri yüksek, kişi başına düşen gelirin düşük olduğu ülkelerde ise mutluluk düzeylerinin düşük olduğu bulunmuştur. Zengin ülkelerde kişilerin temel ihtiyaçları daha iyi karşılandığı, insan hakları, demokrasinin daha çok olduğu, sağlık, eğitim gibi hizmetlerin daha iyi olduğu bir ülkenin mutluluk seviyeleri daha yüksek olduğu bulunmuştur (Hefferon ve Boniwell, 2011).

Seligman (2002)'a göre ise genel ve ulusal alım gücü ve ortalama yaşam standart doyumunun aynı yönde hareket etmesi birbirini etkiler. Fakat kişi başına düşen gelirin 8 bin doların üzerine çıkması durumunda aradaki ilişki ortadan kalkar ve artık fazla zenginlik fazla yaşam doyumunu sağlamaz hale gelir. Yoksulluğun yaşamı etkisine aldığı uluslarda ise zenginlik duygusunun iyilik duygusunu artırdığı savunulur. Fakat herkesin temel bir güvenlik ağına sahip olduğu zengin uluslarda bu durumdaki artışın kişisel mutlulukları üzerinde ki etkileri oldukça azdır.

Din

Dini derinden yaşayan toplumlarda, dindarlık ile öznel iyi oluş birbiriyle çok ilişkilidir (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999). Kendilerini çok dindar ve maneviyatlı olarak adlandıran insanların mutluluk seviyeleri daha yüksek olduğu görülmüştür (Diener ve Biswas-Diener, 2008).

Bireylerin günlük deneyimlerine ve yaşadıkları olumsuzluklarında ve benzer değere sahip bireylerin toplumsal ağlar oluşturmasında önemli bir etkidir. Bireyler yaşadıkları her deneyimi inançları sayesinde anlam yüklerler. Öznel iyi oluş ve din arasında ki ilişkiyi inceleyen çalışmalar bu iki değişkenin birbiri ile anlamlı ilişki içinde olmadığını ortaya koymuştur. Öznel iyi oluş ve din üzerinde anlamlı etkinini olmamasının sebebi ise dinin bireylerin yaşantılarına anlamlar yüklemesidir. Din bireylerin hayatlarında ki olumsuz olayları azaltıp ve olumluları artırmak gibi bir hedefinin olmaması bu sonucun çıkmasında önemlidir. Sonuç olarak bütün bu anlam yüklemeler bireylerin öznel iyi oluşlarını etkilememektedir (Pollner, 1989).

Sosyal İlişkiler

İnsanlar sosyal ilişki kurdukları zaman daha mutlu olmakta, bu mutluluk ilişkisi kurulan diğer kişilere de geçmektedir (Hefferon ve Boniwell, 2011).

Demografik değişkenler (yaş, cinsiyet, eğitim ve iş durumu):

İnsanların yaşlarının ilerlemesi ile olumsuz duyguların artmadığı, yaşam doyumunu düşmediği bildirilerek; yaş ilerledikçe nesil farkından kaynaklı olumlu duygularda azalmanın olduğu ortaya konulmuştur (Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999). Ayrıca günümüzde yapılan çalışmalarda öznel iyi oluşun yaşla birlikte arttığı görülmüş ve belirli bir yaştan sonra öznel iyi oluş düzeyinde azalma olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun sebebini ise bireyler yaşla birlikte uyum sağlayıcı özelliği gelişmiş olması ve gençlere göre ileri yetişkinlerin gerçek ve ideal benlikleri arasındaki farkın az olmasıdır (Ryff, 1989).

Öznel iyi oluş seviyelerinde cinsiyete göre bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir (Diener, 1984). Kadın ya da erkek toplumsallaşma biçimleri, kadının toplumdaki yeri gibi değişkenlerle birlikte çalışmaların yapılması bu konudaki bilgilerin daha anlamlı çıkmasına sebep olacaktır (Fujita, 1991). Yüksek eğitim seviyesine sahip kişilerin öznel iyi oluş seviyelerinin de büyük olasılıkla yüksek olduğu belirlenmiştir (Hefferon ve Boniwell, 2011).

Gelişmiş batı ülkelerine göre bakıldığında eğitim ile öznel iyi oluş düzeyleri arasında ki ilişki yok denecek kadar azdır. Zengin ülkelerle yoksul ülkeler karşılaştırıldığında ise öznel iyi oluş ve eğitim arasındaki ilişki anlamlı hale gelmekte ve eğitim almış bireyler boş zamanlarını etkinliklerle değerlendirmektedir (Veenhoven, 1994).

İşin öznel iyi oluş üzerinde büyük etkisi olduğu savunulmaktadır. Kişi karakter özelliklerine uygun iş seçmiş ise yaşam doyumunun yüksek olacağı, karakter özelliklerine uygun olmayan bir iş seçmiş ise yaşam doyumunun da düşük olacağı, dolayısıyla mutluluk seviyesini de etkileyeceği kaydedilmiştir (Hefferon ve Boniwell, 2011).

İklim

İklim ile ilişkili yapılan araştırmalar, havanın aşırı sıcak ve aşırı soğuk olması öznel iyi oluşu olumsuz etkilemektedir. Kışın çok soğuk olmayan yazınsa çok sıcak olmayan ülkelerde kişilerin öznel iyi oluş düzeyleri yüksek olduğu belirlenmiştir (Rehdanz ve Maddison, 2005).

Yaşam olayları

İnsanların yaşamlarında olumlu bir takım olayların olması onların öznel iyi oluşlarına olumlu faydalar sağlar. Avrupa'da yapılan bir çalışmada bireylerin öznel iyi oluşlarına olumlu yönde etki eden yaşam olayları belirlenmiştir. bu noktaya gelindiğinde çevresiyle olumlu ilişkiler içinde bulunmak, kendisini mutlu eden yiyecekleri tatmak ve içmek ve başarı deneyimleri bireylerin öznel iyi oluşlarını artıran faktörler olmuştur (Scherer ve ark., 1986).

Özsaygı

Olumlu bir ruh sağlığı açısından özsaygı önemli bir değişken olarak görülmektedir. Öznel iyi oluş ile özsaygı arasında ki ilişkileri ortaya koyan birçok çalışmada bireyi temel alan batı toplumları için özsaygının öznel iyi oluşu etkilediği ortaya konmuştur. Diğer bir yandan toplulukçu kültürlerde özellikle kadınlar için özsaygı öznel iyi oluşun önemli bir yön vericisi değildir (Deiner ve Deiner, 1995).

Ergenlik ve Öznel İyi Oluş

Ergenlik döneminde fiziksel ve duygusal değişiklik yoğun olarak yaşanmaktadır. Bu değişiklikler ergenlerin gelişimini hem olumlu hem olumsuz etkiler. Uyum problemlerinin ortaya çıkmasına sebep olabilir. Ergenler bu dönemde çevrelerine uyumu zorlaştıran olumlu ve olumsuz stres kaynakları ile karşı karşıya kalmaktadır. Örneğin madde bağımlılığı, okula uyumda güçlük ve davranış bozuklukları gibi olumsuz davranışlar sergileyebilmektedirler. Bu olumsuz davranışlar gelecekte ergenlere rollerini ve sorumluluklarını yerine getirmede sorunlar yaşamasına sebep olmaktadır (Mcknight, Huebner ve Suldo, 2002). Yirmi birinci yüz yıl psikolojisinde psikopatolojinin yerine ergenlerin ve çocukların ruh sağlıklarını koruma altına alıcı olumlu özelliklere vurguda artış görülmüştür (Huebner, 1991).

Ergen öznel iyi oluşu kişinin içine dönük olan faktörlerden dışa dönük ve duygusal dengesiz özellikleri bakımından ele alınmıştır. Dışa dönük olan ergenlerin

duygusal olarak dengesiz olanlara göre daha fazla öznel iyi oluŖa sahip olduğu grlmŖtir (Huebner, 1991). Kurki (2005)'nin alıŖmasına göre ergenin öznel iyi oluŖunu etkileyen ailesi ile ilgili altı faktör vardır. Bunlar sevgi atmosferi, güvenli ev ortamı, açık iletiŖim, ait olma, dıŖsal iliŖkiler aile içerisinde kiŖisel önem duygusunun hissedilmesi bu faktörlere dendir. Park (2004)'ın alıŖmasına göre ergen öznel iyi oluŖunu etkileyen dört faktörden söz edilmektedir; destekleyici anne babaya sahip olmak, olumlu yaŖam olayları, önemli bireylerle gerekleŖtirilen iliŖkiden yüksek doyum alma, zor iŖlerin üstesinden gelme bu faktörlere dendir.

AKADEMİK BAŖARI

BaŖarı ve akademik baŖarı kavramları farklı ifadeler gibi görünse de eğitimle ilgili birçok yazı incelendiğinde bu terimlerin i içe gemiŖ olduğu ve baŖarı teriminin yalnız baŖına akademik baŖarıyı da karŖılar nitelikte olduğu grlmŖtir (Ŗevik, 2014). Milli EĞitim Bakanlığı ilköğretim kurumları yönetmeliğinin (2013), 106. Maddesine göre ilköğretim okullarından, öğrencilerden beklenen davranıŖların; “Ğrencilerden okula ve derslere düzenli devam etmeleri ve baŖarılı olmaları beklenir” bu ifadeye akademik baŖarı ve baŖarı arasında bir ayrım olmadığı, baŖarı kelimesinin yeri geldiğinde akademik baŖarı olarak görülmektedir. Bu boyutta “akademik baŖarı” teriminin farklı alan yazında deĐiŖik ifadelerle tanımlandığı durumlar olabilmektedir. Bu Ŗekilde ele alındığında Erdoğdu (2006) ise baŖarıyı istenilen sonuca ulaŖma yönünde bir ilerleme olarak tanımlamaktadır.

Arıcı(2007)'ya göre Ğrenci baŖarısı öğrencilerin bazı bilgi ve becerileri kazanmayı gerektiren konularda istenilen düzeyde kabiliyet göstermesi veya kendisine bazı lme araçları uygulanan öğrencinin pozitif tepkileriyle meydana gelen bir sonuçtur. Olcay ve DŖ (2009)'e göre okul baŖarısı akademik açıdan ortaya çıkan üstünlüğe göre belirlenen bir durumdur. DemirtaŖ (2010) ise öğrencilerin baŖarısının eğitim Ğretim ortamlarında kazandığı beceri, davranıŖ ve bilgilerle ortaya çıktığını tüm bunlarında öğrenme sonucunda meydana geldiğini ne sürmektedir.

Erdem (2008), Ğrencinin akademik baŖarısının tanımını ve değerlendirilmesini oldukça net açıklamaktadır. Erdem'e göre ilköğretim seviyesinde ki Ğrenci kendi yaŖ grubu içerisinde değerlendirilir. İlköğretim Ğrencilerin sadece derslerinde ki baŖarısızlıklarına bakılarak elenecek bir dönem olmamalı, programda verilen derslerin

bazı sosyal etkinlik çalışmalarının ortaklaşa katkısıyla yeteneği ve ilgisi doğrultusunda yetiştirecekleri bir dönem olarak ölçülmelidir.

Kumandaş ve Kutlu (2011) ise başarı kavramını daha değişik bir bakış açısıyla ele alarak eğitimde öğrencilerin başarısı kavramını yeniden ele alınmakta olduğunu ve bu durumun sadece okulda verilen derslerden geçti kaldı olarak anlaşılması gerektiği üzerinde durarak başarıyı okulda öğrenilen şeylerin gerçek yaşam üzerinde ne derecede kullanıldığının göstergesi olarak tanımlamaktadır. Eğitim bakımından düşünüldüğünde başarı; içeriğin program hedefleriyle tutarlı davranış bütünüdür (Yılmaz vd, 2012). Özgüven(2005)'e göre başarı bireyin okul ortamında bir ders ya da bir akademik programdan bireyin ne derece faydalandığının bir göstergesidir.

Derslerde kendinden beklenileni yerine getiren ders notlarını yüksek alan ders çalışma özellikleriyle ön plana çıkan öğrenciler akademik anlamda başarılıdır. Akademik başarı gösteren öğrenciler her zaman bu özellikleriyle ön plandadır. Akademik başarısı yüksek öğrenciler kendilerini değerli, önemli hissederler. Bunun zıddı olarak ise akademik başarı olarak alt seviyede olan öğrenciler kendilerini önemsiz ve değersiz hisseder. Sosyal anlamda ise kabullenme güçlükleri yaşarlar.

Eğitimde başarı mezun sayısı, sınavlarda gelen sonuçlar gibi bazı ölçütlere dayalı olarak değerlendirmeye çalışılır. Bu şekilde yapılan bir değerlendirme de belirlenen bir puanın altında kalanlar başarısız, belirlenen bir puanın üstünde kalanlar ise başarılı olarak nitelenmektedir. Ancak başarı kavramı daha geniş bir zaman içerisinde değerlendirilmeli ve bu değerlendirme sırasında herkes değerli görülmelidir (Erdoğan, 2005).

Öğrencinin akademik başarısı ya da başarısızlığı öğrencinin içinde yaşadığı toplum ve ailesi açısından büyük önem taşımaktadır. Akademik yönden nitelikli insan gücü potansiyelinin bir toplumun gelişiminde en önemli güç olduğu kabul edilmektedir. Akademik açıdan karşılaşılan başarısızlıklar okuldan ayrılma gibi durumlarda bireylerin hem kendilerine olan güveni azalmakta, birey artık kendini işe yaramaz hissetmekte bu durumda da toplumun kalkınması açısından insan gücü potansiyeli olarak katılımı engellenmektedir (Yıldırım, 2001).

Akademik Başarıyı Etkileyen Faktörler

Öğrencilerin başarısızlıklarının önlenmesi, başarıyı etkileyen faktörlerin belirlenmesi ile bağlantılıdır. Başarılarını etkileyen önemli faktörler bilindiğinde başarısızlıklarına sebep olan nedenlerinde kontrol altına alınacağı düşünülür (Gökalp, 2006). Akbaba (2009) 'da belirtildiği gibi öğrencilerin akademik başarılarına hangi faktörlerin etki ettiği araştırmacıların hep ilgisini çekmiş ve en çok araştırılan konulardan birisi olmuştur.

Özer ve Sarı (2009)' da öne sürdükleri gibi geleneksel şekilde bakıldığında okulda ki başarısızlığın yalnızca öğrenciden kaynaklandığı düşünülürken, eğitim alanında son zamanlarda yapılan araştırma sonuçlarında bu görüşün yanlış olduğu, öğrencilerin bireysel özelliklerinin yanında onların başarısını çevre faktörlerinin de büyük oranda etkilediği ortaya konulmuştur. Başarının temelinde eğitim kalitesi ve öğrenci yer alsa da çevresel, kültürel, ekonomik ailenin maddi durumu, ebeveynlerin eğitim düzeyleri gibi başarıyı etkileyen birçok faktör olduğu ortaya konmuştur. Güney (2009)'e göre başarıya etki eden faktörler çocuğun doğuştan getirdiği gizil güç ve yetenekleri ile ailesinde ve okul çevresinde yaşantılarının sonucunda geliştirdiği beklentileri veya benlik kavramı ailesinin yanında geçirdiği yaşam, aldığı eğitimin niteliği ve okul öğreniminin niteliği olarak sıralanmıştır.

Akbaba (2008) yapmış olduğu araştırmalara göre öğrencilerin akademik başarılarına etki eden faktörler için zeka, öğrenme stilleri ve öğrencinin bilişsel yapısı ile bazı değişkenlerin yanı sıra örgütsel ve çevresel faktörlerinde var olduğu belirtilmiştir. Akbaba (2009)'un yaptığı diğer bir araştırmaya göre başarısızlığın nedenleri arasında şunlarda vardır; öğrencilerin ilgisizliği, ailenin eğitime olan ilgisizliği, motivasyonlarında ki eksiklik, sistemle ilgili sorunlar ve nitelikli öğretmenlerin olmamasıdır.

Dane ve diğerleri (2009)'de göre ise öğrencilerin akademik başarılarını etkileyen faktörler arasında okul ve sınıf ortamı, ailesi, öğretmenleri, sınıf arkadaşları, kendisi ve kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri bulunmaktadır. Olcay ve Döş (2009) ise öğrencinin başarısını olumsuz yönde etkileyen faktörlerin sosyo- ekonomik farklılıklar, tutum, ilgi, değer, duyuşsal özellikleri, sorumluluk duygusu, ergenlik dönemi sorunları, derslerin zorluğu, eğitim sistemi ve öğretmeninden kaynaklanan sorunlar olarak ortaya koymuşlardır.

Gökalp (2006)'e göre ise okul başarısına etki eden etmenler şu şekilde sıralanabilir; benlik algısı, sınav kaygısı, zihinsel ve duygusal faktörler, cinsiyet, kardeş tutumları, ebeveyn tutumları, ders çalışma yöntemi, okul, öğretmen faktörü. Arıcı (2007)'ya göre tüm bu değişkenlerden ailenin nitelikleri başka bir anlatımla ailenin sosyo- ekonomik düzeyi çocuğun ilgilerini, yeteneğini, eğitime karşı tutumunu, tüm bunlardan dolayı ise okul başarısını ve uyumunu etkileyen en önemli etkenlerden biri kabul edilmiştir.

Yılmaz vd.(2012)'e göre başarıyı etkileyen faktörler çevresel, bireysel, ailevi ve okula ilişkin faktörler olarak dörde ayrılmıştır. Bunlar;

Çevresel faktörler:

- Evdeki kitap sayısı
- Çalışma odasının bulunması
- Çocuğun bulunduğu yakınsal gelişim alanı

Bireysel Faktörler:

- Çalışma süresi
- Öğrenme stratejisi kullanma
- Öğrenme yaklaşımı
- Öz yeterlilik
- Başarı güdüsü

Ailevi Faktörler:

- Anne baba beklentisi
- Kardeş sayısı
- Anne babanın eğitim düzeyi
- Gelir düzeyi

Okula İlişkin Faktörler:

- Okula karşı tutum
- Okulda kütüphane bulunması
- Okulda ki tüm sosyal imkânlar

Öğretmen öğrencilerinin yeteneklerini, ilgilerini bilip bunlara göre davranış geliştirmelidir. Kendi davranışında olumlu tutum geliştiren öğretmen, öğretimi de kolaylaştıracaktır. Kendisini ve öğrencisini iyi tanıyan öğrenci başarının artmasında büyük etken olacaktır. Her öğrencinin birbirinden farklı olduğunu kabul eden öğretmen her çocuğun ihtiyacını kabul edip, bu ihtiyaçları karşılamak için öğretim stratejisi geliştirir ise başarıyı ön plana alan öğrenciler yetiştirmekte etkili olabilmektedir (Şama ve Tarım, 2007).

İyi bir öğretmen koşullar ne kadar zor ve kısıtlı olsa bile yüksek başarı elde edebilen öğretmendir. Öğretmenler iletişime açık olmalı, okulları öğrencilerin sevebileceği bir yer haline getir. Bu durumda öğrenciler güdülenir, derslere aktif katılırlar bu da başarıyı olumlu etkiler (Demir, 2009).

Kuramsal çerçeve incelendiğinde ailenin çocuk ve ergen üzerinde ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Ergenlik döneminde birey yaşadığı değişim sebebi ile sıkıntı yaşarken aile içi parçalanma sonrasında bu dönemi normalden daha zor atlatabilir. Böyle bir durum yaşayan ergenin öznel iyi oluş seviyesi, yalnızlık düzeyi ve akademik başarı seviyesi olumsuz etkilenecektir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma gurubu, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel analizler ile ilgili bilgiler açıklanmıştır.

Araştırmanın Modeli

Araştırma, parçalanmış ve parçalanmamış aileye sahip ergenlerin akademik başarı, öznel iyi oluş ve yalnızlık düzeylerinin açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik nedensel karşılaştırma modelinde betimsel bir çalışmadır. Tarama modelleri; geçmişte olan ve su anda da var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olaylar, kişi ya da nesnelere, kendi koşulları içinde değiştirilmeden, etkilemeden tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2002). Bu çalışmada da parçalanmış ve parçalanmamış aileye sahip ergenlerin akademik başarı, öznel iyi oluş ve yalnızlık düzeylerinin açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu kolayda (uygun) örneklem yolu ile ulaşılabilen işbirliğine açık olan 3 lisede 9, 10, 11, ve 12. sınıfa devam 162 erkek 145 kadın olmak üzere toplam 307 lise öğrencisi oluşturmaktadır.

Aşağıda araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özelliklerine yönelik betimsel istatistik sonuçları verilmiştir.

Tablo 1.
Öğrencilerin Aile Yapılarına Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Parçalanmamış Aile	172	56
Parçalanmış Aile	135	44
Toplam	307	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi 307 (%100) öğrencinin 172 (%56) öğrenci parçalanmamış aileye sahip ergenleri 135(%44) öğrenci de parçalanmış aileye sahip olan ergenleri olduğu görülmektedir.

Tablo 2’de araştırma örnekleme alınan öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımları verilmiştir.

Tablo 2.
Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Erkek	162	53
Kadın	145	47
Toplam	307	100

Tablo 2 incelendiğinde, örnekleme oluşturan toplam 307 öğrencinin 145 (%47) kişisi kadın öğrencileri, 162 (%53) kişisi de erkek öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan ergenlerin yaşları 15 ile 19 arasında değişmektedir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerini ölçmek için öznel iyi oluş ölçeği, yalnızlık düzeylerini ölçmek için SELSA (Social and Emotional Loneliness Scale For Adults) ölçeği ve akademik başarıları düzeylerini belirlemek için ise kişisel bilgi formundan yararlanılmıştır.

Öznel İyi Oluş Ölçeği

Öznel iyi oluş ölçeği Tuzgöl- Dost (2004) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin amacı, bireyin yaşamı hakkındaki bilişsel değerlendirmeleri ile yaşadıkları olumlu ve olumsuz duyguların sıklığı belirleyerek öznel iyi oluş düzeylerini saptamaktır. Bu ölçek öznel iyi oluşu açıklayan kuramlar göre hazırlanmıştır. Kuramlar bir bir incelendiğinde öznel iyi oluşun tam açıklanamadığı düşünülmüş ve pek çok kuramdan yararlanılarak bu ölçek geliştirilmiştir.

Tuzgöl- Dost (2004) tarafından geliştirilen Öznel İyi Oluş Ölçeği’nin, lise formu Özen (2005) tarafından “Ergenlerin Öznel İyi Oluş Düzeyleri” isimli çalışmada kullanılarak lise öğrencileri üzerinde geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçek 5’li Likert tipidir. Her bir maddenin puanları 1 ile 5 arasındadır. Cevaplama sistemi, her madde için “tamamen uygun”, “ çoğunlukla uygun”, “kısmen uygun”, “ biraz uygun” ve “ hiç uygun değil” şeklindedir. Ölçek maddeleri 22’si olumlu, 15’i olumsuz olmak üzere toplam 37 ifadeden oluşmaktadır. Olumsuz ifade bulunan maddeler 1, 3, 5, 9, 12, 16, 17, 20, 22, 25, 28, 30, 31,33 ve 36’ dır. Olumsuz ifadelerde

ters puanlama yapılmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 185, en düşük puan ise 37'dir. Ölçekten alınan yüksek puan öznel iyi oluşun yüksek, düşük puan öznel iyi oluşun düşük olduğunu göstermektedir (Özen, 2005).

Ölçek üzerinde geçerlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini saptamak amacıyla faktör analizi yapılmış, ölçek 9.,10. ve 11. sınıflara devam eden 200 öğrenciye uygulanmıştır. Bu sayede ölçeğin faktör analizi yapmaya uygun olup olmadığı belirlenmiştir. Faktör analizi sonucunda; orijinal öznel iyi oluş ölçeğinde yer alan 9 madde ölçekten çıkarılmış ve ölçek 37 maddeye düşürülmüştür. Özen (2005) tarafından lise öğrencilerine uyarlanan bu ölçeğin faktör yapısı ile Tuzgöl-Dost (2004)'un üniversite öğrencileri için hazırladığı formun faktör yapısı karşılaştırılmış ve uyum katsayısı .85 olarak bulunmuştur. Bu katsayıdan da bu iki ölçeğin maddelerinin benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır (Özen, 2005).

Benzer ölçeklerin geçerliliğini test etmek içinde Oskay (1988) tarafından geliştirilen Reynolds Ergen Depresyon Envanteri 45 kişiye uygulanmış bir gün sonra Öznel İyi oluş Ölçeği de aynı gruba tekrar uygulanmış katılımcıların her iki ölçekten aldıkları puanlar arasında korelasyon spearmanın rho katsayısı hesaplanarak -.60 değerinde negatif yönlü korelasyon bulunmuştur ($p < .01$) (Özen, 2005).

Ölçekte test tekrar test yöntemi ve iç tutarlık uygulanarak güvenilirlik incelenmiştir. Ölçeğin araştırma örnekleme (74 kişiye) ölçek iki hafta ara ile iki kez uygulanmış ve pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı .82, 196 kişilik bir gruba uygulanması sonucu ise cronbach alfa katsayısı .91 bulunmuştur. Bu sonuçlara göre ölçeğin ergenler için güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir (Özen, 2005).

Sosyal ve Duygusal Yalnızlık Ölçeği (SELSA)

DiTommaso, Brannen ve Best (2004) tarafından ölçeğin aslı (Social and Emotional Loneliness Scale For Adults) geliştirilmiş, Çeçen (2007) tarafından ise ölçek türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek 15 maddelidir. Cevaplama sistemi her madde için "bana tamamıyla uygun değil" (1) ve "bana tamamıyla uygun" (7) arasında değişen Likert tipinde bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Ölçek, duygusal yalnızlık, aile ve romantik ilişkilerde yalnızlık olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte 2, 5, 7, 9 ve 13. Maddeler sosyal yalnızlık boyutunu, 3, 6, 10, 14 ve 15. maddeler duygusal yalnızlık

boyutunda ki romantik ilişkiler boyutunu, 1, 4, 8, 11, ve 12. maddeler ise aile ilişkileri boyutunda ki ifadeleri içermektedir (Çeçen, 2007).

Ölçeğin asıl formu 3 alt boyuttan oluşan 37 maddelik bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Fakat uygulamada ki zamanın ekonomik kullanılması için SELSA'dan faktör yükleri, varyans ve olumlu olumsuz yazılmış maddeler dikkate alınarak kısaltılmış 15 maddeye indirilmiştir. Yeni düzenlenen form 1244 kişiden oluşan ve bu grubun içerisinde üniversite öğrencileri, silahlı kuvvetler personeli ve psikiyatrik hastalarından seçilen bir örneklem grubuna uygulanmıştır. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları kapsamında yurt dışında yapı geçerliği, güvenilirlik çalışmalarında ise iç tutarlılık katsayıları ile test tekrar test güvenilirliği yöntemleri kullanılmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları kapsamında sonuçlar ölçeğin üç faktörlü bir yapıya mükemmel bir psikometrik uyum gösterdiğini ve yüksek düzeyde iç tutarlılığa sahip olduğunu desteklemiştir (Çeçen, 2007).

Ölçeğin İngilizceden Türkçeye çevrilmesinde hem İngilizceye hem de Türkçeye hakim, alanda uzman kişiler tarafından çeviri ve geri çeviri yöntemleri ile gerçekleştirilmiş ve ölçeğin Türkçe versiyonunun orijinal ölçek ile büyük oranda benzerlik gösterdiği görülmüştür. Bunun sonucunda ölçeğin maddelerinin değerlendirmek için üniversite öğrencilerinden oluşan 40 kişilik bir gruba ölçek uygulanmıştır. Daha sonra ölçek maddeleri üzerinde küçük düzeltmeler yapılarak ölçek daha anlaşılır hale gelmiştir. Ve son haliyle geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarında kullanılmıştır (Çeçen, 2007).

Geçerlik Çalışmaları: ölçeğin geçerlik güvenilirlik çalışmaları için 522 kişilik üniversite öğrencisine ölçek uygulanmıştır. Çeçen (2007)'nin yaptığı güvenilirlik çalışmalarında faktör analizi, doğrulayıcı faktör analizi, benzer ve farklı ölçekler geçerliği, test-tekrar test güvenilirliği kullanılmıştır. Bütün bu çalışmaların sonucunda ise veri tabanına en uygun çözüm olarak 3 faktörlü yapının uygun olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç ise SELSA'nın açımlayıcı faktör analizinde ortaya çıkan 3 alt boyuttan oluşan yapının doğrulandığını desteklemektedir.

Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formunda öğrencilerin cinsiyet, akademik başarı düzeyleri, anne ve babanın sağ ve ölü olma durumları, sağ ise birlikte mi ayrı mı oldukları, eğer aile parçalanmış ise parçalanma türlerini içeren sorular bulunmaktadır.

İşlem Yolu-Verileri Toplama Süreci

Uygulama 2013-2014 eğitim-öğretim 1. Yarıyılında gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplamak amacıyla, örnekleme alınacak okullar belirlenmiş ve bu okullarda uygulama yapabilmek amacıyla, uygulamadan önce Sivas İl Milli Eğitim Müdürlüğünden resmi izin alınmıştır. Gerekli izinler alındıktan sonra, okullara gidilmiş ve araştırmaya yönelik uygulamada izlenecek yöntem hakkında okul yöneticilerine ve rehberlik servisine bilgi verilmiştir. Araştırma kapsamındaki öğrenciler rehberlik servisi ve okul idarecileri ile belirlenmiştir. Uygulama için önceden okullardan randevu alınarak veri toplama araçları araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Uygulamada gönüllülük esas alınmıştır. Uygulamada, araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan ve öğrenci hakkında kişisel bilgileri içeren kişisel bilgi formu ile araştırmanın amacında belirtilen sorulara yanıt verebilmek için öğrencilerin, akademik başarı, öznel iyi oluş, yalnızlık düzeyleriyle ilgili verileri toplamak amacıyla ölçme araçlarından oluşan bataryalar birlikte verilmiştir. Ayrıca, öğrencilere verdikleri cevapların gizli tutulacağı ve sadece bilimsel araştırma amacı ile kullanılacağı, bu nedenle yanıtlarında samimi olmalarının önemli olduğu söylenmiştir. Öğrenciler veri toplama araçlarını tek oturumda ve yaklaşık 40 dakikada tamamlamışlardır. Yapılan incelemeler sonucunda 8 adet veri toplama bataryası eksik ve yanlış doldurulmasından dolayı iptal edilmiş ve 307 öğrenciden elde edilen veriler kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma ile ilgili uygulama tamamlandıktan sonra bilgi toplamak üzere verilen formların tümü araştırmacı tarafından kontrol edilmiştir. Veri toplama araçları, toplam 315 öğrenciye uygulanmıştır. Ancak 8 öğrenci ölçeği eksik ve hatalı doldurduğundan, 307 öğrenci araştırma kapsamına alınmıştır. Ölçek yoluyla elde edilen veriler sınıflandırılarak bilgisayar programına aktarılmıştır. Verilerin istatistiksel analizinde SPSS 15 programından yararlanılmıştır. Öğrencilerin demografik özellikleri hesaplanırken temel istatistiksel ölçümler olan frekans ve yüzde hesaplamalarından yararlanılmıştır. Sonrasında parçalanmış ve tam aileye sahip öğrenciler arasında

akademik başarı, öznel iyi oluş düzeyleri ve yalnızlık düzeyleri açısından anlamlı farklılıkların olup olmadığını belirlemek amacıyla *t*- testi ve pearson momentler çarpımı korelasyonu kullanılmıştır. Sonuçların yorumlanmasında da .05 anlamlılık düzeyi ölçüt alınmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde; araştırmanın temel amacı, bu amaç doğrultusunda belirlenen alt problemler ve uygulanan analizler, bunlara ait bulgular alt problemlerin sırasına uygun olarak tablolar yardımıyla açıklanmıştır.

Bu çalışma için öngörülen parametrik test analizlerinin yapılabilmesi için araştırma verilerini analize başlamadan önce verilerin normal dağılım ve doğrusallık varsayımlarını karşılanıp karşılanmadığı test edilmiş olup basıklık (kurtosis) ve çarpıklık (skewness) değerleri hesaplanmış sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 3.

Araştırmaya Katılan Ergenlerin Öznel İyi Oluş, Yalnızlık, ve Akademik Başarılarına Yönelik Puanların Normallik Değerleri

	N	$\bar{X}$	Ss	Çarpıklık	Basıklık
Öznel İyi Oluş	307	132.4	23.39	-.221	.31
Sosyal yalnızlık	307	16.69	7.43	-.003	-.87
Duygusal yalnızlık	307	21.21	6.25	-.442	.15
Aile içi yalnızlık	307	16.2	7.86	.219	-.75
Toplam yalnızlık	307	54.15	16.38	.047	-.16
Akademik başarı	307	2.7	0.86	.008	-.80

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan ergenlerin öznel iyi oluş, sosyal yalnızlık, duygusal yalnızlık, aile içi yalnızlık, toplam yalnızlık ve akademik başarı puanların çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1 ile +1 arasında olup normal dağılım özelliği gösterdiği anlaşılmıştır. Buna göre parametrik testlerin yapılmasının uygun olduğu söylemek doğru olur. Yapılan analizler sonucunda araştırmaya katılan ergenlerin öznel iyi oluş, yalnızlık ve akademik başarı puanlarının normallik ve doğrusallık varsayımlarını karşıladığı tespit edilmiştir.

Problem 1: Araştırmaya katılan ergenlerin akademik başarı, öznel iyi oluş düzeyleri, sosyal ve duygusal yalnızlık ölçeğinden aldıkları toplam puan ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında (sosyal yalnızlık, aile ilişkilerinde yaşadığı yalnızlık, duygusal yalnızlık) anlamlı bir ilişki var mıdır?

Araştırmanın yukarıda verilen alt problemine yönelik ergenlerin akademik başarı, sosyal yalnızlık, aile ilişkilerinde yaşadığı yalnızlık, duygusal yalnızlık, toplam yalnızlık, öznel iyi oluş ölçeğinden alınan puanlar arasında anlamında bir ilişki olup

olmadığını saptamak amacıyla pearson momentler çarpımı korelasyon testi yapılmış olup sonuçlar aşağıdaki Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4.

Araştırmaya katılan ergenlerin akademik başarı, öznel iyi oluş düzeyleri, sosyal yalnızlık ölçeğinden aldıkları toplam puan ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında ilişki

Değişkenler	$\bar{X}$	S	Öznel iyi oluş (1)	Akademik başarı (2)	Sosyal yalnızlık (3)	Aile iliş. yaşanan yalnızlık (4)	Duygusal yalnızlık (5)	Toplam yalnızlık (6)
Öznel iyi oluş (1)	132.40	23.39	1					
Akademik başarı (2)	2.70	.86	.64	1				
Sosyal yalnızlık (3)	16.69	7.43	-.23**	-.18**	1			
Aile ilişkilerinde yaşanan yalnızlık (4)	16.20	7.86	-.28**	-.19**	.60**	1		
Duygusal yalnızlık (5)	21.21	6.25	-.03	.03	.27**	.16**	1	
Toplam yalnızlık (6)	54.15	16.38	-.26**	-.16**	.84**	.79**	.59**	1

* p < 0.05, **. p < 0.01

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan ergenlerin akademik başarı puanları ile sosyal yalnızlık puanları arasında ($r = .18$ ($p < .01$)), akademik başarı puanları aile içi yalnızlık puanları arasında ($r = .19$ ($p < .01$)), akademik başarı puanları ile toplam yalnızlık puanları arasında ise ($r = .16$ ($p < .01$)) negatif yönde anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır. Ancak araştırmaya katılan öğrencilerin akademik başarı puanları ile duygusal yalnızlık puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($r = .03$ ($p > .05$)). Sonuç olarak öğrencilerin aile içi yalnızlık, sosyal yalnızlık, ve toplam yalnızlık düzeyi azaldıkça akademik başarı düzeyinin arttığı söylenebilir.

Yine Tablo 4’ de görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğrencilerin öznel iyi oluş düzeyleri ile akademik başarı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır ($r = .64$ ($p < .01$)). Ayrıca araştırmaya katılan öğrencilerin öznel iyi oluş düzeyleri ile sosyal yalnızlık düzeyleri arasında ($r = .23$ ($p < .01$)) öznel iyi oluş düzeyleri ile aile içi yalnızlık düzeyi arasında ($r = .28$ ($p < .01$)) öznel iyi oluş düzeyleri ile toplam yalnızlık puanları arasında ile ($r = .26$ ($p < .01$)) negatif yönde anlamlı ilişki olduğu anlaşılmıştır. Ancak araştırmaya katılan öğrencilerin öznel iyi oluş düzeyleri ile duygusal yalnızlık puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($r = .03$ ($p > .05$)). Sonuç olarak öğrencilerin aile içi yalnızlık, sosyal yalnızlık ve toplam yalnızlık düzeyi azaldıkça öznel iyi oluş düzeyinin arttığı söylenebilir.

Problem 2: Parçalanmış ve parçalanmamış aileye sahip ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Ergenlerin öznel iyi oluş puanlarında, ailenin yapısına bağlı olarak anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını saptamak amacıyla *t*-testi analizi yapılmış ve tablolar yardımı ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Tablo 5.

Ergenlerin Aile yapısına Göre Öznel İyi Oluş Ölçeği Puanlarına İlişkin t-testi Sonuçları

Değişkenler	N	$\bar{X}$	SS	sd	t	p
Parçalanmamış aile	172	135.20	21.90	.633	2.93	.004
Parçalanmış aile	135	128.02	20.58			

Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılan ergenlerin aile yapılarına göre öznel iyi oluş düzeyleri arasında parçalanmamış aileye sahip ergenler lehine anlamlı farklılık olduğu, anlaşılmaktadır [$t (.633) = 2.93, p < .05$]. Araştırmaya katılan ergenlerin öznel iyi oluş ölçeğinden aldıkları puanların aritmetik ortalamalarına bakıldığında parçalanmamış aileye sahip ergenlerin ortalamasının ($\bar{X} = 135.20$) parçalanmış aileye sahip ergenlerin ortalamasından ($\bar{X} = 128.02$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu söylenebilir.

Problem 3: Parçalanmış ve parçalanmamış aileye sahip ergenlerin akademik başarıları anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Ergenlerin akademik başarı puanlarının, ailenin yapısına bağlı anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını saptamak amacıyla *t*-testi analizi yapılmıştır. Ergenlerin aile yapısına göre akademik başarı puanlarına ilişkin *t*-testi sonuçları aşağıda Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6.

Ergenlerin Aile yapısına Göre Akademik Başarı Puanlarına İlişkin Değerler

	N	$\bar{X}$	SS	sd(F)	t	p
Parçalanmamış aile	172	2,93	.75	11.07	5.509	.000
Parçalanmış aile	135	2,41	.91			

Tablo 6. incelendiğinde araştırmaya katılan ergenlerin akademik başarı düzeylerinde aile yapısına göre parçalanmamış aileye sahip ergenler lehine anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir [$t(11.07) = 5.509, p < .05$]. Araştırmaya katılan ergenlerin akademik başarı puanları aritmetik ortalamalarına incelendiğinde ise parçalanmamış aileye sahip ergenlerin akademik başarı ortalamasının ($\bar{X} = 2,93$) parçalanmış aileye sahip ergenlerin akademik ortalamasından ($\bar{X} = 2.41$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu söylenebilir.

Problem 4: Parçalanmış ve parçalanmamış aileye sahip ergenlerin Sosyal ve Duygusal Yalnızlık Ölçeğinden aldıkları toplam puanlar ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında (sosyal yalnızlık, aile ilişkilerinde yaşadığı yalnızlık, duygusal yalnızlık) anlamlı bir farklılık var mıdır?

Ergenlerin Sosyal ve Duygusal Yalnızlık Ölçeğinden aldıkları toplam puan ve sosyal yalnızlık, aile ilişkilerinde yaşanan yalnızlık, duygusal yalnızlık alt ölçeklerinden aldıkları puanlarda ailenin yapısına göre anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını saptamak amacıyla t-testi analizi yapılmıştır. Ergenlerin aile yapısına göre sosyal yalnızlık, aile ilişkilerinde yaşanan yalnızlık, duygusal yalnızlık ve toplam yalnızlık puanlarına ilişkin t-testi sonuçları Tablo 7’te verilmiştir.

Tablo 7.
Ergenlerin Aile Yapısına Göre Sosyal Yalnızlık, Aile İlişkilerinde Yaşanan Yalnızlık, Duygusal Yalnızlık Ve Toplam Yalnızlık Puanlarına İlişkin Değerleri

Yalnızlık Boyutları	Değişkenler	N	$\bar{X}$	SS	Sd(F)	t	P
Sosyal Yalnızlık	Parçalanmamış aile	172	15.02	7.53	4.76	-4.58	.000
	Parçalanmış aile	135	18.81	6.74			
Aile İlişkilerinde Yaşadığı Yalnızlık	Parçalanmamış aile	172	14.16	7.28	.178	-5.383	.000
	Parçalanmış aile	135	18.81	7.80			
Duygusal Yalnızlık	Parçalanmamış aile	172	21.04	6.59	1.545	-.530	.597
	Parçalanmış aile	135	21.42	5.82			
Toplam Yalnızlık	Parçalanmamış aile	172	50.43	14.75	2.07	-4.64	.000
	Parçalanmış aile	135	58.90	17.16			

Tablo 7 incelendiğinde araştırmaya katılan ergenlerin aile yapısına göre sosyal yalnızlık düzeyinde parçalanmamış aileye sahip ergenler lehine anlamlı farklılık olduğu anlaşılmaktadır [$t(4.76) = -4.58, p < .05$]. Buna göre araştırmaya katılan ergenlerin sosyal yalnızlık puanlarının aritmetik ortalamalarına bakıldığında parçalanmış aileye sahip ergenlerin sosyal yalnızlık puan ortalamasının ($\bar{X} = 18.81$) parçalanmamış aileye sahip ergenlerinkinden ($\bar{X} = 15.02$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu söylenebilir. Araştırmaya katılan ergenlerin aile yapısına göre aile ilişkilerinde yaşadığı yalnızlık düzeyinde parçalanmamış aileye sahip ergenler lehine anlamlı farklılık olduğu anlaşılmaktadır [$t(.178) = -5.383, p < .05$]. Buna göre araştırmaya katılan ergenlerin aile ilişkilerinde yaşadığı yalnızlık puanlarının aritmetik ortalamalarına bakıldığında parçalanmış aileye sahip ergenlerin ortalamasının ($\bar{X} = 18.81$) parçalanmamış aileye sahip ergenlerin ortalamasından ($\bar{X} = 14.16$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu söylenebilir. Araştırmaya katılan ergenlerin aile yapısına göre toplam yalnızlık puanları arasında parçalanmamış aileye sahip ergenler lehine anlamlı farklılık olduğu anlaşılmaktadır [$t(2.07) = -4.64, p < .05$]. Buna göre araştırmaya katılan ergenlerin toplam yalnızlık puanlarının aritmetik ortalamalarına bakıldığında parçalanmış aileye sahip ergenlerin ortalamasının ($\bar{X} = 58.90$) parçalanmamış aileye sahip ergenlerin ortalamasından ($\bar{X} = 50.43$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 7’de *t*-testi analizi incelendiğinde parçalanmamış aileye sahip ergenlerle parçalanmamış aileye sahip ergenlerin duygusal yalnızlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı anlaşılmaktadır [$t(1.545) = -.530, p > .05$]. Buna göre parçalanmış aileye sahip ergenleri ile parçalanmamış aileye sahip ergenlerin duygusal yalnızlık puan ortalamalarına birbirine yakın olduğu söylemek doğru olur

Problem 5: Cinsiyetlerine göre araştırmaya katılan ergenlerin akademik başarı düzeyleri, öznel iyi oluş düzeyleri ve sosyal ve duygusal yalnızlık ölçeğinden aldıkları toplam puanlar ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında (sosyal yalnızlık, aile ilişkilerinde yaşadığı yalnızlık, duygusal yalnızlık) anlamlı bir farklılık var mıdır?

Ergenlerin öznel iyi oluş, akademik başarı, sosyal yalnızlık, aile ilişkilerinde yaşadığı yalnızlık, duygusal yalnızlık ve toplam yalnızlık puanlarında cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını saptamak amacıyla *t*-testi analizleri yapılmıştır. Ergenlerin cinsiyete göre öznel iyi oluş, akademik başarı, sosyal yalnızlık, aile

ilişkilerinde yaşadığı yalnızlık, duygusal yalnızlık ve toplam yalnızlık ölçeğinde aldıkları puanlara ilişkin *t*-testi sonuçları Tablo 8’da verilmiştir.

Tablo 8.

Ergenlerin Cinsiyete Göre Öznel İyi Oluş, Akademik Başarı, Sosyal Yalnızlık, Aile İlişkilerinde Yaşanan Yalnızlık, Duygusal Yalnızlık ve Toplam Yalnızlık Puanlarına İlişkin Değerler

Yalnızlık Boyutları	Değişkenler	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	P
Öznel İyi Oluş	Kız	145	131.58	22.46	.337	-.352	.725
	Erkek	162	132.45	20.85			
Akademik Başarı	Kız	145	2.67	.85	.078	-.601	.548
	Erkek	162	2.73	.88			
Sosyal Yalnızlık	Kız	145	15.81	7.85	5.22	-1.98	.048
	Erkek	162	17.48	6.95			
Aile İlişkilerinde Yaşanan Yalnızlık	Kız	145	16.05	8.39	4.64	-.324	.746
	Erkek	162	16.34	7.36			
Duygusal Yalnızlık	Kız	145	22.16	6.02	1.26	-2.54	.012
	Erkek	162	20.36	6.36			
Toplam Yalnızlık	Kız	145	54.06	17.12	2.02	-.099	.921
	Erkek	162	54.24	15.74			

Tablo 8. İncelendiğinde Araştırmaya katılan ergenlerin cinsiyetlerine göre sosyal yalnızlık düzeylerinde erkekler lehine [$t(5.22) = -1.98, p < .05$] ve duygusal yalnızlık düzeylerinde ise kızlar lehine [$t(1.26) = -2.54, p < .05$] anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan erkek öğrencilerin sosyal yalnızlık düzeyleri ($\bar{X} = 17.48$) kızların sosyal yalnızlık düzeylerine ($\bar{X} = 15.81$) göre daha yüksek olduğu ancak araştırmaya katılan kız öğrencilerin duygusal yalnızlık düzeylerinin ($\bar{X} = 22.16$) ise erkek öğrencilerin duygusal yalnızlık düzeylerinden ($\bar{X} = 20.36$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 8’ ya göre araştırmaya katılan ergenlerin cinsiyetlerine göre öznel iyi oluş düzeylerinde [$t(.337) = -.352, p > .05$], akademik başarı puanlarında [$t(.078) = -.601, p > .05$], aile ilişkilerinde yaşadığı yalnızlık düzeylerinde [$t(4.64) = -.324, p < .05$] sosyal ve duygusal yalnızlık ölçeğinden aldıkları toplam puanlarda [$t(2.02) = -.099, p > .05$] anlamlı farklılık olmadığı bulgularına ulaşılmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu bölümde, araştırma sürecinde toplanan veriler üzerinde yapılan istatistiksel analizler sonucunda elde edilen bulgular tartışılmış ve değerlendirmelerde ve yorumlarda bulunulmuştur.

Sonuçlar ve Yorum

Bu araştırmanın temel amacı parçalanmış ve parçalanmamış aileye sahip ergenlerin öznel iyi oluş, yalnızlık ve akademik başarı düzeylerinin aile yapılarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın bulguları ışığında elde edilen sonuçlar verilmiştir.

Ergenlerin akademik başarı durumları, öznel iyi oluş düzeyleri, ergenlerin sosyal yalnızlık, aile ilişkilerinde yaşadığı yalnızlık, duygusal yalnızlık düzeyleri ve SELSA ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına bakılmak için pearson momentler çarpımı korelasyon analizi yapılmıştır. Korelasyon analizi sonuçları şu şekildedir;

Ergenlerin akademik başarı düzeyleri ile öznel iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Ergenlerin akademik başarı düzeyleri ile sosyal yalnızlık düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yani ergenlerin akademik başarı düzeyi azaldıkça ergenler sosyal yaşamlarındaki yalnızlık düzeylerinin arttığı söylenebilir. Ergenlerin akademik başarı düzeyleri ile aile ilişkilerinde yaşanan yalnızlık düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir deyişle ergenlerde akademik başarı düzeyi arttıkça, ergenlerin hissettiği yalnızlık duygusunun azalacağı yorumu yapılabilir. Ergenlerin akademik başarı düzeyleri ile duygusal yalnızlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ergenlerin akademik başarı düzeyleri ile SELSA ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, ergenlerin akademik başarı düzeyleri yükseldikçe yalnızlık duygularının azaldığı şeklinde yorumlanabilir. Ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri ile sosyal yalnızlık düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yani ergenlerin öznel iyi oluş düzeyi azaldıkça ergenler sosyal yaşamlarındaki yalnızlık düzeylerinin arttığı söylenebilir. Ergenlerin öznel iyi oluş

düzeyleri ile aile ilişkilerinde yaşanan yalnızlık düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Başka bir deyişle ergenlerde öznel iyi oluş düzeyi arttıkça, ergenlerin hissettiği yalnızlık duygusunun azalacağı yorumu yapılabilir. Ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri ile duygusal yalnızlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri ile SELSA ölçeğinden alınan toplam puanlar arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri yükseldikçe yalnızlık duygularının azaldığı şeklinde yorumlanabilir.

Parçalanmış ve parçalanmamış aileye sahip ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını saptamak amacıyla *t*-testi uygulanmış ve araştırmaya katılan ergenlerin aile yapılarına göre öznel iyi oluş düzeyleri arasında parçalanmamış aileye sahip ergenler lehine anlamlı farklılık olduğu anlaşılmaktadır.

Parçalanmış ve parçalanmamış aileye sahip ergenlerin akademik başarıları arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tespit etmek için yine *t*-testi uygulanmış ve araştırmaya katılan ergenlerin akademik başarı düzeyleri arasında aile yapısına göre parçalanmamış aileye sahip ergenler lehine anlamlı farklılık olduğu anlaşılmıştır.

Parçalanmış ve parçalanmamış aileye sahip ergenlerin sosyal yalnızlık, aile ilişkilerinde yaşanan yalnızlık, duygusal yalnızlık düzeyleri ve SELSA ölçeğinden alınan toplam yalnızlık puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına bakabilmek için *t* testi uygulanmıştır, *t* testi sonuçları şu şekildedir;

Ergenlerin sahip olduğu aile yapısına göre sosyal yalnızlık puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buda demek oluyor ki parçalanmış aileye sahip ergenler sosyal çevresi ile yeterli ve kaliteli bir etkileşim içinde bulunamıyor, sosyal çevre içerisinde yalnızlık yaşıyor. Ergenlerin sahip oldukları aile yapısına göre aile ilişkilerinde yaşanan yalnızlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna varılmıştır. Yani sağlıklı, parçalanmamış aileye sahip ergenler aile içerisinde diğer aile bireyleri ile kaliteli iletişim içerisine girip duyguları, düşünceleri rahatlıkla paylaşabiliyor, sağlıklı, parçalanmış aile sahip ergenler ise aile ilişkilerinde yalnızlık yaşıyor. Sonuç olarak aile içerisinde ebeveyn, çocuk ilişkisinin niteliği yalnızlık üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Genel olarak ele alındığında ergenlerde algılanan destek, aile içi paylaşımlar, problem çözümü için çok fikirli yaklaşım arttıkça

yalnızlık düzeyi azalacaktır. Ergenlerin sahip olduğu aile yapısı ile duygusal yalnızlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aile içinde birliktelik duygusu olmayan ve gerekli destek ve cesareti ailesinden alamayan ergenlerin duygusal anlamda bir ilişkiye girmekte zorluk çekmedikleri söylenebilir. Ergenlerin sahip oldukları aile yapısının göre SELSA ölçeğinden alınan toplam yalnızlık puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Toplam yalnızlık puanından kasıt; ergenlerin sosyal yalnızlık, aile ilişkilerinde yaşanan yalnızlık ve duygusal yalnızlık puanlarının toplamıdır. Parçalanmış aileye sahip ergenler, parçalanmamış aileye sahip ergenlere göre daha yoğun yalnızlık duygusu yaşamaktadır.

Cinsiyete göre ergenlerin sosyal yalnızlık, aile ilişkilerinde yaşadığı yalnızlık, duygusal yalnızlık düzeyleri ve SELSA ölçeğinden alınan toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına bakabilmek için *t* testi uygulanmıştır, *t* testi sonuçları şu şekildedir:

Ergenlerin cinsiyetleri ile sosyal yalnızlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ergenlerin sosyal yalnızlık puanlarının aritmetik ortalamalarına bakıldığında en yüksek ortalamanın erkeklere, en düşük ortalamanın ise kızlara ait olduğu görülmektedir. Yani erkeklerin sosyal yalnızlık düzeyleri kızlara göre daha yüksektir sonucuna ulaşabiliriz. Ergenlerin cinsiyetleri ile aile ilişkilerinde yaşanan yalnızlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ergenlerin cinsiyetleri ile duygusal yalnızlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ergenlerin duygusal yalnızlık puanlarının aritmetik ortalamalarına bakıldığında en yüksek ortalamanın kız ergenlere, en düşük ortalamanın ise erkek ergenlere ait olduğu görülmektedir. Yani kızların duygusal yalnızlık düzeylerinin erkeklerin duygusal yalnızlık düzeylerinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşabiliriz. Ergenlerin cinsiyetleri ile SELSA ölçeğinden alınan toplam puanları arasında anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Toplam yalnızlık puanından kasıt; ergenlerin sosyal yalnızlık, aile ilişkilerinde yaşanan yalnızlık ve duygusal yalnızlık puanlarının toplamıdır. Cinsiyete göre yalnızlık düzeyleri anlamlı olarak değişiklik göstermemektedir.

Tartışma

Bu araştırma kapsamında parçalanmış ve parçalanmamış aileye sahip ergenlerin öznel iyi oluş, yalnızlık ve akademik başarı düzeyleri incelenmiştir. Parçalanmış ve

parçalanmamış aileye göre ergenlerin öznel iyi oluş, yalnızlık ve akademik başarı düzeyleri farklılık gösterip göstermediği ile ilgili sorulara cevap aranmıştır. Aynı zamanda ergenlerin cinsiyetlerine göre öznel iyi oluş, yalnızlık ve akademik başarı düzeyleri ve akademik başarı düzeylerine göre öznel iyi oluş ve yalnızlık düzeyleri karşılaştırılmış, değişkenler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına bakılmıştır.

Yapılan araştırmalar ailede parçalanma olduğu zaman davranış ve uyum problemleri ortaya çıkmakta, bu problemler de akademik yaşama yansımaktadır. Boşanmış ve evli anne babaların çocuklarının gösterdikleri uyum problemleri ile kendilerinin algıladıkları sosyal destek arasında ilişki olduğunu göstermektedir (Cowen, Pedro- Carroll, Albert, 1990; Lusting, Wolchik, Braver, 1992; Teja, Stolberg, 1993). Akademik başarı ve yalnızlıkla ilgili yapılan çalışmalarda da akademik başarısı düşük öğrencilerin yalnızlık düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. (Brennan, 1982; Özodaşık, 1989; Demir, 1990; Tarhan, 1996; Yıldırım, 2000).

Araştırmamızda parçalanmış ve parçalanmamış aileye sahip ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmış, dolayısıyla parçalanmamış, sağlıklı aileye sahip ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri yüksekken, parçalanmış, sağlıksız aileye sahip ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri düşüktür. Yani parçalanmamış aileye sahip ergenler genel itibari ile kendi kişilik özelliklerinden, çevresindeki arkadaş grubundan, kişiler arası ilişkilerden memnunlar ve kendilerini mutlu hissediyorlar. Parçalanmış aileye sahip ergenlerde durum bunun tam tersidir. Karatzias ve diğerleri (2006), aile içi ilişkilerin öznel iyi oluş üzerindeki önemli bir yordayıcı güce sahip olduğu sonucunu bulmuştur. Bireyler aralarında yoğun bir anlayış, birbirleri ile uyum içerisinde sosyal ilişki geliştirdikleri zaman bireylerin mutluluğu ve doyumunu da artmaktadır (Yetim, 2001). Yine Chou (1999)' da araştırma bulgularına paralel olarak, aile içerisindeki bireyler arasındaki ilişkilerden sağlanan doyumun öznel iyi oluşun önemli yordayıcısı olduğunu tespit etmiştir.

Araştırmamızda parçalanmış ve parçalanmamış aileye sahip ergenlerin akademik başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aile içerisinde parçalanma yaşayan ergenler aile içinde ki huzursuzluk durumundan etkilenecek bunu ders durumuna yansıtmaktadır. Guidubaldi (1984), parçalanmış aileye

sahip çocukların akademik başarı problemleri yaşadığını söylemiş ve bu tür çocukların problemleri ile ilgilenilmesi gerektiğinden söz etmiştir. Johnston ve arkadaşları (1985) araştırmalarında, aile içi parçalanma meydana gelen 9- 12 yaşlarındaki çocukların okul başarılarının düşüş gösterdiğini belirlemişlerdir. Kaynaroğlu (1984)' da aynı konuda bir araştırma yapmıştır. Araştırmada; 6 yaş grubundan 150 boşanmış ve 150 tam aile çocuğu kullanmış, boşanmış aile çocuklarının bedensel gelişim, dil gelişimi, sayı ve zaman kavramları, bağımsız faaliyette bulunabilme, sorumluluk ve toplumsallaşma davranışlarından düşük puanlar aldıkları bulunmuştur. Ayrıca, 6-11 yaş arası aile içi parçalanma ve baba yokluğu yaşayan çocukların derslerinde başarısız olduğu saptanmıştır. Bu çocuklarda zekâ testi sonuçlarının anlamlı derecede düşük olduğu ve okulda düşük performans sergiledikleri gözlenmiştir.

Araştırma sonuçları ile aynı doğrultuda ölüm, evi terk etme, boşanma gibi aile içi parçalanma şekilleri, çocuk veya ergende bir nevroz oluşma sebebidir. Ailede parçalanma olduğu zaman pek çok gençte davranış bozukluğu oluşur. Böyle bir durumla karşılaşan genç birden umursamaz tutum oluşturur, derslerini boş verir, okuldan kaçır, öğretmenine karşı gelir, yaramaz arkadaş edindiği gözlenir (Bulut, 1996). Anne babası boşanmış okul çağı çocuklarında, okul başarısızlığı ve uyum bozukluğuna bağlı olarak ilgi, dikkat bozukluğu, uyku ve yeme problemleri görülür. Çocukta çevresine karşı özgüven kaybı oluşur. Bunun sonucunda da toplumla ilişkisi zayıflar, kendisini ifade etmekte zorlanır, sosyal ilişkilerinde problemler yaşar (Erdem, 2003).

Aileyi meydana getiren bireyler arasında ki en önemli ilişki karı-kocanın birbiri ile olan ilişkisidir. Çocuklar aileyi gözlerken anne- babanın ilişkisini her yönden irdelemekte ve yaşamaktadır. Annesinin ve babasının kendisine karşı tutumları hatta birbirleriyle olan ilişkilerinin çocuğa yansımaları çocukta ki kişiler arası ilk duygunun, tutumların ve davranışların oluşmasında çok önemlidir (Cüceloğlu, 1994). Anne-baba ve akran ilişkilerinin sağlıklı ergenlik gelişiminde tamamlayıcı bir rolü olduğu da bilinen bir gerçektir (Sprithall ve Collins, 1995). Yakın arkadaşlık kurmakta zorlanmayan, kurduğu arkadaşlık ilişkisini sağlıklı bir şekilde ilerleten, sosyal çevresi geniş olan bir ergen ise yalnızlık, uyumsuzluk ve olumsuz duygular yaşamayacak, bunun aksine sosyal becerisi yüksek, girişken, kendine güvenen mutlu bir birey olacaktır (Çevik, 2010).

Mcelroy (1997), kişilik, sosyal destek ve yalnızlık kavramları arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında, bireyin aile içi ilişkilerinde sosyal destek düzeyi ve dışa dönüklük düzeyi azaldıkça yalnızlığın arttığını saptamıştır. Yani içe dönük bireyin sosyal çevre edinmesi zorlaşacağı, duygusal ilişkiler içerisine girmede yetersizlik yaşayacağı düşünülmektedir. Güngör (1996)'ün yaptığı araştırma sonuçları ise duygusal yalnızlığın sosyal yalnızlığa oranla daha çok yaşandığını, duygusal ilişki yaşamayan öğrencilerin, duygusal ilişki yaşayan öğrencilere oranla duygusal yönden daha yalnız olduklarını göstermiştir. Evlilikte yaşanan parçalanmaların çocuklarda problem çözmede başarısızlıklara (Kelly, 2000), düşük güvenli bağlanma ilişkilerine (Owen, Cox, 1997), davranış problemlerine, bozuk akran ilişkilerine (Katz, Gottman, 1993) yol açtığı da bilinmektedir. Şentürk (2006) yaptığı araştırmada, ailenin parçalanmasının çocuğun bazı sosyal problemler yaşamasına sebep olduğunu ortaya koymuştur. Yapılan araştırma gösteriyor ki; ailenin parçalanmasının ve aile içinde yaşanan olumsuz koşullarının, çocuğun eğitimdeki başarısız olmasına sebep olmaktadır. Çocukta içe kapanma, düşük benlik saygısı, depresyon ve sadist tutum ve davranışları gibi ruhsal problemler ortaya çıkarır. Bu ruhsal problemlerin sonucunda, saldırganlık, şiddet, suç işleme ve intihar etme eğilimleri gösterir. Anti-sosyal davranışlar ortaya çıkar. Bullock (1993)'e göre aileleri tarafından desteklenen, sıcak sevecen aileye sahip çocukların yalnızlık düzeyi düşüktür. Aile ortamında yeteri kadar sevgi ve destek gören ergenlerin akademik başarısı yüksektir. Başarı düzeyi yüksek olan ergenler okul, aile ve arkadaş grubunda övülmekte, destek almakta ve ilgi görmektedir. Böylece akademik başarısı yüksek olan ergenlerin yalnızlık düzeyi daha düşük olmaktadır (Pancar, 2009).

Cinsiyete göre ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yani ergenlerin cinsiyetlerine göre mutluluk, yaşam doyumu, öznel iyi oluş düzeyleri arasında bir ilişki yoktur. Çevik (2010) yaptığı araştırmada, lise öğrencilerinin cinsiyetlerinin, öznel iyi oluş düzeylerini yordamadığını tespit etmiştir. Bu iki değişken arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu bulmuştur. Tuzgöl-Dost (2004) üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeylerinin cinsiyete göre fark göstermediğini tespit etmiştir. Özen (2005) ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinin cinsiyete göre farklılık göstermediğini saptamıştır. Öztürk ve Aydoğan (2007) lisansüstü öğrencilerinin yaşam doyumlarının cinsiyetlerine göre fark göstermediği sonucuna ulaşmışlardır. Köker (1991) ise kız ergenlerin yaşam doyumu düzeyinin, erkek ergenlerin

yaşam doyumu düzeylerinden daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Doğan (2004) cinsiyetin öznel iyi oluş üzerinde daha az öneme sahip olduğunu dile getirmiştir. Kız ve erkek öğrencilerin, ergenlik döneminde birbirlerine benzer sıkıntılar yaşamaktadır. Ergenlik döneminin gelişim özelliklerine baktığımızda; cinsiyet farkına dayanmaksızın ergenlerde ortak problemler yaşandığı görülür. Duyguları düzensizdir, çabuk değişir ve duygularda istikrarsızdır (Kulaksızoğlu, 2004). Bu bilgilerden yola çıkarak öznel iyi oluşun ergenlik dönemindeki kız ve erkekler için farklılık göstermemesi birbirlerine benzeyen duygusal gelişim döneminde olmalarına dayandırılabilir. Alan yazındaki bilgiler ve araştırmalar, bu araştırmanın sonucu olan öznel iyi oluş ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık olmadığını destekler niteliktedir.

ALTINCI BÖLÜM

ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın bulgularına dayalı olarak araştırmacılara ve uygulayıcılara yönelik önerilere yer verilmiştir.

Araştırmacılara Öneriler

Literatür incelendiğinde öznel iyi oluşa ilişkin yapılan deneysel çalışmaların yeterli sayıda olmadığı dikkat çekmektedir. Öznel iyi oluş düzeyinin artmasına katkı yapabilecek değişkenlerle deneysel çalışmalar yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Öznel iyi oluş düzeyini ölçmede Tuzgöl- Dost (2004) tarafından geliştirilmiş öznel iyi oluş ölçeği kullanılmıştır. Öznel iyi oluşun alt boyutları olan yaşam doyumu, olumlu, olumsuz duygulanım gibi boyutlar da ele alınıp ölçeklerle test edilebilir. Bu araştırma lise öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma farklı örneklem gruplarına da uygulanabilir. Bu sayede uygulama alanı genişletilebilir. Bu araştırmada ergenlerin sahip olduğu aile yapısı parçalanmış ve parçalanmamış olarak ele alınmıştır. Bir başka araştırmacı aile içi parçalanma şekillerini de ele alarak inceleyebilir. Araştırmada elde edilen bulgular ölçek sonucunda, dolaylı gözlemlerle elde edilmiştir. Nitel ve nicel gözlem türü bir arada kullanılarak daha derinlemesine bulgular elde edilebilir.

Uygulayıcılara Öneriler

Bu araştırma ergenlik çağında olan ergenlere yönelik yapılmıştır. Anketler lise öğrencilerine uygulanmıştır. Bu araştırmadan elde edilen bulgular ile öğrencilerin öznel iyi oluş düzeylerinin yükselmesini, yalnızlık düzeyinin düşmesini ve akademik başarı düzeylerinin yükseltilmesinde, etkili olan faktörler bilinerek etkinliklerde ve okul rehberlik faaliyetlerinde bu faktörler göz önünde bulundurulabilir. Bu yönde eğitim programı hazırlamaları sağlanabilir. Elde edilen bulgular rehberlik araştırma merkezleri tarafından kullanılabilir. Ortaöğretim kurumlarına yönelik yapılan faaliyetlere ilişkin yol gösterici olabilir. Aile içi ilişkilerin, aile yapısının öznel iyi oluş, yalnızlık ve akademik başarı düzeylerini etkilediğinden ailelere yönelik eğitim programları yapılabilir. Bu kavramlar hakkında aileler bilgilendirilebilir. Aile içi iletişim seminerleri

verilebilir. Yalnızlık düzeyi yüksek olan öğrencilere sosyal beceri eğitimi verilebilir. Bu eğitim planlanırken öğrencilerin ihtiyaç ve beklentileri de göz önüne alınmalıdır. Grupla ve bireysel psikolojik danışma programları hazırlanırken öznel iyi oluş, yalnızlık ve akademik başarıya öncelik verilebilir. Ergenlerin yaşadıkları problemlerle baş edebilmeleri için problem çözme becerileri öğretilmelidir. Ergenler ilgi duydukları alanda sosyal ve kültürel aktivitelere yönlendirilebilir ve bu sayede sosyalleşebilir, yüksek yalnızlık duygusundan kurtulabilir, öznel iyi oluş seviyesini bu sayede yükseltebilir.

KAYNAKLAR

- Akbaba Altun, S. (2008). Öğrencilerin sınav başarılarına etki eden faktörler: LGS/ÖSS sınavlarındaki başarılı iller örneği. *İlköğretim Online*, 7(1), 157-173.
- Akbaba Altun, S. (2009). İlköğretim öğrencilerinin akademik başarısızlıklarına ilişkin veli, öğretmen, öğrenci görüşleri. *İlköğretim Online*, 8(2), 567-586.
- Akdoğan, D. (2012), *Anne-Babası Boşanmış ve Boşanmamış Ergenlerin Algılanan Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Amato, P. R. (1986). Marital conflict, the parent-child relationship and child self-esteem. *Family Relationships*, 35: 103-110.
- Arıcı, İ. (2007a). Öğrenci ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerinin ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersindeki başarılarına etkisi. *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(2), 151-168.
- Arıcı, İ. (2007b). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde öğrenci başarısını etkileyen faktörler (Ankara Örneği)*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi,
- Aslıhan, M. N.(1998). Parçalanmış veya Tam Aileye Sahip Çocukların Öz Kavramı Depresyon Düzeyleri ve Akademik Başarılarının Yas ve Cinsiyet Yönünden Karşılaştırılması, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri A.B.D., Adana.
- Aydın, K.B. (2005) Akış kuramına dayalı stresle başa çıkma grup programının ergenlerin stresle başa çıkma stratejilerine etkisi Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Bacanlı, H. (1997). *Sosyal İlişkilerde Kendini Ayarlamamanın Psikolojisi*. (1.Baskı), İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Barlas T., (1996), *Toplum Bilimlerine Giriş*, Ankara: Murat Yayıncılık.
- Başaran, İ. E. (1978), *Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri* (5. Baskı), Ankara: Gül Yayınları.
- Batıgün, A. (2008). İntihar Olasılığı ve Cinsiyet: İletişim Becerileri, Yaşamı Sürdürme Nedenleri, Yalnızlık ve Umutsuzluk Açısından Bir İnceleme, *Türk Psikoloji Dergisi*, 23 (62), 65-75.
- Benedek, E. ve Brown, C. (1997), *Boşanma ve Çocuğunuz*. (Çev. S. Katlan), Ankara: Hyb Yayıncılık.
- Biswas-Diener, R. (2008). Material wealth and subjective well-being. *The science of subjective well-being*, 307-322.

- Brickman, P., & Campbell, D.T. (1971). Hedonic Relativism and Planning Good Society. In M.H. Appley (Ed.), *Adaptation-level theory* (pp.287-305). New York: Academic Press.
- Brickman, P., Coates, D. & Bulman, R. (1978). Lottery Winners And Accident Victims: Is Happiness Relative. *Journal of Personality and Social Psychology*, 36, 917-927.
- Budak, G., (1990). *Endüstrileşme Süreci İçinde Ailenin Yeri ve Önemi*. I. Aile Şurası, Aile Araştırma Kurumu Yayını, Ankara.
- Buluş, M. (1996). *Ergen Öğrencilerde Denetim Odağı ve Yalnızlık Düzeyi İlişkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bulut, I. (1990). Parçalanmış Aileden Gelen Çocukların Davranış Özellikleri Hakkında Bir Araştırma. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Buss, D. M.(2000). The evolution of happiness. *American Psychologist*, 55, 15-23.
- Cacioppo, John T.; Ernst, John M. (1999). Lonely Hearts: psychological perspectives on loneliness. *Applied And Preventive Psychology*, 8(1) 1-22.
- Candan, G. (2006). *8 - 11 Yaşındaki Parçalanmış ve Tam Aile Çocuklarının Anne - Babalarının Kabul Ve Reddetme Davranışını Algılayışı*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Cantor, N. (1990). From Taught to Behavior: Having and Doing in the Study of Personality and Cognition. *American Psychologist*, 45, 735-750.
- Cihangir-Çankaya, Z. (2005). *Öz Belirleme Modeli: Özerklik Desteği, İhtiyaç Doyumu ve İyi Olma*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Csikszentmihayli, M.(1990). *Flow: The Psychology of Optimal Experience*. New York: Harper &Row.
- Csikszentmihayli, M.(1999). If We so Rich, Why Aren't We Happy?. *American Psychologist*, 54,pp. 821-827
- Cüceloğlu, D.(1994). *İçimizdeki Çocuk: Yaşamımıza Yön Veren Güçlü Varlık*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (1994). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağdaş, A. (2002). *Anne-Baba Çocuk İlişkisi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Dane, A., Kudu, M. ve Balkı, N. (2009). Lise öğrencilerinin algılarına göre, matematik başarısını olumsuz yönde etkileyen faktörler. *EÜFBED – Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 17-34.

- Deiner, E. & Diener, M. (1995). Cross-Cultural Correlates of Life Satisfaction and Self Esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 653-663.
- Deiner, E. & Fujita, F. (1995). Resources, Personal Strivings, and Subjective Well-Being: A Nomothetic and Idiographic Approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 926-935.
- Deiner, E. (1984). Subjective Well-Being. *Psychological Bulletin*, 95, 542-575.
- Demir, A. (1990), *Üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeylerini etkileyen bazı etmenler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Demir, C.E. (2009). Factors influencing the academic achievement of the turkish urban Poor, *International Journal of Educational Development*, Sayı 29, s. 17–29.
- Demirsar A. (1992). *Psikoterapi Türleri*, 2. kitap, (1.baskı). Bursa: Bursa Hakimiyet Yayınları.
- Deniz, E. (1997). *Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Ve Kültürel Farklara Dayalı Atılganlıkları Üzerinde Bir Atılganlık Eğitimi Denemesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*. 95(3): 542-575.
- Diener, E. (2000). Subjective Well-Being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist*, 55(1): 34-43. doi: 10.1037/0003-066X.55.1.34
- Diener, E. ve Diener, R.B. (2000). *New directions in subjective well-being research: The cutting edge*. 25.02.2008,
- Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E. & Smith, H. L. (1999). Subjective Well-Being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*. 125(2): 276-302.
- Diener, E., Suh, E. ve Oishi, S. (1997). Recent Findings on Subjective Well-Being. *Indian Journal of Clinical Psychology*, 24, 25-41.
- Dingiltepe, T. (2009). *Parçalanmış Ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeyleri İle Yaşam Kalite Düzeylerinin Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- DiTommaso E ve Spinner, B (1997). Social and emotional loneliness: a reexamination of Weiss' typology of loneliness. *Personality and Individual Differences*, 22, 417-427.
- Doğan, T. (2004). *Üniversite Öğrencilerinin İyilik Halinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

- Dokur, M., Profeta, Y.(2006). *Aile ve Çift Terapisi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Dost, T.M. (2004). *Üniversite Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dönmezer, İ. (1999). *Ailede İletişim ve Etkileşim*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Emmons, R.A., & McCullough, M.E. (2003). Counting blessings versus burdens: An experimental investigation of gratitude and subjective well-being in daily life. *Journal Of Personality and Social Psychology*, 84, 377–389.
- Erdem, A.R. (2008). Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi, R. Sarpkaya. (Editör.) Öğrenci Hizmetlerinin Yönetimi. Ankara: Anı Yayıncılık, ss. 242,243,249.
- Erdoğan, İ. (2005). Türk Eğitim Sistemi, 4. Baskı, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Erdoğan, Y. (2006). Yaratıcılık ile öğretmen davranışları ve akademik başarı arasındaki ilişkiler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(17), 95-106.
- Eürker, B. (2007). *Aileye ve Parçalanmış Aileye Sahip 5-6 Yaş Çocuklarının Bilişsel İşlevlerinin Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eryılmaz, A. (2009), *Baş Çıkma Stratejilerinin Kişilik Özellikleri ile Ergen Öznel İyi Oluşu Arasındaki Aracı Rolü*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Esen, H. (2010), *Akyurt İlköğretim Okulunda Okuyan Parçalanmış Ve Tam Ailelerden Gelen Öğrencilerin Aile İçi Durumları Ve Okul Başarı Durumlarına İlişkin Görüşleri*”, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Fidaner, H., (1995). *Ruh Sağlığı Hizmetlerinde Aileye Yaklaşım*. İzmir: Sevdik Yayıncılık.
- Frude, N.J. (1991), *Understanding Family Problems: A psychological Analysis*, Chichester, UK: Wiley.
- Fujita, F. (1991). *An Investigation of the Relation Between Extroversion, Neuroticism, Positive Affect, and Negative Affect*. Master's Thesis, University of Illinois.
- Geçtan, E. (1993). Psikodinamik Psikiyatri ve Normal Dışı Davranışlar.
- Geçtan, E. (1999). *İnsan olmak* (20.baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Gençöz, F. (1998). Uyum psikolojisi. *Kriz Dergisi*, 6 (2): 1-7.
- Geçtan, E. (1993). *İnsan Olmak* (16. basım), İstanbul: Remzi Kitapevi.

- Gençtan,E. (1995).*İnsan Olmak*. (15.basım). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Gökalp, M. (2006). Üniversite öğrencilerinin başarılarını etkileyen okul içi faktörler. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 72-81.
- Gökçe, B., (1991). Dikeçligil B., Çigdem A.,(Derleyen). *Evlilik Kurumuna Sosyolojik Bir Yaklaşım*. Aile Yazıları 4, Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayınları, 5/4.
- Gülbahar G., (2004). Yavuzer H., (Editör) *Aile ve Evlilik Kurumu, Evlilik Okulu*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Gülerce, A. (1996). *Türkiye’de Ailelerin Psikolojik Örüntüleri*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Güngör, D. (1996). *Turkish university students relationships withtheir frieds and families: Social support, satisfaction and loneliness*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Headey, B., Veenhoven, R., & Wearing, A. (1991). Top-down versus bottom-up theories of subjective well-being. *Social Indicators Research*, 24(1), 81-100.
- Heady, B.,& Wearing, A. (1989). Personality, Life Events, and Subjective Well Being: Toward a Dynamic Equilibrium Model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 731-739.
- Hefferon, K. & Boniwell, I. (2011). *Positive Psychology: Theory, Research and Applications*. England: Mc Graw Hill.
- Heubner, E.S (1991). Correlates of Life Satisfaction in Children. *School Psychology Quarterly*, 6,103-111.
- Hidalgo, J. L., Bravo B., N., Martínez, I. P., Pretell, F.A., Postigo, J.M.L. & Rabadán, F.E. (2010). Psychological well-being, assessment tools and related factors. In Wells, I.E. (Ed), *Psychological Well-Being* (pp. 77-113). New York: Nova Science Publishers.
- Hoyt L. A., Cowen E.L., Pedro-Carroll J.L. and Alpert-Gillis L.J. (1990), “Anxiety and Depression in Young Children of Divorce”, *Journal of Clinical Child Psychology*, 19, 1:26-32.
- Jones, C., Teppermann L., Wilson S., (1995). *The Futures Of Family*. New Jersey. U.S.A.
- Jones, W. H. (1987). Research and theory on loneliness. In. M. Hojat & R. Crandall (Eds.), *Loneliness: Theory, research and applications* (p.27-30). San Rafael, CA: Select Press
- Jones, W.H., Freemon, J.E., ve Goswick, R.A (1981). The persistence of loneliness: Self and other determinants. *Journal of Personality*, 49, 27-28.

- Joronen, K., Kurki, A. (2005). Familial contribution to adolescent subjective well-being. *International Journal of Nursing Practice*, 11,3,125-133.
- Karakuş, S. (2003) *Anne Babası Boşanmış ve Boşanmamış Çocukların Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi ve Okul Başarısına Yansıması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Karasar, N.(2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım: Ankara.
- Karataş, K., (2001). *Toplumsal Değişme ve Aile, Toplum ve Sosyal Hizmet*, Sayı: 2, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Yayını, Ankara.
- Karatay, A.(1996) *Family Structure of Children Under State Protection a Descriptive Study on Broken Family*, A thesis submitted to the graduate school of social sciences of the Middle East Technical University, in partial fulfillment of the requirements for the degree of master of arts in department of sociology, Ankara.
- Ketterman, G. (1998), *Anne Babaların En Çok Sorduğu Soruların Cevapları* (Çev: H. Gürel), Ankara: Hyb Yayıncılık.
- Kızılçelik, S.,(1992). *Sosyoloji Teorileri I*.Mimoza Yayınları, Konya.
- Koçak, E. (2008). ‘‘Ergenlerde yalnızlığın yordayıcısı olarak benlik saygısı ve sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi.
- Köker, S. (1991). Normal ve Sorunlu Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara.
- Kumandaş, H. ve Kutlu, Ö. (2011). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin performans görevlerine yönelik tutumlarının akademik başarılarına ve dersleri sevmeye durumlarına göre incelenmesi. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 2(2), 172-181.
- Kuyucu, Y. (1999) *Anne Babaları Boşanmış ve Birlikte Yasayan Lise Öğrencilerinin Uyum Sorunlarının Karşılaştırılması Üzerine Bir İnceleme*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilimdalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Lucas, R.E., Clark, A.E., Georgellis, Y., & Deiner, E. (2003). Reexamining adaptation and set point model of happiness: reactions to changes in marital status. *Journal of Personality and Social Psychology*.
- Lykken, D., & Tellegen, A. (1996). Happiness is a Stochastic Phenomenon. *Psychological Science*, 7, 186-189.

- Marcoen, A., & Brumagne, M, (1985). Loneliness among children and young adolescents. *Developmental Psychology*, 21, 1025-1031.
- Mcknight C.G, Huebner E.S., & Suldo, S. (2002). Relationships among stressful life events, temperament, problem behaviour, and global life satisfaction in adolescents. *Psychology in the Schools*, Vol. 39 (6), 677- 687.
- MEB (2014). İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. 26 Temmuz 2014, Resmi Gazete, 29072
- Morgan, C.T. (1998). *Psikolojiye Giriş*. (Çev. S. Karakaş), Hacettepe Yayınları, Ankara.
- Myers, D. & Deiner, E. (1995). Who is Happy. *American Psychological Society*. 6, 1,1-19.
- Nazlı, S. (2001). *Aile Danışmanlığı*. (2. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Yayıncılık.
- Nazlı, S. (2003). *Aile Danışmanlığı* (2.Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım,
- Noller, Patricia ve Callan, Victor J. (1989). Nonverbal behavior in families with adolescents, *Journal of Nonverbal Behavior*, Springer Netherlands, Vol. 13, (1).
- Olcaý, A. ve Döş, İ. (2009). Ortaöğretimde başarıyı olumsuz etkileyen unsurların öğrenci boyutuyla tespitine yönelik bir uygulama. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (1), 131-155.
- Olson, D.H. (1993). Empirical approaches to family assessment circumplex model of marital and family systems. *Journal of Family Therapy*, 22(2), 144-167.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do?*, Cambridge, MA: Blackwell. ED, 384- 437.
- Orzeck, Tricia; Rokach Ami (2004). Men who abuse drugs and their experience of loneliness. *European Psychologist*, 9 (3) 163-169.
- Ozankaya, Ö.(1991). *Toplumbilim*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Özağı, A. (2007). *Depresyon Düzeyi Yüksek Parçalanmış Aile Çocuklarıyla Yapılan Eğitsel Grup Oyunlarının Depresyon Düzeylerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Özbay, H. ve Öztürk, E. (1992). *Gençlik*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Özen, Ş. (1998). Eşler Arası Çatışma ve Boşanmanın Farklı Yaş ve Cinsiyetteki Çocukların Davranış ve Uyum Problemleri ile Algıladıkları Sosyal Destek Üzerindeki Rolü. Yayınlanmamış Doktora Tezi Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Özen,S. (1995). *Esler Arası Çatışma ve Boşanmanın Farklı Yas ve Cinsiyetteki Çocukların Davranış ve Uyum Problemleri ile Algıladıkları Sosyal Destek Üzerindeki Rolü*, Yayınlanmış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Özer, H. ve Sarı, A. (2009). Kovaryans analizi modelleriyle üniversite öğrencilerinin başarılarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi: Atatürk Üniversitesi İİBF. Öğrencileri için bir uygulama. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(2), 105-126.
- Özgüven, İ.E. (2000), *Evlilik ve Aile Terapisi*, Ankara: PDREM Yayınları.
- Özgüven, İ.E. (2002). *Bireyi Tanıma Teknikleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özgüven, İ.E.(2001). *Ailede iletişim ve Yasam*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özodaşık, M. (2001). *Modern İnsanın Yalnızlığı*. (1. Baskı) Konya: Çizgi Kitabevi.
- Öztürk, A. ve Aydoğan, D. (2007). Lisansüstü Öğrencilerinin Yaşam Doyumlarının İncelenmesi. III. Lisans Üstü Eğitim Sempozyumu. Anadolu Üniversitesi. Eskişehir.
- Pancar, A. (2009). Parçalanmış ve Tam Aileye Sahip Ergenlerin Yalnızlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, Yüksek lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim dalı. Adana
- Park, N.(2004). The Role of Subjective Well-Being in Positive Youth Development. *The Annals of American Acedemy of Political and Social Science*. 591,1, 25-39
- Parker, Jeffrey G.; Low, Christine M.; Walker ,Alisha R.; Gamm, Bridget K. (2005). Friendship Jealousy in Young Adolescents:Individual Differences And Links To Sex, Self-Esteem, Aggression And Social Adjustment. *Developmental Psychology*, 41(1), 235-244.
- Parman, T., (1996). *Ergenlik ya da Merhaba Hüüzün*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Peplau, L.A. ; Perlman, D. (1982), "Perspectives On Loneliness" Peplau L A.; Perlman D. (Ed.) *Loneliness:A Sourcebook of Current Theory, Research And Therapy*, New York:Wiley-Inter Science.
- Peplau, L.A., Perlman, D (1982). *Loneliness: A Sourcebook Of Current Theory. Research And Therapy*. New York: Wiley.
- Peplau, L.A.; Perlman, D (1998). *Loneliness. Encyclopedia Of Mental Health*. New York: Academic Press.
- Plays, T.S., & Little, B.R. (1983). Perceived Life Satisfaction and Organization of Personal Project Systems. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44, 1221-1230.

- Pollner, M. (1989). Divine relations, social relations, and well-being. *Journal of Health and Social Behavior*, 30, 92-104.
- Quay, Lorena C. (2002). Personel and family effects on loneliness. *journal of Applied Developmental Psychology*. 13 (1), 97-110.
- Rehdanz, K., & Maddison, D. (2005). Climate and happiness. *Ecological Economics*, 52(1), 111-125
- Richaud de Minzi, M.C. & Sacchi, C. (2004), Adolescent loneliness assesment, *Adolescence*, 39 (156), 701-709.
- Rogers, C., (1994). *Etkileşim grupları*. (Çev. H. Erbil), Ankara: Ekin Yayınları.
- Russell, D., Peplau, L.A., ve Cutrona, C.E. (1980). The revised UCLA Loneliness Scale: Concurrent and discriminant validity evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39, 472-480.
- Ryan, R.M., & Deci, E.L. (2000). On Happiness and Human Potentials: A Review of Research on Hedonic and Eudaimonic Well-Being. *Annual Review of Psychology*, 52, 141-166.
- Ryan, R.M., Sheldon, K.M., Kasser, T., & Deci, E.L. (1996). All Goals Are Created equal: An Organismic Perspective on the Nature of Goals and Their Regulation. In P.M., Gollwitzer & J.A., Bargh (Ed.), *The Psychology of Action: Linking Cognition to Behaviour* (pp. 7-26). New York: Guilford.
- Ryff, C.D. (1989). Happiness is everything or is it? explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57,(6), 1069-1081.
- Salk, L. (1993). *Çocuğun Duygusal Sorunları*, 4. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Sama, E. ve Tarım, K. (2007). Öğretmenlerin başarısız olarak algıladıkları öğrencilere yönelik tutum ve davranışları, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5 (1), s. 135-154.
- Saraçoğlu, Y. (2000). *Lise Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Satir, V. (2001). *İnsanı yaratmak, aile terapisinin başyapıtı*. (Çev. S., Yeniçeri). 1.Basım, İstanbul, Beyaz Yayınları, 141, 151.
- Sayar, K., (2006). Babasızlık. *Popüler Psikiyatri Dergisi*, Sayı: 33, s. 22-23.
- Saygılı, S.(2005). *Çocuklarda Davranış Bozuklukları*. İstanbul: Elit Yayıncılık.
- Sayın, Ö (1990). *Aile Sosyolojisi*. Ege Üniversitesi. Edebiyat Fak. Yay. No:57, İzmir.

- Scherer, M. F., Weintraub, J. K., & Carver, S. S. (1986). Coping with Stress: Divergent Strategies of Optimists and Pessimists. *Journal Of Personality And Social Psychology*, 51, 1257-1264.
- Seligman, M. E. P. (2002). *Authentic Happiness*. (Çev. S. Kunt- Akbaş, 2007), (1. Basım), Ankara: HYB Basım Yayınları.
- Semin, R. V. (1992). *Gençlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Sönmez, F. (2001). *Anne-Babası Boşanmış Ergenlerle Anne-Babası Boşanmamış Ergenlerin Benlik İmgelerinin Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Sprinthall, Norman A. ve Collins, W. Andrew (1995), *Adolescent Psychology: A Developmental View*, *Adolescent Psychology*, 3rd, New York: Graw Hill.
- Şentürk, Ü. (2006). *Parçalanmış Aile Çocuk İlişkisinin Sebep Olduğu Sosyal Problemler (Malatya Uygulaması)*. Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Şevik, Y. (2014). “İlkokul Müdür ve Müdür Yardımcılarının Öğrencilerin Akademik Başarısını Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri İle Akademik Başarısına Katkıları”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi. Burdur.
- Tomassa, Di Enrico; Brennan-Mc Nulty, Cyndi; Ross, Lynda; Burgess, Melissa (2003). Attachment styles, social skills and loneliness in young adults. *Journal of Applied Social Psychology*, 22, 1093-1110.
- Topçuoglu, H., (1991) Dikeçligil B., Çiğdem A., (Derleyen). *Çesitli Toplum ve Kültür Tipleri ve Boşanma Nedenleri*, Aile Yazıları 4, Ankara: Aile Araştırma Kurumu Yayını, 5/4, Ankara.
- Tuzgöl-Dost, M. (2004). *Üniversite Öğrencilerinin Öznel İyi Oluş Düzeyleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tuzgöl-Dost, M. (2005). Ruh sağlığı ve öznel iyi oluş. *Eurasian Journal of Educational Research*, 20, 223-231.
- Uluğ, M. ve Candan, G. (2008). *Parçalanmış (Boşanmış) Aile Sorununun Öğrenciye Etkisi*. İstanbul Kültür Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, Eğitim Psikolojisi Sempozyumu, 22-23 Mart, İstanbul.
- Uzamaz, F. (2000). *Sosyal Beceri Eğitiminin Ergenlerin Kişilerarası İlişki Düzeylerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Veenhoven, R. (1994). Correlates of Happiness: 7836 Findings From 603 Studies In 69 Nations: 1911-1994. Unpublished Manuscript, Erasmus University, Rotterdam, The Netherlands.
- Weiss, R.S. (1973). *Loneliness: The experience of emotion and social isolation*. MA: MIT Press, Cambridge.
- Weyburne, D. (2000). *Ben Şimdi Ne Olacağım?* (Çev. H. Koşar). İstanbul: Kuraldışı Yayıncılık.
- Wiseman, H., Maysless, O., Sharabany, R., (2005). Why Are They Lonely: Perceived quality Of Early Relationships With Parents, Attachment, Personality Predispositions And Loneliness in First Year University Students. *Personality And Individual Differences*, 40 (2) 237-248.
- Wolf, A. (1998). *Boşanmanız Şart mıydı?* (Çev. E. Aksoy). Ankara: Sistem Yayıncılık.
- Woodward, J., Frank, D.B. (1988). Rural adolescent loneliness coping strategies. *Adolescence*, 23 (91), 559-565.
- Yalom, I. (2001). *Varoluşçu psikoterapi* (Z. İ. Babayiğit Çev.). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Yavuzer, H. (2001). *Çocuk Psikolojisi*. (20. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2005). *Gençleri Anlamak* (2. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazıcıoğlu, Y. (1995). *Değişen Teknoloji ve Aileye Etkisi*. Anadolu Üniversitesi, Eskisehir: Açıköğretim Fakültesi, Aralık.
- Yetim, Ü. (2001). *Toplumdan Bireye Mutluluk Resimleri*. (1. Basım). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Yıldırım, İ. (2000). Akademik başarının yordayıcısı olarak yalnızlık, sınav kaygısı ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, s. 167-176.
- Yıldırım, N. (1992). *Türk Aile Sistemi içinde Edirne Ailesinin Sosyal Yapı Özellikleri*. Yayımlanmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü; Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme Bölümü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Young, J. E. (1982). Loneliness, Depression and Cognitive therapy: Theory and Application, In L. A. Peplau, D. Perlman (Eds.), *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy*, 379-406, New York: Wiley
- Yörükoğlu, A. (2000). *Değişen toplumda Aile ve Çocuk*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (2002). *Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları.

EK-1

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Aşağıda lise öğrencilerinin kendilerine, sosyal ilişkilerine ve ailelerine ait bazı özellikler hakkında sorular bulunmaktadır. Bu bilgilerin gizli kalacağı ve başka hiç bir yerde hiç bir şekilde kullanılmayacağı araştırmacı tarafından garanti edilmektedir. Ayrıca bu sorularla sizin kimliğiniz arasında bir ilişki bulunmamaktadır. Bu yüzden isim, numara gibi tanıtıcı bilgiler vermeden formda bulunan tüm soruları doğru ve içten bir şekilde yanıtlamanız çalışmanın amacına daha çok hizmet edecektir.

Katkılarınız için teşekkür ederim.

Okulunuz:

Sınıf ve Şube:

1.Cinsiyetiniz : a) Kız b) Erkek

2. Akademik Başarı Düzeyiniz:

a) 1.99 ve altı b) 2.00-3.49 c) 3.50-4.00 d)4.01-5.00 arası

3. Anne ve babanızla ilgili olan seçeneklerden sizin için uygun olanı işaretleyiniz.

- a) Annem ve babam sağ
- b) Annem sağ, babam ölü
- c) Babam sağ, annem ölü
- d) Anne ve babam ölü

Yukarıdaki soruda “a” seçeneğini işaretlediyseniz aşağıdaki soruda size uygun olanı işaretleyin. Eğer diğer seçeneklerden birini işaretlediyseniz aşağıdaki soruyu boş bırakınız.

- a) Annem ve babam birlikteler
- b) Annem ve babam boşandılar
- c) Annem ve babam ayrı yaşıyorlar
- d) Diğer

EK-2

ÖZNEL İYİ OLUŞ ÖLÇEĞİ

AÇIKLAMA: Bu ölçekte, kişiliğinizin ve yaşamınızın çeşitli yönlerine ilişkin ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadeleri tek tek okuyarak size ne derece uygun olduğuna karar veriniz. Lütfen, tüm ifadelere boş bırakmadan cevap veriniz.

Yanıtlarınızı aşağıdaki ölçüğe göre değerlendiriniz:

1. Hiç uygun değil
2. Biraz uygun
3. Orta derecede uygun
4. Çoğunlukla uygun
5. Tamamen uygun

Yardımlarınızdan dolayı teşekkür ederim.

1. Yaşamımda zevk alarak yaptığımı etkinlik sayısı azdır.	1	2	3	4	5
2. Genel olarak kendimi neşeli hissediyorum.	1	2	3	4	5
3. Geriye dönüp baktığımda isteklerimin çoğunu elde edemediğimi görüyorum.	1	2	3	4	5
4. İstedğim nitelikte ve sayıda arkadaşım olmamasına üzülüyorum.	1	2	3	4	5
5. Kişilik özelliklerimden genel olarak memnunum.	1	2	3	4	5
6. Günlük yaşamımdaki sorumluluklarımı başarıyla yerine getiririm.	1	2	3	4	5
7. Ulaşmak istediğim ideallerim var.	1	2	3	4	5
8. İlgi ve yeteneklerime uygun etkinliklerin yaşamımdaki yeri istediğim ölçüdedir.	1	2	3	4	5
9. Küçük sorunları bile büyütürüm.	1	2	3	4	5
10. Kendimi genel olarak canlı ve enerjik hissedirim.	1	2	3	4	5
11. Yakın gelecekte yaşamımda güzel gelişmeler olacağına inanıyorum.	1	2	3	4	5
12. Kişiler arası ilişkilerde sıklıkla hayal kırıklığı yaşıyorum.	1	2	3	4	5
13. Yaşamıma beni ona bağlayacak anlamlar katmakta zorlanıyorum.	1	2	3	4	5
14. Umutlarımın gerçekleşeceğine inanıyorum.	1	2	3	4	5
15. Ailemle olan ilişkilerden memnunum.	1	2	3	4	5
16. Genelde hüzünlü ve düşünceliyim.	1	2	3	4	5
17. Kendimi yalnız hissedirim.	1	2	3	4	5
18. Amaçlarıma ulaşmak için yeterince kararlı davranabilirim.	1	2	3	4	5
19. Genel olarak kendimi huzurlu hissediyorum.	1	2	3	4	5
20. Çevremdeki insanların yaşamlarına imreniyorum.	1	2	3	4	5
21. Amaçlarıma ulaşmak için yeterince kararlı davranabilirim.	1	2	3	4	5
22. Yaşamımı genel olarak monoton ve sıkıcı buluyorum.	1	2	3	4	5
23. Sosyal ilişkilerimdeki girişkenlik yanımdan hoşnudum.	1	2	3	4	5
24. İç dünyanın zaman geçtikçe zenginleşeceğini hissediyorum.	1	2	3	4	5
25. Tanıdığım insanların çoğundan daha fazla sıkıntım var.	1	2	3	4	5

26. Yaşamın zorlukları ile baş etme gücüne inanıyorum.	1	2	3	4	5
27. Sevilen ve güvenilen biri olduğumu hissediyorum.	1	2	3	4	5
28. Geçmişte yaptığım hatalardan dolayı yoğun suçluluk duygusu yaşıyorum.	1	2	3	4	5
29. Serbest zamanlarımda zevkle vakit geçirerek bir uğraş bulurum.	1	2	3	4	5
30. Yaşamım başarısızlıklarla dolu.	1	2	3	4	5
31. Güçlükler karşısında çabuk pes ederim.	1	2	3	4	5
32. Çevremde ihtiyaç duyduğumda destek alabileceğim insanlar var.	1	2	3	4	5
33. Sıklıkla ümitsiz ve çökkün hissediyorum.	1	2	3	4	5
34. Okumak ve çalışmak benim için zevkli uğraşlardır.	1	2	3	4	5
35. İsteklerime ve değerlerime uygun bir hayat sürüyorum.	1	2	3	4	5
36. Ailemle olan ilişkilerimde sorunlar yaşıyorum.	1	2	3	4	5
37. Yaşama iyimser bir açıyla bakabilme yönümden memnunum.	1	2	3	4	5

EK-3

SELSA-S

Aşağıda bireylerin kişisel olarak sosyal ilişkilerini anlamaya yönelik cümleler yer almaktadır. Lütfen kısa bir süre için kendi yaşamınızdaki partnerinizle, ailenizle ve arkadaşlarınızla olan son bir yıllık ilişkinizi gözden geçirin.

Her bir cümleyi dikkatle okuyarak o ifadeye ne ölçüde katıldığınızı ya da katılmadığınızı belirtin. Mümkün olduğunca boş, cevap verilmemiş madde bırakmamaya, dürüst ve tarafsız olarak yanıtlamaya gayret edin.

Yanıtlarınız için aşağıdaki değerlendirme temel alın.

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz katılmıyorum	Kararsızım	Biraz katılıyorum	Katılıyorum	Tamamıyla katılıyorum
1. Son bir yıl içerisinde ailemle birlikteyken kendimi yalnız hissettim.	1	2	3	4	5	6	7
2. Son bir yıl içerisinde arkadaş grubuna ait biri olduğumu hissettim.	1	2	3	4	5	6	7
3. Son bir yıl içerisinde benim için özel olan duygu ve düşüncelerimi paylaşabileceğim, romantik bir arkadaşım/ partnerim oldu.	1	2	3	4	5	6	7
4. Son bir yıl ailemden destek ve cesaret alabileceğim kimse olmadı ama keşke olsaydı.	1	2	3	4	5	6	7
5. Son bir yıl içerisinde benim düşünce biçimimi ve niyetimi anlayan arkadaş/ arkadaşlara sahip oldum.	1	2	3	4	5	6	7
6. Son bir yıl içerisinde ihtiyacım olan desteği ve cesareti bana veren romantik bir arkadaşım ya da eşim oldu.	1	2	3	4	5	6	7

7. Son bir yıl içerisinde benim görüşlerimi paylaşan bir arkadaşım/ arkadaşlarım olmadı ama olmasını isterdim.	1	2	3	4	5	6	7
8. Son bir yıl içerisinde kendimi aileme yakın hissettim.	1	2	3	4	5	6	7
9. Son bir yıl içerisinde yardıma ihtiyacım olduğunda güven duyabileceğim arkadaşım/ arkadaşlarım oldu.	1	2	3	4	5	6	7
10. Son bir yıl içerisinde keşke beni daha fazla tatmin edecek romantik bir ilişkiye sahip olsaydım.	1	2	3	4	5	6	7
11. Son bir yılda kendimi ailemin bir parçası olarak hissettim.	1	2	3	4	5	6	7
12. Son bir yıl içerisinde ailem beni gerçekten önemsendi.	1	2	3	4	5	6	7
13. Son bir yıl içerisinde beni anlayan arkadaşım/ arkadaşlarım olmadı ama olmasını isterdim.	1	2	3	4	5	6	7
14. Son bir yıl içerisinde mutluluğuma katkıda bulunduğum romantik bir ilişkim oldu.	1	2	3	4	5	6	7
15. Son bir yıl içerisinde yakın bir duygusal ilişkiye olan ihtiyacım karşılanmadı.	1	2	3	4	5	6	7

EK-4. Araştırma İzni

T.C.
SİVAS VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 92255297/605.01/3941004
Konu: Araştırma İzni
(Yük.Lis.Öğrc. Emel TATAY)

20/12/2013

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a)Yüksek Lisans Öğrencisi Emel TATAY'ın 17/12/2013 Tarihli Dilekçesi.
b)Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün
07/03/2012 Tarihli B.08.0.YET.00.20.00.0-3616 Sayılı 2012/13 No'lu Genelgesi.
c)Valilik Makamının 11/01/2013 Tarihli ve 92255297-605-851 Sayılı Onayı.

Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Emel TATAY, "Parçalanmış ve Parçalanmamış Ailelere Sahip Ergenlerin Akademik Başarı, Öznel İyi Oluş ve Yalnızlık Durumlarının Karşılıklı İncelenmesi" konulu tez çalışması kapsamında, İlimiz Merkez İlçede bulunan ortaöğretim okullarındaki öğrencilere yönelik anket uygulaması yapmak istemektedir.

İlgi (a) dilekçe ekindeki anket soruları, Valilik Makamının İlgi (c) Onayı ile oluşturulan Araştırma Değerlendirme Komisyonu tarafından incelenmiş olup anketin, İlimiz Merkez İlçede bulunan ortaöğretim okullarındaki öğrencilere uygulanmasında bir sakınca görülmemektedir

Makamlarınızca da uygun bulunduğu takdirde olurlarınıza arz ederim.

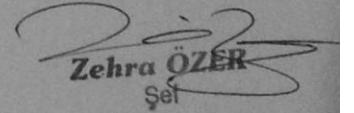
Sebahattin ERBIYIK
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

OLUR
20/12/2013

Turan AKPINAR
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

Güvenli Elektronik İmza
Aşlı ile Aymdır.

20/12/2013

Zehra ÖZER
Şef

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5 inci maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. Evrak teyidi <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden aba3-82b8-3619-a9ce-789e kodu ile yapılabilir.

Muhsin Yazıcıoğlu Biv. No:23 SİVAS
Elektronik Ağ: <http://sivas.meb.gov.tr>
e-posta: arge58@meb.gov.tr ; istatistik58@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: L.KELDAL / Şef
Tel : (0 346) 228 48 00 - 132
Faks : (0 346) 227 06 39

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	Emel TATAY
Kişisel Bilgiler	Uyruğu: T.C. Doğum Tarihi ve Yeri: 27.04.1988 / Kayseri
İletişim Bilgileri	Tel: 0 553 476 50 57 E-posta: emeltatay@gmail.com
Öğrenim Bilgileri	Lise: 2002–2005 Fevzi Çakmak Lisesi Lisans: 2006–2010 Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı
İş Deneyimi	2010–2011: Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD Araştırma Görevliliği 2012- halen: Şehit Üsteğmen Nizamettin Songur Ortaokulu, Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen

---